

XXVI. évfolyam, 6. szám

2019. december 15.

PRIETENIA

PRZYJAŹŃ

ПРИЯТЕЛСТВО

URTÁSISÉG

PRIJATELSTVA

PRIATELSTVO

ДРУЖБА

PRIJATELSTVO

FREUNDSCHAFT

ΦΙΛΙΑ

ПРИЯТЕЛСТВО

ԲԱՐԵՎՈՒՆԻԹՅՈՒՆ

AMALIPE

ПРИЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

Magyarország népei
kölcsonös megismerkedését szolgáló
folyóirat

Megjelenik hatszor egy évben.
Alapította 1994-ben:
Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:
Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége

A kiadásért felel:
Hollerné Racskó Erzsébet elnök

Felelős szerkesztő:
Mayer Éva

Olvasószerkesztő:
Hegedűs Sándor

Művészeti szerkesztő:
Szélpál Éva

A szerkesztőség postacíme:
Barátság szerkesztősége
1519 Budapest, Pf. 452.

Telefon: 203-2858

E-mail címeink:
baratsag@upcmail.hu
eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149

Előfizethető az Országos Nemzetiségi

Önkormányzatok Szövetsége
Barátság folyóirat számlaszámán:
11743057-26413457
OTP Bank Dél-dunántúli Régió,
7570 Barcs, Séta tér 5.

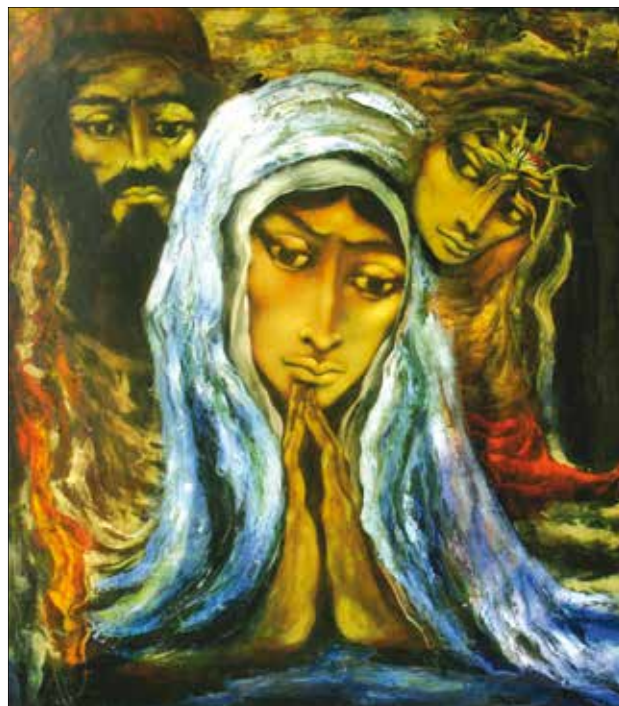
Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft
Terjeszti az ONÖSZ
és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:
Croatica Nonprofit Kft.

Felelős vezető:
Horváth Csaba ügyvezető igazgató
www.croatica.hu

Online szerkesztő:
Domainsector Kft.
<http://nemzetisegek.hu>

E lapszámunk megjelenését
a Miniszterelnökség
Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért
Felelős Államtitkársága,
a Közhasznú Hermann-Niermann Alapítvány,
az Országos Horvát Önkormányzat
és a Bethlen Gábor Alapkezelő
támogatta.

Gyógyító Szent Rita –
Hommage a Greco
(2000, olaj, farost, 100x88 cm)

A Mester
(2000, olaj, farost,
100x70 cm)

Címlapunkon: Szentandrassy István: Madonna – Tél
2006, olaj, farost, 80x35 cm

Blickpunkt 2019

Barátság különdíjasok:

**Balatoncsicsói Német Nemzetiségi Önkormányzat:
Móka az esőben Balatoncsicsón**

A képet a Balatoncsicsói Német Nemzetiségi Önkormányzat megbízásából Priska Éva, az őszi szüneti tábor vezetője készítette a Szent Ágoston római katolikus templom előtt.

Uttó Ilona Erzsébet: Tarjáni Tetris-Challenge

**Gerner Heidi:
Sváb pihenés**

**Fotó kategória
nyertese:**

**Gász Róbert: A kis
vendégváró**

Véméndi sváb kisfiú
nővére felügyeletében
harmonikával a kezében
vár a vendégekre.

**Képeslap kategória
nyertese:**

**Ruip Gergő:
Rozmaring**

Képek a Závodon készült
fotósorozatból.

Rozmaring

Dan Hrvata – Horvát Nap Baján

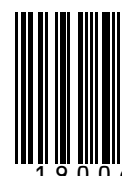

Az országos Horvát Nap november 16-án Baján került megrendezésre. A hagyományokat követve a horvát hívek szentmisére gyűltek össze a bajai Páduai Szent Antal-templomba, melyet Tomo Vukšić, Bosznia és Hercegovina tábori püspöke celebrált. A „Ljudi nizine” (Az alföldi emberek) című kulturális rendezvényen a Bács-Kiskun megyei horvát táncsoportok, tamburazenekarok, valamint a hercegszántói Horvát iskola növendékei léptek fel. Majd átadták a kitüntetések a következőknek: Hepp Mihály, a pécsi Horvát Nyelv és Irodalom Tanszéke díját a Tanszék vezetője, Blazsetin István vette át, Sörösné Murinyi Mirlyana és dr. Sokcsevits Dénes, a hercegszántói Egyházi Énekkar, Ispánovity Teodóra és a fertőhomoki „Kajkavci” Tamburazenekar. Az Országos Horvát Önkormányzat és a Magyarországi Horvátok Szövetsége díjat adományozott a Horvát Köztársaság külügyi- és európai ügyek miniszterének, a Horvát Köztársaság volt magyarországi nagykövetének, Gordan Grlić Radmannak. Az országos Horvát Nap fővédnökei Kolinda Grabar Kitarović, a Horvát Köztársaság elnöke és Dr. Áder János, Magyarország köztársasági elnöke voltak.

Branka Blažetin és Stipan Balatinac felvételei / Hrvatski glasnik

Ára: 300 Ft

9 771218 014004 19006

TARTALOM

KÖZÖS EURÓPÁNK

Interjú Soltész Miklós államtitkárrel	9844
Nemzetiségi választási eredmények elemzése	9846
Vagyok, aki vagyok!	9850
15 éves a Zentrum	9853
Kitüntették Sokcsevics Dénest	9854
Örökségünk a pacsker	9858

NÉPEK KARÁCSONYA

Karácsony a nagyvilágban, összeállítás	9860
--	------

2019-BEN TÖRTÉNT

Címeráldás és közösségi házavatás	9872
Várna, a kereszténység védőpajzsa	9873
Vitázik a világ ifjúsága	9876
Görög emléktábla-avatás Tótkomlóson	9877

ÉVFORDULÓ

Irodalmi összeállítás a Barátság 15 éves antológiájából:	
Hracsja Kocsar: Nahapet (részletek)	9879
Blazsetin István versei	9881
Radnics Manda: Lelkigyakorlat	9882
Marko Dekić-Bodoljaš versei	9885
Hadzsipetkova Krisztina: Az élet Poliban...	9886
Áts Erika versei	9890
Konrad Sutarski versei	9891

KIÁLLÍTÁS

A flamand festészet fénykora	9892
Ragyogj! – Divat és csillogás	9894

HÁZAINK TÁJA

Forró levesek hideg napokra	9896
-----------------------------	------

INHALT, CONTENTS

9898

BORÍTÓINKON:

Szentandrassy István alkotásaiból válogattunk.
Hátsó borítónkon a Blickpunkt nyertes képeit és a
Horvátok Napját mutatjuk be.

Nurok sã szãnãtãcsã îñ Krisun
sã bukurijã îñ ánu no!

Baxtalo Krechuno, Naj majbaxtalo
nyevo berhs te del Tumen o del!

Весела коледа
и честита нова година!

Καλα Χριστουγεννα και
Ευτυχιομενο το νεο ετος!

Sretan Božić i novu godinu!

Spokojnych, zdrowych Świąt Bożego
Narodzenia oraz wszelkiej pomysłności
w Nowym Roku!

Fröhliche Weihnachten
und ein gesegnetes, glückliches Neujahr!

Veselé Vianoce a šťastlivý nový rok!

Щасливого Нового Року
і беселих Різдвяних Свят!

Sãrbãtori fericite! La mulți ani!

Приятни Крачунни Шята
і Шастливый Новый Рік!

Желимо Вам срећне божићне
празнике и Нову годину!

Τύνηρησφνη ύνη ησφη:

Vesele božične praznike
in srečno novo leto!

Kellemes karácsonyi ünnepeket
és boldog új esztendőt kívánunk!

Év végi interjú Soltész Miklós államtitkárral

– Eseményekben gazdag évre tekinthet vissza a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága. Megpezsdült a nemzetiségek kulturális és hitélete: szinte egymást érték a konferenciák, tanácskozások, jubileumok, emléknapok, felújított oktatási intézmények átadó ünnepségei és a fesztiválok. Államtitkár úr és munkatársai szinte mindenütt jelen voltak. Hogyan értékeli a nemzetiségek megélt tevékenységét?

– Valóban, eseményekben gazdag és sokszínű év áll mögöttünk, számba venni is nehéz, hány helyen járhattam. Nem teszek különbséget fontos és kevésbé fontos események között, mert egy-egy nemzetiségi közösség életében jelentős lehet egy néhány millió forintból történő javítás, felújítás megvalósulása is. Persze nagy öröm, amikor sok tíz- vagy százmillió forintból tudunk egy intézményt megújítani. Így volt ez Gyulán, Baján és Lóréven vagy a felújított budapesti szerb iskolaközpontban. Pécssett folytatódik a horvát iskola, Szekszárdon a német nemzetiségi óvoda felújítása – örömmel sorolom ezeket a helyeket. A kis rendezvényektől a legnagyobbakig sok-sok öröm ér engem is. Sajnos csak a meghívások töredékének tudok eleget tenni, ugyanakkor munkatársaim révén ezeken a rendezvényeken is igyekszünk képviselni a kormányzatot.

Azok a nemzetiségek, amelyeket a szocializmus idején elnyomtak, hogy elveszítsék a nemzetiségi identitásukat, a rendszerváltás után pedig csendes belenyugvásban éltek, önkormányzataikon, kulturális szervezeteiken és egyházi intézményeiken keresztül mégis megmaradtak. Most egy szép korszakot élhetnek meg, amelynek máris sok eredménye látható. Kilenc év alatt az önkormányzatok által átvevett nemzetiségi köznevelési intézmények száma az egykori tizenkettőről kilencvenegyre nőtt. Ez alatt az idő alatt a nemzetiségek támogatása az ötszörösére emelkedett, ez is azt mutatja, hogy a kormány nagymértékben segíti a fennmaradásukat.

Külön öröm, amikor a Nemzetiségekért-díjjal kitüntetettekkel, illetve a nemzetiségi ösztöndíjban részesülő diákokkal találkozom. Egy nagyvonalú ösztöndíjrendszer eredményeképpen minden évben ki tudunk emelni a nemzetiségi diákok közül néhány olyan tehetséges fiatalot, akik majd az egyes nemzetiségi közösségek életében a sikeres munka folytatói lehetnek. A fellendülésre utal az is, hogy egyre többen vallják magukat egy-egy nemzetiséghez tartozónak. Fel szoktam hívni a nemzetiségi közösségek figyelmét – például akár a választások előtt – az „etnobiznisz” néven elhíresült jelenség elkerülésére. Nagyon fontos ugyanis, hogy csak azok

Forrás: kormány.hu

részesüljenek támogatásban, akik valóban a nemzetiségeket szolgálják.

Az intézmények szerepe a nyelv átadásának terén is megnőtt, mivel a nyelvvésztés már sok családban végbe ment. Az a feladat, hogy az oktatási, kulturális intézményi rendszeren keresztül a nyelvet mégis megőrizték és továbbadják, hogy akár ismét otthoni nyelvvé válhasson. Sok területen támogattuk ezt az elmúlt időszakban: a nemzetiségek jó része intézményfenntartóként olyan iskolákat, óvodákat működtet, amelyek ezt a célt szolgálják. Sok támogatást adunk az iskolás gyerekek anyaországi látogatásához. Egy nemzetiség megmaradásában nagy szerepet játszanak az egyházak is, akár katolikus, református, evangélikus vagy ortodox kereszténységről van szó. Ezért az általuk használt templomok felújításához is támogatást kapnak a nemzetiségek. Idén például a szlovének részesültek ilyen segítségben. Bízom benne, hogy a hitélet is hozzájárul a nemzetiségi közösségek megmaradáshoz, de ezen túlmenően fiataloknak és időseknek egyaránt szükségük van a hitük gyakorlására.

– Különleges volt ez az év abból a szempontból is, hogy választások voltak. Ennek mérlegét most vonják meg a nemzetiségi szakemberek. Ön hogyan értékeli a választások tapasztalatait?

– Örömmel tapasztaltam a magas részvételt, aminek azért is örültem, mert én is a választásokon való részvételre buzdítottam a nemzetiségi közösségeinket országszerte. A demokráciának, a közéletnek

az is része, hogy bizonyos határig tud-e az ember kompromisszumot kötni vagy sem. Azt látom, hogy azoknál a nemzetiségeknél, ahol egyetlen listát indítottak, és így kerültek be az országos önkormányzatba a képviselők, ott a következő időszakban nagyobb stabilitás és békesség várható. Ez komoly erőt jelent majd a további munkában. Sajnos az ellenkezője is igaz: nagy feszültségek lehetnek ott, ahol nem így történt, és ez megnehezítheti az alkotómunkát, az emberek képviseletét. Öt év hosszú idő, egy közösség vezetéséhez kitartás kell és szükség van együttgondolkodásra is. Ezek nélkül nem lehet haladni, eredményeket elérni. Arra bízhatnám az országos önkormányzatba különböző közösségekből érkező képviselőket, hogy találják meg a közös hangot annak érdekében, hogy a nemzetiségükért együtt tudjanak dolgozni. Az egyes nemzetiségi önkormányzatoknak, a nemzetiséghez tartozó embereknek – különösen azoknak, akiknek anyaországa Közép-Európában van –, feladatuk, sőt, küldetésük, hogy amennyire lehetséges, jó irányba vigyék a nemzetek közötti érintkezést. Az anyaországgal való kapcsolat is sokkal könnyebb, ha a nemzetiségi közösség egységes.

– *A pályázatok kiírását és elbírálását a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. végzi. A megelőző évekhez képest korábban kiírták a nemzetiségi pályázatokat...*

– Gyakorlati oka van, hogy a Bethlen Gábor Alapkezelőhöz került a nemzetiségi támogatások kezelése. Államtitkárságunk az új kormányzati struktúrában az Emberi Erőforrások Minisztériumából a Miniszterelnökségre került, a BGA pedig ennek az egyik háttérintézménye. Valóban hamarabb, már ősszel meghirdettük a pályázatokat, éppen azért, hogy a kifizetések is mielőbb megérkezessenek a pályázókhoz.

– *Ön hogyan tekint a következő évre? Milyen feladatok állnak a nemzetiségi közösségek előtt?*

– Az őszi nemzetiségi önkormányzati választások idejére sok közösségben beérett az az együttműködés, amire nagy szükség van ahhoz, hogy a szószólók és az országos nemzetiségi önkormányzatok sikeresen dolgozzanak együtt. Fontos, hogy nemzetiségeinket az Országgyűlésben szószólók képviselik, akik bármely, a nemzetiségeket érintő ügyben kifejtethetik véleményüket. Bár a döntés a kormány, illetve az Országgyűlés felelőssége, a szószólók sok segítséget tudnak nyújtani nemcsak az általuk képviselt nemzetiségnek, hanem az összesnek. Az ő munkájuk viszont csak akkor teljes, ha mindezt a nemzetiségi önkormányzatok vezetőivel együtt végzik. Fontos kiemelni, hogy a kedvez-

ményes nemzetiségi mandátumnak köszönhetően a német közösségnek országgyűlési képviselője van, aki a parlamenti bizottságot is vezeti.

A 2020. évi tavaszi országgyűlési ülészak végére elkészül a következő évi költségvetés. Ez nem csupán a környező államokban, hanem Európában is különleges gyakorlat. A kormány és a Pénzügyminisztérium számára ez nehezebb feladat, nagy előnye azonban, hogy időben lehet tervezni. Már a nyár elején látjuk, hogyan tudunk az intézményeket fenntartó egyes nemzetiségeknek az iskolai, óvodai vagy kulturális intézményeik felújításához támogatást adni. Tudjuk, mennyi jut nemzetiségi ösztöndíjra vagy a felsőoktatásban képződő pedagógushallgatók ösztöndíjára. Célunk, hogy ők ne külföldön kamatoztassák tudásukat, hanem itthon helyezkedjenek el, és vegyenek részt a nemzetiségi tanítói, illetve az óvodai oktató-nevelő munkában.

Komoly feladat lesz a jövő évben a nemzetiségi törvény módosítása. Már most, az őszi ülészakra be akartuk vinni az előkészített anyagot, mégis úgy döntöttünk, hogy elhalasztjuk azt a tavaszi ülészakra. Egyrészt nem akartuk elvonni az energiát és a figyelmet az őszi nemzetiségi önkormányzati választásról, másrészt az volt a célunk, hogy az újonnan megválasztott önkormányzatoknak is legyen lehetőségük és idejük a tervezett módosítások megismerésére, véleményezésére. Az eddigi gyakorlattól jelentősen eltérő, nagy változásokat nem tervezünk. Megkértem a nemzetiségek vezetőit, hogy segítsenek az együttgondolkodásban, hogyan tudnánk tovább csökkenteni az „etnobiznisz” veszélyét. Olyan javaslatokat várunk, amelyek az Alaptörvénnyel összhangban, jogilag alátámasztva a nemzetiségek érdekeit szolgálják, és nem adnak lehetőséget visszaélésre.

A nemzetiségek köznevelési törvénymódosítással kapcsolatos kéréseit az Országgyűlés épp most tárgyalja. Eredménynek tartom, hogy negyven százalékra emelkedhet a pedagógusok nemzetiségi pótléka, és az óraszám arányos differenciálásra is lehetőség lesz. Az általános pedagógus béremelés mellett ez is hozzájárul a nemzetiségi területen jelentkező pedagógushiány megoldásához. Kiemelkedő nemzetiségi politikájával Magyarország más országoknak is példát mutat, ez a politika a határon túli magyarság számára is hoz eredményeket.

Karácsonyhoz és az év végéhez közeledve áldott ünnepeket kívánok a Barátság olvasóinak, és további eredményes munkát a nemzetiségi területen dolgozóknak!

– *Köszönjük az interjút!*

Balányi Klára

Tapasztalatok a nemzetiségi választások után

Ahogy az előző, novemberi lapszámunkban ígértük, visszatérünk az októberi választások eredményeihez, összegyűjtjük a tapasztalatokat. Annál is inkább, mert időközben sorra megalakultak az országos testületek, megválasztották az elnököket, tisztségviselőket, bizottságokat alakítottak, és megindult a munka. Az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége (ONÖSZ) tagjai – az elnökök – a következők: **Felföldi Mária** (lengyel), **Gugán Iván** (horvát), **Englenderné Hock Ibolya** (német), **Holecz Károly** (szlovén), **Hollerné Racskó Erzsébet** (szlovák), **Hristodoulou Konstantinos** (görög), **Kozma György** (román), **Kramarenko Viktor** (ruszin), **Muszev Dancso** (bolgár), **Szabó Jaroslava** (ukrán) és **Szutor Vera** (szerb). Roma elnököt még nem választottak.

Összeállításunkban kisebbségi szakemberek: szószóló, jogász, régi-új elnökök szólnak meg. Véleményüket egy csokorba gyűjtöttük.

Paulik Antal, szlovák parlamenti szószóló:

A magyarországi szlovákok körében az előző választások tapasztalatai, valamint az azóta eltelt időszak ígéretes együttműködése alapján, a 2019. októberi nemzetiségi választások közeledtével több fórumon jelezték, hogy talán jobb volna egységesebben, a megosztottságot meghaladva, közösen előkészíteni a választásokat. Az országos jelölőszervezetek vezetői elfogadva ezt az igényt, hónapokkal a kijelölt választási időpont előtt egyeztetéseket kezdtek a közös országos lista állításának lehetőségéről, illetve a helyi s megyei választásokon való együttműködés formáiról és tartalmáról.

Az egyeztetések eredményeképpen az idei Magyarországi Szlovákok Napján a három országos jelölőszervezet elnöke ünnepélyesen aláírta a választási együttműködésről szóló szerződést, amely tartalmazta az együttműködés lényegi elemeit. Ezt követően, a tulajdonképpeni kampány során már a szavazók mozgósítására összpontosíthatnak. A jelöltállítások többségében végül a helyi és megyei szinten sem merültek fel érdemi viták. A kampány

eredménye lett, hogy a választói névjegyzékre feliratkozottak száma kis mértékben nőtt, összesen 12 400 főre emelkedett.

A választási részvétel is meghaladta a helyi választásokét, összesen 8993 választópolgár jelent meg (72,5 százalékos részvétel). A szavazás eredményeként az egységes országos listán szereplő 31 főt megválasztották az Országos Szlovák Önkormányzat Közgyűlésébe, továbbá az előző választásokhoz hasonlóan 6 megyei (Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Komárom-Esztergom, Pest, Nógrád, valamint Budapest) és 112 helyi szlovák önkormányzat képviselőit is. A jelölőszervezetek az esetek túlnyomó többségében nem állítottak jelölteket egymás ellenében, így helyi és megyei szinten is jól működött a választási megállapodás.

Az azóta eltelt időben megalakultak és megkezdtek munkájukat az önkormányzataink. A létrejött testületekben többségben vannak a már tapasztalt nemzetiségi önkormányzati tagok, de ígéretesen sok a fiatal, a helyi, megyei és országos érdekképviseleti munkában korábban részt nem vett új tag is. Remélhetőleg bekapcsolódásuk a munkába sikeres lesz, és

Szlovák alakuló közgyűlés (fotó: Ludové noviny/www.luno.hu)

ezzel példát mutathatnak a fiatalabb nemzedékeknek is arra, hogy érdemes és lehetséges részt venni a nemzetiségi tevékenységben.

Buzál Attila, jogász:

Az 54 899 fő regisztrált hazai német nemzetiségű választópolgárból 39 802 fő, a regisztrált választópolgárok 72,5%-a ment el választani. A magyarországi német választópolgárok hagyományosan az aktív nemzetiségi választópolgárok közé tartoznak, de a részvételi arány így is kimagasló. A német nemzetiségi önkormányzati választásokra való felkészítés már 2018. évben elkezdődött. 2019 kora tavaszától a magyarországi német jelölő szervezetek megkezdték a jelöltállítás előkészítését. Ennek keretében a jelölő szervezetek tisztségviselői, munkatársai, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata (MNOÖ) elnök asszonya, elnökhelyettese bizottsági elnökei, az országgyűlési képviselő, az MNOÖ Hivatala munkatársai, valamennyi magyarországi németek által lakott megyébe, járásba eljutottak, ahol ismertették a választás megváltozott szabályait. A jelölő szervezetek és az MNOÖ, valamint intézményei a világhálón és a helyi sajtóban is állandóan jelen voltak. A MNOÖ hírlevele több tízezer felhasználóhoz jutott el.

A választás napján mégis sok helyről kaptunk olyan visszajelzést, hogy a szavazatszamláló bizottságok nem minden esetben tájékoztatták megfelelően a szavazókat. Volt olyan település ahol nem, vagy csak külön kérésre adtak német nemzetiségi szavazólapot a választópolgárnak. A boríték lezárására sem minden esetben figyelmeztettek. Sok olyan szavazókör volt, ahol nem voltak lebélyegezve a szavazólapok. Az érvénytelen szavazatok száma így nagyon magas, 6 647 volt. A választás jelenlegi szabályai alapvetően jók, de meg kell vizsgálni annak a lehetőségét, hogy az érvénytelen szavazatok száma hogyan csökkenthető.

A választások eredményeképpen 402 települési önkormányzat alakult meg, 13 megyei és egy fővárosi önkormányzat jött létre.

Elnök: *Englenderné Hock Ibolya*; elnökhelyettesek: *Schubert Olívia, Waldmann-né Baudentisztl Éva és Schindler László*. Szociális tanácsnok: *Dr. Józán-Jilling Mihály*. A következő bizottságok alakultak: Kulturális és Média Bizottság (elnöke *Manz József György*), Oktatási Bizottság (*Manz Alfréd*), Ifjúsági Bizottság (*Koch Emil*), Pénzügyi és Ellenőrző Bizottság (*Tázer Marianna*), Közbeszerzési Döntéshozó Bizottság (*Friedl Tamás*).

Az újonnan alakult testület elsődleges feladatául azt jelölte meg, hogy tovább kell erősíteni a német kulturális és oktatási autonómiát.

Hollerné Racskó Erzsébet, az ONÖSZ elnöke, szlovák elnök:

A szlovák választói névjegyzékben szereplők száma 12 402 fő volt. Az öt évvel ezelőtti adattal összevetve jelentősen nőtt a regisztrált választók száma. Meggyőződésem szerint ez az aktivitás egyrészt a közösségen belül korábban kialakult feszültség enyhülésének, másrészt pedig a megelőző hónapok tájékoztató, mozgósító kampányának köszönhető. A választásokon 8993 fő vett részt, ami igen magas, 72,5 %-os részvételi aránynak felel meg.

Ami el kell, hogy gondolkodtasson bennünket, az az érvénytelen szavazatok magas száma. A közösségünk tagjaitól érkezett visszajelzések vegyes képet mutatnak: voltak olyan települések, ahol a helyi választási szervek gondosan felkészültek az új helyzetre és zökkenőmentesen lebonyolították a választást. Olyan pozitív példákkal is találkoztunk, amikor külön figyelmet fordítottak arra, hogy felhívják a választók figyelmét a boríték beragasztására. Sokat segített a Nemzeti Választási Iroda különböző csatornákon és formában megvalósított tájékoztató kampánya, a szavazás módjára vonatkozó plakátok kihelyezése. Akadtak azonban olyan települések is, ahol pl. nem álltak rendelkezésre a nemzetiségi szavazólapok, vagy azokat nem adták át a nemzetiségi szavazóknak, illetve elmulasztották lebélyegezni őket. Az országos szlovák választáson magas volt a lebélyezett, de érvénytelen szavazólapok száma,

Magyarországi
Németek
Országos
Önkormányzata
(MNOÖ)

Bolgár Országos Önkormányzat

összesen 1482, és a választásokon részt vettek számánál 190-nel kevesebb szavazólapot találtak az urnákban. A tapasztalatok elemzése még nem zárult le, de az ezen adatok által felvetett kérdésekre keresnünk kell a választ.

Alapvetően elégedett vagyok a választások eredményével. Azt sajnálom, hogy akad két olyan település is – Alsópetény és Sződ –, ahol eddig működött szlovák önkormányzat, de ebben a ciklusban, jelöltek hiányában nem volt szlovák nemzetiségi önkormányzati választás, és így nem jöttek létre a testületek. Öröm ugyanakkor, hogy újra alakult szlovák önkormányzat három olyan településen, ahol különböző okok miatt korábban megszűnt (Esztergom-Pilisszentlélek, Dorog, Pilisszentkereszt), illetve hogy újabb két budapesti kerületben (XV. és XVIII.) alakult szlovák önkormányzat. A helyi szlovák önkormányzatok száma nem változott, ebben a ciklusban is 112. A korábbiakkal megegyezően öt megyei szlovák önkormányzatunk lesz: Komárom-Esztergom, Pest, Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén és Békés megyében, valamint Budapesten.

Az Országos Szlovák Önkormányzat Közgyűlése a korábbi 23 helyett 31 tagú lett. Az október 28-án megtartott alakuló ülésen az elnök és a Pénzügyi Bizottság megválasztása mellett módosítottuk az önkormányzat Szervezeti és Működési Szabályzatát. A szabályzat szerint három elnökhelyettese lesz a jövőben az önkormányzatnak és hat bizottsága. Az említett Pénzügyi Bizottság mellett Oktatási-Nevelési, Kulturális, Hiteleti és Szociális, Ifjúsági, valamint Közbeszerzési és Jogi Bizottságunk lesz. Örülök annak, hogy közgyűlésünk megfiatalodott. Ennek köszönhető, hogy az ifjúsági területet önálló bizottság fogja felügyelni.

Ugy gondolom, a következő időszakban folytatódni fog a helyi szlovák intézményhálózat bővülése, ami hozzájárulhat a közösségépítéshez és a szlovák kulturális értékek megőrzéséhez, illetve szélesebb körben történő megismertetéséhez. Az Országos

Szlovák Önkormányzat küszöbön álló feladatai közül talán a szlovák nemzetiségi oktatás tartalmi és módszertani megújítását, az intézményeinket befogadni képes, méltó kulturális központ megvalósítását és a helyi közösségeket segítő jogsegélyszolgálat létrehozását emelném ki.

Dr. Muszev Dancso bolgár elnök:

A nemzetiségi névjegyzékben szereplő bolgárok száma 1364 fő, közülük a választás napján 806-an járultak az urnákhoz, ami 59,09%-os részvételi arányt jelent. Az eredmények azt mutatják, hogy közösségünk tagjai aktívan részt vesznek az önkormányzati életben, fontosnak tartják, hogy hangot adjanak véleményüknek, és felelősségteljesen élnek állampolgári jogukkal.

Jelentősebb gond nem merült fel, az érvénytelen szavazatok száma a megszokottól eltérő választási szabályoknak tudhatók be, de semmiképpen sem mondanám kirívónak a számukat. A többi nemzetiség esetében is hasonló vagy nagyobb arányú volt az érvénytelen szavazatok száma. A választás lebonyolítása alapvetően gördülékenyen zajlott és ezzel kapcsolatban a választóktól is kedvező visszajelzéseket kaptunk.

A választások eredményeivel teljes mértékben elégedett vagyok. 34 helyi/fővárosi kerületi és egy területi önkormányzatot alakítottunk. Az országos önkormányzat 15 fős. A tisztségviselők a következők lettek.

Dr. *Muszev* Dimitrov Dancso – elnök, *Belosinov* Dragetta, *Hadzsikosztova* Gabriella *Karailiev* Iván, *Miskolczi* Dimitranka Dimitrova elnökhelyettesek.

Megalakultak a bizottságok is: Pénzügyi Bizottság: *Andonov* Alekszi, *Tanev* Dimiter, *Vladova* Ivanova Ivánka. Kulturális, Oktatási és Médiabizottság: *Belosinova* Dragetta, *Fikó* Nacsó, *Hadzsikosztova* Gabriella, *Miskolczi* Dimitranka Dimitrova, *Tütümkov-Hrisztov*

Országos Szlovén Önkormányzat

Jordán, Vidéki és Koordinációs Bizottság: *Karailiev Iván, Kusev Nikola, Valcsev Ivanov János.*

A magyarországi bolgár közösség az idén egyetlen jelölő szervezetet indított a választásokon, az idén 105 éves Magyarországi Bolgárok Egyesületét (MBE). Ez az egységes jelenlét példaértékűnek számít a nemzetiségek körében és komoly összefogásról ad tanúbizonyságot. Tény, hogy az MBE listáján valamennyi kulturális egyesület képviseltette magát: a Bolgár Ifjúsági Egyesület, a Bolgár Kulturális Fórum, a Jantra Bolgár Néptáncgyűttes és a Zornica Hagyományörző Egyesület tagjai is mandátumot szereztek, úgy országos, fővárosi, mint települési szinteken is. Így aztán – ahogyan eddig is – szoros együttműködésben tervezzük az elkövetkező öt évet.

A szlovén választás eredményei:

Mint arról *Kovács László István*, a Szlovén Önkormányzat korelnöke tájékoztatta folyóiratunkat, a Nemzeti Választási Bizottság 468/2019. számú határozatával a következők szerint állapította meg a szlovén országos nemzetiségi önkormányzati képviselők választásának eredményét: a 2019. október 13-i országos szlovén nemzetiségi képviselők választásán a 859 szlovén nemzetiségi névjegyzékben szereplő választópolgár közül 654 jelent meg. A Magyarországi Szlovének Szövetsége mint szlovén nemzetiség jelölőszervezet által állított listára 607 érvényes szavazat érkezett, ami alapján 15 mandátum került kiosztásra.

A mandátumot szerzett jelöltek: *Bartakovics Ilo-na, Faschingné Libricz Irén, Grebenár Tamás, Holecz*

Károly, Kondor István Péter, Kovács Andrea, Kovács László István, Labricz Gabriella, Lázár Éva, Nemes László, Ropos Márton, Skaperné Dr. Embersics Erzsébet, Soós László, Trajbár István, Treiberné Doncsecz Ildikó. A képviselők 2019. október 28-án a Nemzeti Közszolgálati Egyetem épületében vehették át megbízólevelüket a Nemzeti Választási Bizottság elnökétől, *dr. Rádi Pétertől* és *dr. Gáva Krisztiántól*, a Nemzeti Választási Iroda általános elnökhelyettesétől.

Az Országos Szlovén Önkormányzat 2019. november 5-én tartotta alakuló ülését. Az eskütételt követően a Közgyűlés tagjai megválasztották a szervezet elnökét és elnökhelyettesét, döntöttek a bizottságok kialakításáról. A szlovén csúcsszervezet elnöke *Holecz Károly*, elnökhelyettes pedig *Ropos Márton* lett. A Pénzügyi Ellenőrző Bizottság elnöke *Kovács Andrea*, az Oktatási Bizottság elnökévé *Lázár Évát*, a Kulturális Bizottság elnökévé *Bartakovics Ilonát* választották.

Az országos görög önkormányzat is megalakult:

Esküt tettek a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzatának az október 13-i görög nemzetiségi választásokon mandátumot szerzett képviselői, valamint megtartották alakuló ülésüket, melyen *Sianos Tamás* görög nemzetiségi szószóló is részt vett. Az ülésen 15 egyhangú szavazattal a testület új elnökévé választották *Hristodoulou Konstantinos* eddigi hivatalvezetőt. Az új elnökhelyettesek: *Papalexisz Kosztasz* (11 szavazat), *Beloianisz település polgármestere* és *Tsorbatzoglou Orestis* (15 szavazat).

Összeállította: *Mayer Éva*

Vagyok, aki vagyok, nem kell választanom

Kettős identitással az élet

Nem kertelek, kettős identitással felnőni elég skizofrén állapot: egy kicsit ez is, egy kicsit az is vagy, de igazán egyik sem. Ide is tartozol, oda is, de úgy igazán sehová sem. Ebben a furcsa, közties állapotban pedig nincs annál küzdelmesebb és izgalmasabb, mint megtalálni önmagad, és felismerni, attól függetlenül, hogy a többségnek szüksége van rá, hogy címkét aggatva rád határozza meg a hovatartozásod, így ezáltal téged is – neked korántsem kell ezt tenned.

A képek a szerző tulajdonában vannak

Egy sima bemutatkozás nálam olyan tíz-tizenöt percig tart. Nagyjából ennyi időbe fér bele, hogy kétszer lebetűzzem a nevem, kérésre ejtsék néhány szót arról, honnan ered és mi a jelentése, apró szóvirágokat gyártsak belőle a könnyebb megjegyezhetőség érdekében, történelmi kitekintést nyújtsak a gyökereimről, és igény esetén – ami szinte mindig felmerül – megtanítsak minden kedves delikvenst – értsd, még a masszórt is, miközben gyúr – néhány igen hasznos szerb kifejezésre. Nem túlzás azt állítani, hogy egészen lélekemelő érzés új embereket megismerni, azt pedig különösen szeretem, ha egy eseményen több idegen van a társaságban.

Ja, igen, majdnem elfelejtettem: *Filakovity* Radojka vagyok. Keresztnevem a szláv öröm, vagyis „radost” szóból ered. Becézve Radi – majdnem úgy, mint a Fradi, de ha már itt tartunk, a Dorkára is hallgatok, mert, aki valamilyen isteni csoda folytán még a Radit sem tudja megjegyezni, általában így szólít. A lényeg: anyai ágon magyar, apai ágon szerb vagyok.

Az őseim még a török hódítás idején vándoroltak át a mai Magyarország területére, és telepedtek le annak déli részén. A szerb kultúrát, a hagyományokat a valláson és az anyanyelven keresztül őrizték meg.

Hosszan írhatnék arról, miként vészelték át az anyaországtól távol a történelem terhes évszázadait

és arról, hogyan illeszkedtek be új hazájukban. Tudnék beszélni a hagyományokról, a vallásról és magáról a nyelvről is, én azonban most inkább magamról, a családomról mesélnék. Arról, mit jelent vegyes házasságba születni, kétnyelvű családban felnőni, s hogyan tudja az ember a kettős identitása mellett megtalálni önmagát (cseppet sem egyszerű), és mit jelent valamely etnikai kisebbséghez tartozni egy egyre kevésbé elfogadó közegben.

Szüleim templomi esküvője

A kérdések, amiket sose tegyél fel egy kettős identitású embernek

Kezdjük rögtön az elején! Kétnyelvű családból származom: az anyai ággal magyarul, az apaival szerbül kommunikálok a mindennapokban. Anyanyelvemről lévén szó, magyarul gondolkodom, írok, álmodom és szeretek – magyar akcentussal beszélem még a szerbet is. Magyarország a hazám, de a vallásomat és a hagyományaimat tekintve szerbként élek. Az anyaországi szerbek számára túlságosan is ma-

gyar, a magyarok számára túlságosan is szerb vagyok. Ez pedig nagyban megnehezítette önmagam meghatározását.

Ha etnikailag eltérsz a többségtől, a legrosszabb, hogy folyamatosan magyarózni kell a származásodat – és nemritkán magyarózkodni miatt.

A mai napig még a legfelszínesebb beszélgetések is elképesztő gyorsasággal jutnak el az egyik, számomra legintimebb kérdésig: most akkor magyar vagy szerb vagy? Minek érzem magam inkább? Miért inkább az egyiknek és miért a másiknak? Ha gyerekeim lesznek, hogy akarom nevelni őket: „szerbet csinállok” majd belőlük? Ez utóbbi épp egy állásinterjú hangzott el, és gondolom, nem kell kifejtetni, hogy miért volt több szempontból is kínos.

Amellett, hogy néha kifejezetten kényelmetlenül érintett ez a faggatózás, sokáig nem volt egyértelmű, milyen választ adjak ezekre a kérdésekre, hiszen, a „kicsit mindkettő” az esetek többségében nem volt kielégítő a beszélgetőpartnerek számára. Tiszta, egyértelmű reakciót vártak, egy voksot az egyik vagy másik oldalra. Ezt nemritkán úgy éltem meg, hogy a szerbségem miatt egy kicsit meg kell tagadnom a magyarságomat, és fordítva. Megesett, hogy végeérhetetlen okfejtésekbe bonyolódtam, és volt, hogy a legörültebb bulikban is instant történelemórákat tartottam. Hosszú időbe telt, mire megtaláltam a saját válaszaimat ezekre a cseppet sem tapintatos kérdésekre, de ahogy ez megtörtént, többé már nem érintettek meg.

A nagy hideg miatt otthon kereszteltek meg 1989 februárjában

„Hozzánk miért nem akkor jön a Téalapó, amikor a normális gyerekekhez?”

Magyarországon évszázadok óta élnek szerbek. Ez idő alatt a kultúránkat, a nyelvünket és a nemzeti hovatartozásunkat a valláson, valamint a hozzá kapcsolódó hagyományokon keresztül sikerült megőrizni – nem csoda hát, hogy ezek a mai napig fontos szerepet töltenek be az életünkben. Épp ezért, ami-

kor a szüleim a házasságukat tervezték, nem volt kérdés, hogy magyar édesanyám a katolikus hitről áttérjen a szerb ortodoxra – így családirag mi is az ehhez a valláshoz kötődő szokásokat tartjuk. Ez pedig azzal jár, hogy az ünnepeket a Julianus-naptárhoz igazodva, apró csúszással üljük meg.

Ha valami, hát ez volt, ami elsőként jókora zavart okozott bennem.

Amint öntudatra ébredtem, heves tiltakozásba kezdtem, amiért hozzánk nem akkor jön például a Téalapó, amikor a többi, „normális” gyerekekhez. Úgy éreztem, az élet igazságtalan, amiért a barátaimhoz képest napokat kell még várnom az ajándékaimra.

Eleinte szent meggyőződés volt, hogy valami félreértésről lehet szó – talán a Téalapó eddig folyton eltévesztette a házszámot –, így rendületlenül próbálkoztam: én is kivettem a csizmámat december 5-én az ablakba – hiszen még a tévében is bemondták, hogy ilyenkor kell –, és vártam, hogy csoda történjen. Így voltak ezzel másnap a szüleim is: valamilyen égi csodában bízva fohászokdtek, hogy végre abbahagyjam a bögést, ennek ellenére egyik évben sem inogtak meg.

Ma már becsülöm a következetességüket, egyebek közt így tanították meg nekem, mennyire fontosak a hagyományok, amiket családirag ápolunk, és – habár sokáig nem tudatosult bennem – ezzel is segítettek, hogy valamivel könnyebben meghatározhassam, hová tartozom. Végül, mint minden, válaszokra nyitott gyereket, idővel engem is meg lehetett győzni pusztán észérvekkel: miután elmagyarázták, hogy, mivel a magyar nagyszüleim Téalapója, Jézuskája és nyuszija akkor jön, amikor a „normális” gyerekeké, és így nekem és a húgomnak lényegében minden ünnepből kettő van, már nem drámáztam. Egy ideig azonban még biztos, ami biztos alapon, kivettem a csizmámat az ablakba december 5-én is.

Kell-e félnem a miatt, mert más az etnikai hovatartozásom?

Tízéves voltam, amikor a NATO bombázni kezdte Szerbiát. A szülőfalum, Hercegszántó, az országhatáron fekszik, így jól emlékszem a légiriadó éles hangjára, és arra, ahogy esténként a szüleim ágyán heverve hallgatjuk, hogy a vadászpilóták áthasítják felettünk az eget. Mindössze két kilométerrel arrébb, a határ túloldalán otthonok váltak a földdel egyenlővé. Emberi életek veszttek oda és változtak meg végérvényesen, köztük az ott élő rokonainké is. Rettegtem, hogy az egyik pilóta elhibázza a koordinátákat, és mi is meghalunk ott, a szüleim ágyában, azon a helyen, ami egészen addig a lehető legbiztonságosabb menedék volt számomra.

Rengeteg kérdés motoszkált bennem: nem értettem, miért azokon kell elégtételt venni, akik nem tehetnek semmiről. Akiknek csak az a bűnük, hogy ott élnek, ahol, hogy azok, akik. „Részben mi is szerbek vagyunk, nekünk is félnünk kellene?” – túlságosan

is kicsi voltam még hozzá, hogy megértsem, milyen érdekek mozgatják a politikát. Ebben a hónapban, március 24-én lesz húsz éve, hogy útjára indult az Irgalmas Angyal hadművelet, ami hetvennyolc napig tartott. A nyomait még mindig magán viseli az ország, és én sem fogom soha elfelejteni azt az időszakot, amikor először éreztem félelmet a miatt, mert más az etnikai hovatartozásom.

De a következő alkalomra sem kellett sokat várni: a helyzet persze más volt, de gyomortájékon hasonlóan szorító érzést keltett, amikor néhány évre rá a nacionalista eszmék egyre nagyobb teret nyertek itthon. És az is, ahogy az elmúlt évek menekültválsága felerősítette az idegengyűlöletet. Nem is olyan rég az egyik ismerősöm egy Kossuth téri megmozdulásról posztolt azzal az üzenettel, hogy szeretné, ha a gyereke egy magyar országban nőhetne fel.

Vajon belegondolt egy pillanatra is, milyen súlya van a szavainak? Mennyire kirekesztő és gyűlölködő, és mit tanít ezzel a gyerekeknek?

Magyarország sosem volt tisztán magyar, jó néhány itt élő nemzetiség alakította a sorsát, gazda-

A kép bal oldalán apai, jobb oldalán pedig anyai nagyanyám – középen én vagyok

gította a kultúráját. Köztük szerbek is, akik a török megszállás elől menekülve érkeztek ide annak idején. Ma már ők is idegen elemnek számítanak? Betelepülőnek, migránsnak? Mindamellet, hogy mérhetetlenül dühít ez a fajta hozzáállás, mély sajnálatot is érzek: rettenetes lehet gyűlölködve, egy képzelt ellenségtől rettegetve élni. És rettenetes lehet ezt adni tovább a gyerekeknek ahelyett, hogy elfogadásra, nyitottságra és empátiára nevelnénk. Én akkor, ott a gép előtt ülve megfogadtam, hogy többé nem szeretnék félelmet érezni a származásom miatt.

Az én gyökereim, az én történetem

Sokáig nehéz volt meghatározni önmagam, de ma már hálás vagyok a kettős identitásomért, a többség számára furcsa hangzású nevemért és a hagyományaimért. Megtanultam vállalni saját magam, és elengedtem az abbéli szorongásomat, hogy mi van, ha mások nem értenek meg. Elfogadtam, hogy kicsit mindig kilógok, de épp ettől vagyok az, aki. Mert, annak ellenére, hogy tudom, szinte közhelynek számít, de a két nyelv, a két kultúra tényleg gazdagít: nyitottabbá, elfogadóbbá tesz. Persze idő kell, mire ezt az ember felfogja és megbecsüli, és nem a különbözőséggel járó terheket látja benne.

Ma már tudom, hogy a gyerekként végtelenül unalmasnak tűnő templomba járás, a nemzetiségi versmondó versenyek, a két tannyelvű iskolák mind-mind azt a célt szolgálták, hogy megismerjem a gyökereimet, és jobban kötődjem hozzájuk. Ez azonban nem jelenti azt, hogy kevésbé lennék magyar.

A szerbségem ugyanúgy meghatároz, mint a magyarságom, viszont a nemzetiséggel, amelyhez tartozom, kaptam még egy kapaszkodót, egy kiigazodási pontot, egy védőhálót a világban, ami, valljuk be, cseppet sem jön rosszul. Szerencsére találtam egy olyan férfit is, aki megérti és elfogadja mindazt, ami ezzel jár – a hagyománykövetéstől kezdve a népes, hangos és rendkívül életvidám rokonságig –, és természetes számára, hogy a gyerekeinket majd ugyanúgy neveljük szerbnek, mint magyarnak.

Ma már egyértelmű a válasz az identitásomat célzó kérdésekre: magyarországi szerb vagyok. Kicsit ez is, kicsit az is. Pont. Ha valaki emiatt nem tudja, hova soroljon be vagy milyen címkével lásson el, az már az ő története, és nem az enyém. Én ismerem a sajátomat, és kimondhatatlanul büszke vagyok rá.

Filákovity Radojka

(Forrás: wmn.hu)

Látogasson el honlapunkra: www.nemzetisegek.hu

Történetek képekben

Immár tizenkettedik alkalommal zárult ünnepélyes díjkiosztóval és kiállítással a Blickpunkt (Nézőpont). Tizenkét év, több ezer kép, több száz vendég a Múcsarnokban, több tucat kiállítás – és azokon rengeteg látogató – szerte az országban, tizenkét falinaptár, valamint egy fotóalbum a Képek versenyének eddigi mérlege.

Felsorolni is nehéz lenne azokat a helyeket, ahol ezek a képek feltűntek, ahogyan azt is, hány publikáció illusztrációjaként szolgáltak. A mi büszkeségünk természetesen a Blickpunkt-könyv – mondta múcsarnoki köszöntőjében, november 16-án *Ambach Mónika*, a Zentrum igazgatója.

Megállapíthatjuk, hogy a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ és Könyvtár – vagy, ahogy a német közösség nevezi a Zentrum – által indított pályázat sokféleképp van jelen a magyarországi németek életében. A résztvevők képei, a közönség visszajelzései adnak valódi értelmet ennek a kiváló kezdeményezésnek, melynek célja, hogy mai fotók, képeslapok, valamint 1960 előtt készült archív képek segítségével a legkülönlegesebb módon s legeltérőbb nézőpontokból kerüljön bemutatásra a németiség múltja és jelene. A versenyzők képeikkel különleges történeteket mesélnek el a magyarországi németsegről, melyeket hála nekik a Zentrum továbbadhat. A pályázat iránti lelkesedés már több mint egy évtizede töretlen, idén 310 kép érkezett be. A Budapesti Német Nagykövetség sajtóreferense, *Jens Preißler* is nagy rajongója a Blickpunktnak. Három éve tartózkodik hazánkban, és azóta minden évben jelen volt a Múcsarnokban tartott ünnepségen. Idén a zsűri munkájában is részt vett, s hálás volt a nevezőknek, hogy új és érdekes információkat tudhatott meg segítségükkel a magyarországi németekről.

– Nagyon fontos, hogy a képek címei és leírásai minél több tájékoztatást tartalmazzanak – hangsúlyozta *Ament-Kovács Bence*, aki a néprajzkutató szemszögéből értékelte a képeket. Ezzel ugyanis – fejtette ki – a versenyzők nemcsak a bírálók munkáját segítik, hanem a kutatókkal is érdekes és értékes tényeket osztanak meg.

A képek alkotói számára nagy fontosságú a döntőbe jutás, hiszen ezáltal biztosítják maguknak a helyet a vándorkiállításokon, s képeik így beutazzák az egész országot. A zsűri a díjak odaítélésénél kiemelten ügyelt arra, hogy a díjazott felvételek kifejezők legyenek, és komoly minőséget képviseljenek. A három kategóriában – fotó, archív kép, képeslap – egy-egy fődíj és mellettük még tizenegy különdíj talált gazdára.

Az eseményen minden évben kiváló hagyományörző formációk lépnek fel, idén az ifjú *Sax testvérek* – *Bernárd* és *Noel* – énekeltek, akiket édesapjuk, *Sax Norbert* kísért harmonikán. A hagyományokhoz híven egy vetítés formájában a rendezők az összes versenyképet láthatóvá tették, s ezt az eseményt a kiváló harmonikás, *Marosi Zoltán* zenével kísérte. A program végén bemutatásra került a képekből összeállított falinaptár is, ami 2020-ban biztosan sok lakásban és irodában megtalálható lesz majd.

A 2019. évi rendezvénynek különös jelentőséget adott a Zentrum 15 éves jubileuma, melyet októberben ünnepelt a Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ és Könyvtár. A Zentrum 2004 októbere óta áll a magyarországi németek és a németiség iránt érdeklődők szolgálatában. Országos projektjeivel, mint az *Abgedreht!*, *Blickpunkt*, *TrachtTag*, illetve a „Zentrum-Programme im HdU” rendezvénysorozat, a hazai német nemzeti-

ség sokszínű kulturális és társadalmi életét mutatja be és népszerűsíti. A *Zentrum.hu* – Magyarországi német hírek honlapon, valamint közösségi oldalakon (Facebook, Instagram, YouTube) napi szinten találnak érdekességeket a téma iránt érdeklődők.

A Blickpunkt 2019. évi díjazott színes képeit hátsó borítónkon tekinthetik meg.

Archív fotó kategória nyertese:

Fürstenhoffer József: Kendertörés

Püspöknádasd (ma Mecseknádasd), 1943.

Dr. Sokcsevits Dénes kapta a Jaroslav Šidak-díjat Horvátországban

Az idén hatodik alkalommal megrendezett zágrábi Kliofofesten a rangos külföldi történészeknek adományozható Jaroslav Šidak-díjat a Horvát Nemzeti Történettudományi Bizottság javaslatára dr. Sokcsevits Dénes, az MTA BTK Történettudományi Intézet tudományos főmunkatársa kapta. Legfontosabb munkája a Horvátország a VII. századtól napjainkig 2011-ben a budapesti Mundus Novus gondozásában, horvát fordításban pedig 2016-ban a zágrábi Durieux Kiadónál jelent meg.

A szerző felvételei

– A Jaroslav Šidak-díjat, olyan külföldi történészeknek ítélik oda, akik sokat tesznek azért, hogy országuk történettudományának művelőit és a nagyközönséget is megismertessék a horvát történelemmel, illetve erősítik hazájuk történészeinek kapcsolatait a szakma horvátországi képviselőivel. Hol foglal helyet eddigi pályafutásában ez az elismerés?

– Nagyon boldog vagyok, hogy nekem ítelték oda a Jaroslav Šidak-díjat. Ez a szakmai elismerés eddigi tevékenységem, pályafutásom megbecsülését jelenti. Különösen fontos számomra, hiszen, ahogyan azt Ön is említette, olyan külföldi történészek kapják, akik a nagyközönséget is megismertetik a horvát történelemmel, valamint sokat tesznek hazájuk és Horvátország történettudománya közötti együttműködésért. Természetesen nagy öröm volt számomra az is, hogy igen sokan gratuláltak, úgy horvátországi, mint magyarországi történészek, barátok, és nem utolsósorban a magyarországi horvátok.

– Volt ideje egy kis elmélkedésre, hogyan tovább? Mert úgy vélem, hogy az elismerések, talán így van rendjén, kihatnak az ember további szakmai életére.

– Ez mindenképpen ösztönző erő. Az ember úgy érzi, hogy jó úton jár. Amikor eldőlt, hogy történészpályára kerülök, magától értetődőnek éreztem, hogy a horvátok és magyarok történelmi viszonyát fogom tanulmányozni, ez irányban fogok kutatni. Célul tűztem ki magamnak a horvát történelem minél objektívebb bemutatását Magyarországon, de ugyanakkor azt is kezdettől fogva fontosnak tartottam, hogy a horvát közvélemény felé is egy, az ott megszokottnál realisabb képet közvetítsek a magyar-horvát közös múltból.

Immár harminc éve, amikor Zágrábból hazatértem, pontosabban, amikor elkezdtem történészként dolgozni, szembesültem azzal a ténnyel, hogy a magyar közvélemény igen keveset tud Horvátország történelméről. Sajnos, ez az állítás a magyar átlagember esetében a mai napig fennáll, de a magyar történettudományt, a szakmát illetően már szerencsére egyre kevésbé. A magyar történészkollégák már nyomon követik, és olvassák nemcsak az én publikációimat, hanem a horvát történészek műveit is.

Sokat munkálkodtam azon, hogy összekössem a horvátokat magyar történészekkel. Természetesen ebben szakmai közeledésben mások is szerepet játszottak, így pl. a Közép-európai Egyetem, a CEU doktori programja, amelynek keretében számos fiatal horvát szakember szerzett tudományos fokozatot, s itteni tanulmányai során megismerkedett a magyar szakirodalommal is. Közvetítő munkámban, így közel harminc év után elmondhatom, sikerrel jártam. Magyar-szerb történész konferenciákat többször is szerveztek az 1980-as években, de ilyen típusú magyar-horvát szakmai tanácskozás sajnálatos módon nem volt. Nekem jutott a feladat, hogy megszervezzem az első magyar-horvát konferenciát még 1993-ban Szigetváron, amelyen olyan rangos magyar és horvát történészek voltak jelen, mint például Ormos Mária, vagy Miroslav Kurelac akadémikusok. Ezután részt vállaltam szinte minden hasonló magyarországi vagy horvátországi tanácskozás szervezésében. Itt említeném a Könyves Kálmán megkoronázásának tiszteletére 2002-ben rendezett konferenciát, mely Mirko Valentić professzor, a zágrábi Horvát Történelmi Intézet igazgatója kezdeményezésére, aktív közreműködéssel (a budapesti intézet horvát kérdések iránt nagy érdeklődést mutató munkatársa, Pálffy Géza segítségével) és az MTA Történettudományi Intézete akkori igazgatója, Szász Zoltán támogatásával valósult meg. Ez a nagyszabású – húsz magyar és húsz horvát történész részvételével zajló – konferencia Zágrábban volt, de többen előadtunk Zadarban is. Igen nagy előrelépést hozott a magyar és a horvát kollégák együttműködésében, s egyáltalán a szemlélet közelítésében a közös magyar-horvát történelmet illetően. Hasonló nagyszabású rendezvényre Magyarországon, Budapesten 2014-ben került sor, szintén húsz magyar és húsz horvát történész részvételével. Akkor már félállásban a Történettudományi Intézet

munkatársa voltam. Ezen a tanácskozáson már érzelhető volt a jelentős változás, a kölcsönös fejlődés egymás és közös történelmünk ismerete terén. Ma ez az együttműködés már nagyon „olajozottan” működik, bátran mondhatom, hogy a kollégák közötti kapcsolatfelvételeknél legtöbbször már nincs szükség a közvetítesemre.

– *Úgy gondolom, hogy a horvát-magyar történelmi kapcsolatok fejlődésében közrejátszott a „Horvátország a VII. századtól napjainkig” című, 2016-ban horvát nyelven megjelent könyve is.*

– A magyar nyelvű kiadványt jelentősebbnek tartom, mivel mindaddig egy könyv sem jelent meg magyarul Horvátország történelméről, és engem ért az a megtiszteltetés, hogy ezt megírjam. A könyv sajnos, vagy inkább örömemre, már nem kapható. Jó lenne újra megjelentetni, mert nagy igény van rá. Ám azóta már eltelt nyolc év, át kellene dolgozni a könyvet, frissíteni a szakirodalmat, és beleírni a tudomány új eredményeit. Valójában csak a kötet utolsó fejezeteit írtam 2011-ben, a többit már jóval előbb, némelyiket két-három évvel korábban. Összesen négy évig dolgoztam a művön...

Visszatérve a kérdéshez: a könyvben összefoglalva megjelent az is, hogyan látják a magyar történészek Horvátország történelmét, valamint a közös horvát-magyar múltat. Mivel a kötet horvát nyelven is megjelent, így ezt a kérdést a horvát olvasók számára is megvilágítja.

– *Honnan ez a nagy rajongás a történelem iránt?*

– A történelem már gyerekkoromban is nagyon érdekelt. A bátyám ötödik osztályos történelemkönyvét talán többször elolvastam, mint ő maga, annak ellenére, hogy még csak negyedikes voltam. Emlékszem, otthon gyakran néztünk diafilmeket, és édesapám nemcsak meséket mutatott nekünk, hanem filmeket az ősi Egyiptomról, a trójai háborúról... Ezeket a történeket nagyon szerettem. Egyetemi tanulmányomat a volt Jugoszláviában, Újvidéken (Novi Sad) folytattam, s mivel az akkori magyar Oktatási Minisztérium hibájából, vagy a belgrádi hatalom döntése alapján, nem tanulhattam Zágrábban, azon gondolkodtam, hogyan tovább? Művészettörténetet szerettem voltam hallgatni és néprajzot, de az újvidéki egyetemen erre nem volt lehetőség. A történelmen is gondolkodtam, de arról édesapám lebeszélte, mondván, hogy a szocialista rendszerben nem írhatom meg a valóságot. Így a délszláv nyelvek és irodalom szakot választottam, de nem igazán voltam boldog és elégedett.

Később sikerült közbenjárni, így tanulmányaimat Zágrábban folytathattam, ahol művészettörténetet és régészetet tanultam. Volt egy csodálatos tanárom Radovan *Ivančević*, aki kiváló szakértője volt a reneszánsz művészetnek, és az ő javaslatára diplomamunkámban a Corvin Mátyás udvarában munkálkodó dalmát művészekről írtam. *Ivančević* professzor tanácsára a kérdés teljes magyar nyelvű

szakirodalmát mutattam be dolgozatomban, hiszen az a horvát kutatók számára a nyelvi nehézségek miatt jórészt elérhetetlen volt. Angol és német nyelvű könyvek, tanulmányok természetesen voltak a témáról. Talán ha jobban belegondolok, akkor alakulhatott ki az érzésem a szintézis-alkotáshoz, akkor kaptam ihletet az ilyen jellegű íráshoz. Emlékszem, mindent elolvastam, a legrövidebb folyóiratcikkektől a több kötetes könyvig. Többen javasolták, hogy diplomamunkámat rövidített változatban jelentsem meg az akkori legrangosabb művészettörténeti folyóiratban. Erre azonban sajnos nem került sor, mivel bevonultam katonának, és sem időm sem lehetőségem nem volt arra, hogy diplomamunkámból tanulmányt írjak.

Amikor hazatértem sokan azt mondták, hogy mindez nagyon szép és jó, hogy művészettörténetből és régészetből diplomáztál, de állást sajnos nem tudunk neked adni. Sok lehetőségem nem volt, vagy újságíró leszek az akkori Narodne Novine szerkesztőségénél, vagy a pécsi horvát-szerb szakon tanítok. Természetesen a katonai szolgálat után próbáltam munkát találni mint művészettörténész. Múzeumtól múzeumig, művészettörténeti, régészeti intézetekig, műemlékvédelmi intézményekig mentem, de nem jártam sikerrel. Nyíltan megmondták, legalább is a régészek, hogy az, ami őket érdekli Horvátországról, vagy a Balkánról, azt elolvassák angolul vagy németül.

Így egy ideig, mint tolmács és idegenvezető dolgoztam. A katonaság idején idegenvezetői tanfolyamon tanultam, mert az angol nyelvtudásomnak köszönhetően itt Budapesten szolgáltam, a repülőtéren. Azon idegenvezető barátaim révén, akik tagjai voltak a Magyar-Török Baráti Társaságnak, ismerkedtem meg *Hóvári* Jánossal, a szervezet akkori elnökével, az MTA Történettudományi Intézete tudományos munkatársával, aki a Pécsi Tudományegyetemen tanított történelem szakon. Mivel sokat tudtam a balkáni országokról, egy törökországi utazásuk alkalmával megkértek, hogy tartsak velük, legyenek idegenvezetőjük a Balkánon, és mutassam be a bizánci művészetet Isztambulban. Abban az időben *Hóvári* Jánost kérték fel egy Balkanisztikai Szeminárium megalapítására Pécsen. A törökországi út után felkeresett, és megkérdezte, hogy szeretnék-e a tanszéken dolgozni. Természetesen igent mondtam, de nem sikerült a történelmi tanszéken elhelyezkednem, mivel nem volt szabad státusz. Én akkor a Narodne Novine szerkesztőségénél dolgoztam, viszont a pécsi horvát-szerb katedrán felszabadult egy hely, mivel *Prodán* Ágnes akkor egy időre távozott onnan. *Dr. Barics* Ernő beszélt rá, és 1991-től kezdtem el dolgozni az akkor már horvát tanszéken. Szerencsémre párhuzamosan lehetőség nyílt a történelem tanszéken is. Pécsen doktoráltam és habilitáltam történettudományból. A magyar-horvát múlt történeti sztereotípiát kutattam, s e témából monográfiát jelentettem meg, Budapesten magyar, Zágrábban horvát nyelven. A Balkanisztikai Szeminárium ke-

retében is oktattam. Egyetemi pályafutásom végén 2008-tól a PTE BTK Szlavisztika Intézet igazgatója, valamint a Horvát Nyelv és Irodalom Tanszék tanszékvezetője voltam hat évig.

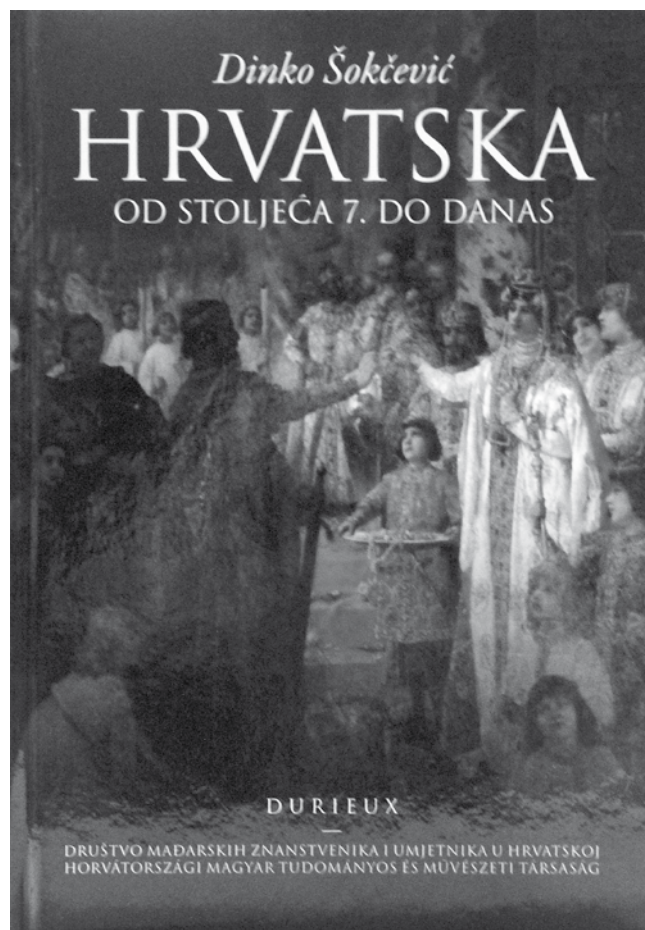
– Majd jött újra Zágráb, vagyis a 2014. január 3-án megnyitott zágrábi Magyar Intézet, melynek Ön lett az igazgatója.

– Igen, erre a felkérésre nem tudtam nemet mondani. Nagy kihívás volt számomra, de mivel igen aktív voltam a magyarországi horvátok kulturális életében, és a magyar-horvát kulturális kapcsolatok terén már korábban is szerepet vállaltam, és sok magyar és horvát író, művészt ismertem, így mertem igent mondani a felkérésre.

Itt egy kicsit visszamennék az időben 1990-ig, és itt említenék számos személyt és intézményt, akik segítettek, vagy akikkel együtt dolgoztam. Barics Ernőnek köszönhetően ismertem meg Újvári Jenőt, a Janus Pannonius Múzeum igazgatóját, akinek kitűnő kapcsolata volt Ante Sorić-csal, a zágrábi Muzejsko-galerijski prostorral igazgatójával. Számos rangos kiállítást rendeztünk Pécsen és Zágrábban. Ennek köszönhetően ismerkedtem meg a zágrábi kollégákkal, akik később segítettek munkámat. Vidákovics Antal akkoriban alapította a pécsi Horvát Színházat. A kezdetektől támogattam munkáját, és gyümölcsöző kapcsolat alakult ki a horvátországi színházi élet képviselőivel is. Később Vidákovics Antal és Tahir Mujičić, az ismert zágrábi vígjátékíró, megalapították a Csopor(t)-Horda galériát. A közös munka során megismertem a horvát művészi elitet. Itt említhetném még az August Šenoa Horvát Klubot, ahol rengeteg kiállítást szerveztünk, de voltak irodalmi estek is. A klub vezetése javaslatomra, vagy Blazsetin István javaslatára a legrangosabb horvát írók, költők és festők voltak a vendégeink. Mindez nagyon nagy támasz volt a számomra, és jelentősen megkönnyítette a kezdeti időket az akkor alakuló Zágrábi Magyar Intézetben.

– Ez idő tájt látott napvilágot, pontosabban 2016-ban, az Ön által fordított válogatás Pilinszky János verseiből „Čovjek je ovdje nedostan za ljubav” (Az ember itt kevés a szeretetre) címmel. Hogyan keletkezett ez a kötet?

– A zágrábi Magyar Intézet vezetése számomra sok stresszel járt, gyakran felébredtem éjszaka, és nem tudtam elaludni. És mit tegyek, már az olvasásra is ráuntam, elég volt. Valami alkotásra vágytam. Így került a kezembe Pilinszky János verseskötete, és nekiláttam a fordításnak. (Műfordítással már korábban is foglalkoztam persze, sőt néhány Pilinszky, Tandori, Petri György versfordításom meg is jelent már a magyarországi horvátok Rijec című irodalmi folyóiratában.) Ez nem igényelte, hogy a számítógép előtt üljek, az más, amikor novellát vagy regényt fordítok, a versfordításokat jegyzetfüzetbe is fel lehet jegyezni. Így várt engem az éjjeliszekrényemen a Pilinszky-kötet, a jegyzetfüzet és a ceruza. Amikor nem tudtam aludni, lefordítottam egy-egy versét.

Már annyi összegyűlt, hogy megjelenhetett kötetben is. Mindaddig csak pár Pilinszky-költemény volt horvát nyelvre ültetve, részben Enver Čolaković tollából, és volt, amit a zágrábi Hungarológiai Tanszék hallgatói fordítottak.

A Zágrábi Magyar Intézet legelső, 2014-ben a magyar kultúra napján szervezett programja egy Pilinszky-est volt. Vidákovics Szlaven és Gyurity István magyarul s horvátul olvasták a műveket. Az esten jelen volt Tahir Mujičić horvát író is, akinek nagyon megtetszettek a fordításaim. Elvitte őket a Poezija, a Horvát Írók Egyesülete folyóirata szerkesztőségébe. Ivan Hercegnek, a Poezija szerkesztőjének ugyancsak megtetszettek a versfordításaim, így azok ott jelentek meg először, majd egy pályázatnak köszönhetően önálló kötetben is. A horvát nyelvű Pilinszky-kötetet 2017 januárjában, a magyar kultúra napján mutatta be intézetünkben Tonko Maroević akadémikus. Az est keretében beszélgetést folytattam vendégünkkel, Kovács Péterrel, Pilinszky János unokaöccsével.

Pilinszky-fordításaim még egyszer szerepet kaptak horvátországi munkám során: 2017 szeptemberében Magyarország volt a díszvendége a legrangosabb horvát komolyzenei fesztiválnak, a Varasdi Barokk Estéknek. Ennek keretében szerveztem meg Varnus Xavérral egy Bach-Pilinszky estet, ahol a kiváló orgonaművész a nagy barokk zeneszerző műveit játszotta a varasdi székesegyházban, a helyi színház művészei pedig a zenedarabok szünetében felolvastak Pilinszky-versfordításaimból.

Zágrábi munkám során nagy élmény volt számomra, hogy megismerkedhettem a legkiválóbb magyar és horvát művészekkel: írókkal, filmrendezőkkel, zenészekkel, képzőművészekkel. Közülük többen is barátok lettünk. Valamennyiükről nem is emlékezhetek most meg, de egyet közülük, a nemrégiben elhunyt kiváló, kétszeres Oscar-díjas filmproducert, Branko *Lustig*ot mindenképpen megemlíteném (a Schindler listája és a Gladiátor filmekért kapta a díjat). *Lustig* nemcsak tehetséges filmes volt, de embernek is kiváló. Egykori auschwitz-i fogolyként, holokauszt-túlélőként nem volt benne szemernyi gyűlölet sem a németek, sem a magyarok iránt (munkaszolgálatos apját 1945 tavaszán a Muraközben egy magyar katonatiszt ölte meg). A népek közötti megértés és tolerancia híve volt, s cselekedni is igyekezett az ügy érdekében. Egy általam szervezett, Budapest zsidó kultúráját bemutató programon, egészen pontosan a Budapest Klezmer Band zágrábi koncertjén ismertem meg. Valahogy szinte rögtön összebarátkoztunk (ha találkoztunk, mindig magyarul köszöntött). Rendszeres vendége lett a Magyar Intézet nagyobb rendezvényeinek, s Intézetünk partneri kapcsolatot alakított ki az általa minden évben megszervezett zágrábi Tolerancia Fesztivállal. A fesztivál díszvendége 2015-ben *Szabó István* volt.

A fesztivál keretében Intézetünkben sikerült megszerveznem egy beszélgetést „Szocialista államhatalom és filmművészet” témájában *Szabó István*nal és *Branko Lustig*gal, amit én vezettem. Nagy élmény volt számomra velük beszélgetni, ráadásul Intézetünk számára a horvát médiában is áttörést jelentett az esemény, mert végre bekerültünk programunkkal a horvát televízió vezető kulturális műsorába, ami addig nem sikerült. Amúgy a beszélgetés során *Lustig* bírálta erősebben a szocialista rendszert filmekhez fűződő viszonyát. Neki egy már teljesen előkészített forgatását állította le a jugoszláv hatalom, emiatt ment ki Amerikába és csinált fényes filmes karriert. Miután nyugdíjba vonult, hazatért azonban Zágrábba.

– Ön a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetének tudományos főmunkatársa. Elmondaná nekünk, mit is jelent pontosan ez?

– Intézetünk, amely idén szeptember 1-jéig a Magyar Tudományos Akadémia intézményhálózatának része volt, a magyar történettudomány legrangosabb műhelyének számít. Megtiszteltetés számomra, hogy itt dolgozhatok. A tudományos kutatáson és tudományos művek írásán, publikálásán kívül feladataim közé tartozik a magyar és horvát történettudomány közötti kapcsolatok szervezése, konferenciák, szakmai találkozók megrendezése is.

– Milyen tervei vannak? Jelenleg dolgozik valamin?

– Idén két kisebb könyv kéziratát fejeztem be. Azt, amelyik a bajai Páduai Szent Antal-templom és plébánia történetét mutatja be, egy fiatal bajai történésszel, *Fábián Borbálával* közösen írtuk. Remélem, jövőre megfelelő támogatást nyerünk a kötethez, és tavasszal megjelenhet. A másik a bunyevácok történetét magyar nyelven röviden bemutató munka, ami reményeim szerint jövő év februárjában lát napvilágot a Croatica Kiadónál Budapesten. Az Országos Horvát Önkormányzat felkérésére meg kívánom írni a magyarországi horvátok rövid történetét, mert több horvát nyelvű hazai és horvátországi kiadású monográfia is létezik egyes népcsoportjainkról, de magyar nyelvű összefoglaló munka nincs, s a magyar közvélemény nagyon keveset tud rólunk emiatt. Egy másik tervem teljesen más témához kötődik: kutattam az 1956-os magyar forradalom horvát sajtóvisszhangját, mind a jugoszláviai horvát, mind pedig a horvát emigráció sajtójában (magyarul a *Limes* című folyóiratban írtam erről tanulmányt 2006-ban). Most elkezdtem az események (illetve a titói korszak 56-tal kapcsolatos politikájának) még élő horvátországi tanúit felkutatni, s velük interjúkat készíteni. A sajtóvisszhangról és e kutatások eredményeiről jövő ősze tervezek könyvet megjelentetni egy zágrábi kiadónál.

– Ha végigtekintünk eddigi pályafutásán, akkor Önt valaki a tenyerén hordozta. Vagy tévedek?

– Hiszek abban, hogy feladatunk van az életben: én magyarok és horvátok közeledésének elősegítését és saját magyarországi horvát közösségem kultúrájának ápolását, gazdagítását tekintem annak immár sok-sok év óta. Így, egy hónap híján 60 évesen, több évtizedes pályafutásom tapasztalataival, eredményeivel a háttérben merek válaszolni a kérdésére. A magyar gondviselés szónál érzésem szerint a latin providentia és pontos horvát megfelelője, a providnost jobban fedi azt, amit életem során tapasztaltam. Tudniillik azt, hogy Isten úgy látja előre (ez a providentia és a providnost jelentése), oly módon irányítja életünket és terelget minket szelíden egy olyan irányba, amelynek követése révén a legtöbb értéket hozhatjuk létre mások, embertársaink és a társadalom számára. Ez az út azonban az egyén számára néha terhes, néha úgy érzi, túl sok áldozatot kell hoznia érte, például a magánéletében ezért nem mindig éreztem úgy, hogy Isten a tenyerén hordozna. Életem váratlan fordulatait áttekintve azonban mégiscsak úgy látom, minden megélt változás ezt a nemes célt szolgálta.

Gohér Krisztina

Az Országos Horvát Nap keretében Dr. Sokcsevics Dénes megkapta az Országos Horvát Önkormányzat emléklapoktétjét „A magyarországi horvát kultúra területén végzett kiemelkedő munkásságért”, ehhez is szívből gratulál a BARÁTSÁG szerkesztője!

Örökségünk a pacsker

A Bonyhádi Német Önkormányzat elnöke, Köhlerné Koch Ilona kezdeményezésére 2018 februárjában indult el a városban ezzel a hívócímmel a „pacskerkör” projekt, amely a tagok kérésére Spinnstube/Fonó néven, kézimunkaklub és rendezvénysorozat formájában idén is folytatódott.

A pacsker hagyományos sváb lábbeli, egyes helyeken tutyinak is nevezik. Meleg, gyapjúfonálból kötött papucs, aminek sarka is van, hosszú szárú változata pedig a térdzoknihoz hasonló. A svábok tavasztól ősziig csak magában hordták a pacskert, a sáros idő beálltával a házon kívül pacskerral együtt faklumpába bújtak, befelé menet aztán az ajtó előtt hagyták a klumpát. Így nemcsak melegített, hanem a tisztaságot is segítette megőrizni ez a célszerű viselet.

Eredetileg a cikta gyapjából kötötték. Ezt a juhajtát a XVIII. században hozta háziállatként magával a törökök kiűzése után az elnéptelenedett területre betelepülő német ajkú lakosság. A gyapjút szolgáltató állat épp a letelepedésük helyszínéről kapta másikat nevének (tolna-baranyai sváb juh). A pacsker is ezen a területen maradt használatban a leghosszabb ideig. A gyapjú fontos szerepet játszott a sváb családok életében. Az 1930-as évekig fennállt a szokás, hogy saját gyapjúsükségletükre legalább egy, de akár négy-öt birkát is tartottak, a felesleget pedig eladták. Az egykor minden sváb portán megtalálható cikta gazdasági jelentősége ezután megszűnt, eredeti hazájában, Németországban pedig teljesen kipusztult. Idehaza is csupán a génállomány megőrzése érdekében tartanak kis létszámú nyáját belőlük a vértestolnai és nagydorogi tenyészetben. Családi szükségletre a família nőtagjai készítették, az eladásra, vásárba szánt áru viszont a „pacskerosoktól” (pacskerkészítő mesterektől) származott, akik a munkafolyamatot a gyapjufeldolgozástól az eladásig vitték végig.

Ezt is megtudhatták a bonyhádi pacskerkör tagjai May Péter hagyományörző *Gyapjútól a pacskerig* című előadásából. A múlt évben hónapról hónapra megtartott összejöveteleken az előadások mellett a résztvevők a gyakorlatban is megismerkedtek a pacskerkötés fortélyjaival. Az ötvenes, hatvanas korosztályból már kevesen tudnak pacskert kötni, nyolc idősebb asszony kezdte tanítani a fiatalabb érdeklődőket. Az összejövetelek közösségformáló ereje abban is megmutatkozott, hogy a „pacskerosok” közösen meglátogatták a Múcsarnok Kéz-Mű-Remek kiállítását, a Baranya megyei mintákat bemutató liptódi pacskertárlatot, majd novemberben maguk is kiállítást rendeztek az év során gyűjtött és maguk készített tárgyakból (pacskerek, zoknik, kiegészítők).

A pacskerkör ötletét egy időszaki szükséglet szülte és annak megoldásából eredt. Köhlerné Koch Ilona, a bonyhádi Kränzlein táncsoport vezetője

fontosnak tartotta, hogy a viseletben előadott táncoknál a lábbelik is hitelesek legyenek, ezeket tehát pacskerekben és egyes táncokat klumpában adták elő. A kicsiket kísérő nagymamák kezdtek a kiszakadók helyett új pacskereket kötni. Hamar kiderült, hogy ezt a tudásukat fontos lenne átadni a fiatalabbaknak is. Ilyen spontán módon indult a kezdeményezés. A kör megalakulása után hivatalosan havonta egy alkalommal tartottak „tanfolyamot”, valójában azonban folyamatos és élő kapcsolatok alakultak ki a kötés kapcsán.

Tolna megyében különösen gazdagon, jellegzetes motívumokkal díszítették a pacskereket, ezért nem csoda, ha többen is gyűjtik a régi sváb lábbeliket. Köhlerné Koch Ilona több mint harminc éve bővíti gyűjteményét. Első darabjai a nagymamája kötötte, gyerekkori pacskerei voltak. Ehhez jött az a pár, amit egyéves kislányának kötött egy kedves ismerős, aztán a Baranya megyei rokonoktól valók, majd a személyes darabok után megkezdte a már célirányos és tudatos gyűjtést. A tárgyak megőrzik egy már-már eltűnt nemzedék tudását, amit az idős asszonyok utolsóként tudnak átadni. Az ismert minták mellé mindig kerül frissen felfedezett, de fontos a technikák megőrzése is. Egyes települések, felekezetek eltérő motívumai és technikái árulkodnak származási helyükről.

A már több mint 350 felgyűjtött és digitalizált Tolna megyei változatos és igen gazdag pacskermotívum mellé a megyehatáron, sőt az országhatáron túlról (Németországból, Kanadából) is érkezett számos értékes minta és világlátott pacsker. Egy kitelepített asszony küldte el Aalenből azt a két párat, amelyet még 1940-ben, itthon készített, és vitt magával idegenbe. Hasonló értéket képvisel az a tizennyolc pár, kitelepítettektől származó tutyi, amit a Németországban élő, gyönki származású Kiss József házról házra járva szedett össze, hogy hazaküldje. Gyönki gyűjteményéből már 65 minta került digitalizálásra.

A gyűjtés mellett ugyanis a minták digitalizált feldolgozása, a származási hely, a technika és a kötés

leírása is folyamatban van. Célja, hogy az örökséget megmentse és továbbadja a következő nemzedékeknek, egyúttal átfogó képet adjon a mintagazdagságról, ami a továbbiakban szakmai anyagként segítheti a pedagógusok, néprajzosok, kultúrkörök munkáját. A tervek között szerepel, hogy az összegyűjtött információkat kiadvány formájában is megjelentetik.

Vitéz Zsolt, a szekszárdi Dienes Valéria Általános Iskola egykori igazgatója a körben tartott előadásában a pacsker múltjába kalauzolta hallgatóságát. Testvérével, dr. Vitéz Jánossal jelentős helytörténeti anyagot gyűjtöttek össze szülőfalujukról, Murgáról. A tárgyi emlékek része egy lábbeli-gyűjtemény is,

melyben a faklumpák mellett tizennégyfajta pacskert is őriznek. Bár mindegyik murgai, a gyűjtemény mégis bemutatja a pacskek sokféleségét: van közöttük mamuszszerű és hosszú szárú harisnyaféle, férfi és női, belevarrott és belekötött mintás. A pacsker árulkodott viselőjéről is, az evangélikusok ugyanis csak a papucs orrát díszítették mintával, míg a katolikusok a sarkát is. Vitéz Zsolt gyűjteményében az eredetieken kívül utánkötött másolatok is helyet kapnak, azok lépnek a már tönkrement régiek helyébe.

Till Jánosné, a pacskerkör Szekszárdon élő tagja, harmincnál több Tolna megyei település viseletét gyűjtötte fel. E viseletek mását, köztük a pacskert is eredeti anyagokból babákra készíti el, így őrizve meg kicsinyített változatban az örökséget.

Köhlerné Koch Ilona összefogja a Tolna megyei pacskeyűjtőket, de távolabbi területen, például a Bánátban és a Duna menti településeken is keresi a sváb örökség ezen nyomait.

A pacskerkör tagjainak kérésére 2019-ben is folytatódott a munka. A Spinnstube/Fonó keretei között a résztvevők másfajta régi kézimunka-technikákat is megismerhettek: a neccelést, a gobelinhímzést, a stoppolást, a horgolást, a hímzést –, de a pacskerkötés továbbra is kiemelt elfoglaltságuk maradt.

B. K.

WMN
POPFILTER
SZŪRJÜK A ZAJT!

Csepelyi Adrienn megújult
podcast műsora minden hétfőn
a WMN.hu-n!

Hallgasd minden héten!

Karácsony a nagyvilágban

Új címszavak a Karácsonylexikonból

AGANCS • Az utóbbi évek nyugat-európai hóbortjainak egyike, hogy, amikor a fiatalok karácsonyi látogatóba indulnak, vagy valami jóféle házibulit szerveznek az ünnep tiszteletére, szarvasagancsot illesztenek a fejükre. Természetesen rénszarvasát, s nem kevésbé természetesen nem valódit, Egész üzletág jött létre arra, hogy vörös vagy barna színű filcekből, fákból, műanyagokból Mikulás szánhúzóinak agancsait kínálják hajpántokra rögzítve. Néhol még vörös műanyag szarvasnózit is kínálnak hozzá, hiszen ebben a műfajban Rudolf a legnépszerűbb.

ASZTALKERÜLÉS • Az egykori alsószentmártoni sokácoknál a család legkisebb beszédképes gyermekére hárult a karácsonyi köszöntés és áldáskívánság feladata. Az ünnepi asztalt neki kellett körbejárnia, s mind a négy sarkánál megállva, újra és újra elmondania a „Faljen Isus! Čestit Božić...” (Dicsértessék Jézus, Tisztes Karácsonyt...) kezdetű rövid versikét. Sok más hagyományuk mellett ezt is *Frankovics* György rögzítette.

BÁJITAL • Egy XIX. századi magyar babona szerint, ha azt akarja a leány, hogy az iránta fellobbant szerelmi tűz soha ki ne aludjék, sőt nagyobb lobogásba fogjon – akad varázsszere. Csak egy-két hamuvá égetett hajszálát kell választottja karácsony napján hörpölendő borába kevernie. Amennyiben a legény akarta azt, hogy egy lány vagy menyecske éljen-haljon érte, kövesse, ahová csak akarja – szintén volt számára javallat. Neki három szál hajat

kellett szereznie kiszemeltjétől, hogy azokat egy hársfaágacskára kötve-ragasztva karácsony éjjelén saját lakásának küszöbe alá ássa. A varázsszokás továbbadói úgy állították, hogy az a lány attól kezdve éjjel-nappal utána fog epekedni, jární.

BÜFÉVILLAMOS • Münchenben a karácsonyi vásár idején, a vásárhoz vezető, belvárosi villamosvonalakon forralt borral és különféle süteményekkel kedveskednek az utasoknak.

CAGANER • A katalánok által berendezett betlehemi jelenetek ugyan sok mindenben különbözhetnek egymástól, abban azonban azonosak, hogy a Szent Család tagjain túl még egy állandó szereplőhöz ragaszkodnak. Egy olyan alakhoz, amelyet csakis ők tartanak valamilyen rejtélyes okból elengedhetetlenül odaillőnek. Ő Caganer, aki leguggolva, letolt nadrággal éppen a nagydolgát végzi. Van, ahol legalább egy beillesztett bokor mögött te-

szi ezt, de a legtöbb helyen anélkül. A helyiek úgy magyarázzák a szükségét végző férfi jelenlétét, hogy a szerencsét, a mezőgazdasági földterületek termékenységet biztosítja a nevezett tevékenységével. Ha nem helyeznék oda, azzal odalenne a család egészsége, boldogsága és mindenféle szerencsétlenség törne rájuk. Bár eredetét és jelentését csak efféle találgatások övezik, az viszont tudományosan igazolt, hogy már a XVIII. századtól a hagyományos katalán karácsonyi díszek és betlehemi jelenetek része. Nemzedékről nemzedékre öröklődött a figura, illetve az igény is iránta. A spanyolok és más nemzetiségűek fanyalgó kritikája csak megerősítette a katalánok nemzeti sajátosságként való ragaszkodását a testi szükségleteit a lelki felmagasztosulás idején oly annyira fontosnak megjelenítő, vicces alakhoz. 2005-ben, amikor a kormány megpróbálta kitiltani a kis kakilós embert a boltokból, a katalánok tüntetés-sorozatba kezdtek. A tiltakozók „Mentsük meg Caganert!” jelmonddal seregeltek egybe. Fellépésük végül az illetékes minisztérium meghátrálásához vezetett.

CÁROK • A minszki járásban fekvő Szemezsevo nevű belorusz falu lakosságának csaknem fele cselekvő részese a karácsonykor, sötétedés után kezdődő jelmezes karácsonyi játéknak. A községen egy – időnként ma már több – karácsonyi cárokból és kíséretükből álló csoport vonul végig. Mind-egyikben hét fiatalember öltözik uralkodónak. Alighanem egynél kevesebb cár járhatott arra, mivel fölöttébb fura elképzeléseik

vannak arról, miként is nézhet ki egy igazi cár valóságos öltözete. Persze az ő fejüket is – hogy senkinek se legyen kétsége a kilétük felől – korona díszíti. Egyebekre nézvést fehér nadrág és fehér ing, díszes öv- és vállukon átvett rendszerlag jelzi kivételességüket... Ráadásul parasztcsimában járnak. Kíséretüket katonákat idéző egyenruhások alkotják (az egyenruha mibenlétéről is sajátos elképzeléseket tükrözve). A népes kíséretben mindenképpen kell vénasszonynak és vénembernek öltözött lányoknak és fiúknak is masírozni, különben mit sem érne. (Ne értsék félre! A lányoknak kell okvetlenül ősz szakállas öregemberré és a fiúknak kell hátagörbedt öregasszonnyá formálódni.) Szükség van egy felcserre (újabbán orvosdoktornak álcázza magát), zenészekre (köztük dobosra, dobosokra) is. Amikor így szépen összeálltak, a fáklyás menetoszlop elindul, hogy sorra felkeresse a lányos házakat. Bebozsátást kérnek. (Ugyan ki merne elkergetni egy cárt, ha bekopog? Hát még, ha egyszerre hét cár toporog a hajlék küszöbén?) Az érkezettek az udvaron és a házban is rövid, vidám párbeszédés műsort és köszöntőt adnak elő, amiért is tisztességgel megtraktálják őket. Sokáig azonban nem maradnak, mennek tovább a következő házig, a hadjárat eredeti tervei szerint. Nemcsak azért mert sok ilyen helyszín adódik, ha nem lennének ilyen körülmétektől – rossz belegondolni

is! – akár tizennégy cár is összefuthatna. Az lenne csak az igazi cártalálkozó! Ezt a XVII. század óta nemzedékről nemzedékre áthagyományozott népi játékot az UNESCO 2009-ben felvette a világ megőrzendő szellemi kulturális örökségének jegyzékébe.

CUKORKAKERESÉS • A horvátországi Bojana kicsiny falu, de decemberben hatalmas az idegenforgalma. Karácsonykor 2005 óta minden évben megtartják a „Bojani Božić u Bojani” nevű rendezvényt, ami sokakat vonz a rendezvény helyszínére. Áram felhasználása nélkül oldják meg ugyanis a teljes karácsonyi díszkivilágítást. Csakis gyertyákkal és lampionokkal világítják meg az utcácskákat, tereket és épületeket. Szemtanúk és fényképfelvételek szerint mindez káprázatos látvány. A berendezett betlehem jelenetben is – a jászoltól, a lobbogó tűzön át az állatokig – minden eredeti. Számos színes – felnőttek és gyerekek egyaránt izgalmat kínáló – program: kiállítások, zenei, színi és bábelőadások, beszélgetések, gyermekfoglalkoztatók kötik le a figyelmet percről percre. A legizgalmasabbnak ítélt tevékenység hagyományosan a felhíntett szalma közé rejtett cukorkák közös megkeresése.

DECEMBER • E hónapunk is azok közé tartozik, melyek nevükben az egykori – a még Julius Caesar naptárreformja előtti –, mindössze tízhónapos római nap-

tárban elfoglalt helyük sorszámát őrzik. (Septem = hét, octo = nyolc, novem = kilenc, decem = tíz.) December az év utolsó, tizedik hónapja volt, innen a neve, noha ma már tizenkettedik a sorban. A hónapnevek megmagyarosítására a nyelvújítók nagyszámú ötletet bevetettek. Évzáró hónapunk esetében például ilyeneket nyomtattak a kalendáriumokba: télelő, télhó, őszvég hava, fagylos, fagytonos, fagyhó, havas, hóesés hava, derés-darás, bak hava, havashó, víganlító hó, víganlakó hó. A „nem egyházi” magyar hónapnevek hiányát pótlendő, a XVI. század végétől aztán kezdtek elterjedni azok a hónapnevek, amelyek mindegyike valamely egyházi ünnepről, eseményről vált azonosíthatóvá (január = Boldogasszony hava, május = Pünkösöd hava, október = Mindszent hava stb.). A következő századokban már ezek uralták a népi kalendáriumokat. December esete kézenfekvő volt: a Karácsony hava nevet kapta. A hónap nagy része úgy is a karácsonyvárossal, az advent heteivel telt.

DEDEK MRÁZ • A szlovén gyerekek különösen szerencsésnek érezhetik magukat, hiszen decemberben három ajándékhoz is felkeresi őket. Eggyel több, mint mifelénk szokás. December 6-án náluk is a Mikulás (Miklavž) kezdi a sort. Božiček (Jézuska) karácsony első reggelére juttatja el a nekik szánt örömhöz meglepetéseket. Ők azonban Szilveszter napján (december 31-én) is vendéget várnak. Mégpedig olyat, aki ugyancsak ajándékokkal méltányolja jó magaviseletüket. Ez az illető Dedek Mráz (Fagy apó) névre hallgat, és miatta is érdemes szöfögadónak mutatkozniuk.

ÉLŐ BETLEHEMES • Az olaszországi Faggiano település egyebek mellett arról nevezetes, hogy karácsonykor a község több száz lakója egy közösen előadott színjáték részesévé válik. A betlehemi születés történetét adják elő, nagy részletességgel. A témát feldolgozó festményekről és fil-

mekből ismert (korhűnek tartott) ruházatot öltenek magukra, hogy minél hitelesebbek legyenek. A szerepeket évről évre váltják. Aki egyszer pásztor, vagy hírhozó angyal, az lehet máskor imádásra érkező mágus, szállást nem adó földműves, sőt esetleg betlehemi csillag is.

ÉRTÉK • A Szovjetunió széthullása után 1991-ben függetlenné vált Kazahsztánban (a világ kilencedik legnagyobb területű országában) 2006-ban vallási ünnepeket is beiktattak az állami ünnepek közé. A szunnita-izlám vallási többségű államban a muzulmán áldozati ünnep (a Kurbanaid) mellett az ortodox naptár szerinti karácsony is pirosbetűs. Azt is fizetett munkaszünettel járó ünnepnappá tették. A hivatalos – és fölöttébb megszívlelendő – indoklás szerint egy világi államnak, nem lehetnek, csak a népnek vannak önálló értékei, így egy kormányzatnak mindig népben meglevő értékeket kell elismernie, támogatnia. A törvényhozók a karácsony megtartását is a kazah népben, a kazahsztáni családokban őrzött értéknek jelentették ki. Ez tükröződik ünneppé nyilvánításában is, noha csak a lakosság kisebb része keresztény.

FEL NAGY ÖRÖMRE! • *Gárdonyi Géza*, az Egri csillagok, a Láthatatlan ember, az *Ida* regénye és más hasonlóan népszerű olvasmányok szerzője kiváló elbeszélő volt, de színpadi szerzőként is jelentkezett, verseskötete is megjelent. Keresztényi kötődéséről az *Isten rabjai* című regényen túl

több istenes költeménye is tanuskodik. Egyházi énekek is fűződnek nevéhez. Az ő lelkéből leledzett például a „Fel nagy öröme! Ma született, ki után a föld epekedett...” kezdetű templomi ének. Devescseren (ahol segéd-tanítóként élt egy ideig, s ahol a szöveget és a hozzátartozó zenét is megírta) a templom falán márványtáblát is avattak a dal tiszteletére és emlékére. Természetesen nem múlik el karácsony anélkül, hogy fel ne zengne az épületben az éjféli misét követően... Ahogyan más templomokban is.

FEKETE NUGÁT • Franciaország egyes vidékein sok helyütt ma is ott áll a karácsonyfa szomszédságába helyezett desszertasztal. Ezekre pontosan tizenháromféle karácsonyi édességet tesznek. A tányérkákat, tálakat, hogyha kiürülnének, mindig újratöltik. Az utolsó darabot rajtuk hagyják, mert karácsony végéig nem válhat üressé egyik se. Mindegyik nassolnivalónak külön szerepet tulajdonítanak. A trüffel deszert a jövő évi jókedvet, a kandírozott narancshéj az egészséget biztosítja, a hagyományos fatörzstorta-szeletek az ünnep meghittségét hivatottak előidézni és fenntartani. Nemcsak magukra gondolnak. A fehér nugátos sütemények például a családtagok őrzőangyalainak kedvét, illetve minden darab elfogyasztásakor a nekik mondott köszönetet fejezik ki, közvetve pedig otthonuk békéjét szolgálják. A legkülönlegesebb mégis a fekete nugát jelenléte. Azzal ugyanis az ördög rokonszenvét kívánják elnyerni, hogy a jövőben mesterkedéseivel elkerülje a ház népét, jószágait és vagyonát. (Végül is, ő-ördögségének miért ne lehetne egyszer ka-

rácsonya?) Mindenkinek minden desszertfogásból kell legalább egyet fogyasztani ahhoz, hogy a következő karácsonyig a házat boldogság és béke lengje körül.

FENYŐ • Ünnepi kalendáriumában *Bálint Sándor* egy mosoni népi eredetmagyarázat segítségével lebbenti fel a fátylat arról a titokról, hogy miért pont a fenyő nyerte el a karácsonyfa rangját. Amikor Krisztus Urunk a földön járt – így beszéltek a mosoniak – a gonosz emberek elől bujdosva egy sűrű lombú fa alatt vontta meg magát. Az a fa azonban rászólt: állj odébb, mert ha nálam találnak, engem is elpusztítanak! Így utasították el félelmükben a többi fák is. Ellenségei már nyomában voltak, amikor egy fenyőfához ért: alig volt lombja, ezért ágai-val rejtette el Jézust, aki így meg is menekült. Az Úr megáldotta a fenyőfát: Soha ne hullasd el a leveledet! Akkor is virulj és zöldülj, amikor a többiek levéltelenül sorsvadognak! Te légy a legdélcegebb és legszívósabb minden társad között, élj meg mindenütt! Légy az emberek öröme, és emlékeztetre rajtad gyűjtsanak karácsonyi gyertyát!

FÓKA • Akármilyen hihetetlen, akadnak helyek, ahol rá sem csodálkoznak arra, ha az egykori betlehemi istálló eseményeit felidéző bábcsoportban egy féltucatnyi fóka bámulja kellő áhítattal a kised Jézust, Máriát és Józsefet. Mit is kezdenének a nálunk eszkimóként közismert inuitok a báránnyal? Felemelő az az igyekezet, ahogyan ők is a maguk

hétköznapi közelségébe hozzák, egyedivé téve az egyetemes emberi kultúra egyik legtöbbször megfestett és megénekelte jelenetét. Náluk persze a szent család felnőtt tagjai is szőrmeöltözéket viselnek, amiben szintén nem találunk semmi kivetnivalót.

GÁSPÁR • A kisdéd Jézust felkereső napkeleti bölcsek, vagy ha úgy tetszik, a „háromkirályok” egyike. Egy Párizsban őrzött, a VII-VIII. század fordulójára környékén keletkezett kódex Gathaspa néven említi (ez a ma ismert legrégebbi megnevezése). Két társa ugyanezen irat szerint a Bithisarea és a Melchior névre hallgat. Beda *Venerabilis* angol szerzetes (672-735), a korai egyházatyák latin és görög írásai angolra fordítója, állította Gáspár (egyéb nyelvtérületeken Caspar, Caspard, Gaspar) volt a három férfi között a legfiatalabb. Ezért is ábrázolták sok festményen és domborművön szakálltalan, vagy aligszakállas ifjúként. Egyes egyháztörténetek szerint a három személy nemcsak külön-külön korosztályhoz tartozott, hanem három földrészt is képviselt. Gáspár, aki a tömjén hozójaként azonosított, e szerint Ázsia fia volt. Neve is ezt látszik erősíteni, hiszen perzsa eredetűnek vélik, kincsőrző, kincstárnok értelmet tulajdonítanak neki.

GÁZLÁMPA • Amióta a rendkívül energiatakarékos ledék teret nyertek a közvilágításban, az

adventi időszakban egyre-másra jelennek meg a káprázatos díszvilágítások. A városokban a fákra, lámpavasakra tekert fényfüzerek varázsos hangulatot teremtenek, ezért a hazai településvezetések is szívesen költenek rájuk. Évenkénti első felkapcsolásukat is igyekeznek bensőséges ünnepi pillanattá alakítani. Kis műsor, felszólalások, majd a kapcsoló felkattintása/megnyomása követik egymást, a közönség tapsától kísérvé. Azt a sokaságot és azt az érdeklődést azonban, amely 1856. december 21-én a pesti Belső Kerepesi (ma Rákóczi) úton a próbauzemként elindított „légszeszlámpák” napi felkapcsolását kísérte, aligha lehet valaha is felülmúlni. Az év december 24-én, szenteste aztán megkezdtek a hivatalos üzenet is. Az ország első gázlámpás közvilágítása volt a főváros karácsonyi ajándéka. Fény a sötét Bach-korszakban. Az új világítás rövid idő alatt kiszorította az addigi utcai olajlámpákat. A létrájukkal és – a gázcsap nyitására-zárására szükséges – kampós póznáikkal járó lámpagyújtogatók látványa néhány évtizedre megszokottá váltak.

GYERMEKSÉG-EVANGÉLIUMOK • Az Újszövetségbe foglalt négy evangéliumból csak kettő, Lukácsé és Mátéé foglalkozik Jézus születésének körülményeivel. Ami a betlehemi eseményekből ismeretes, innen ered. A hívőket azonban váltig foglalkoztatták a legendás születést

megelőző események (beleértve az édesanya, Mária gyermek- és ifjúkorát is), az Üdvözítő világra jötté további körülményei, miként az is, hogyan folytathatta az életét tovább, amikor kisdedségéből felcseperedett, de még kisgyerek volt. A II-VI. század között keletkezett úgynevezett gyermekévangéliumok ezt az érdeklődést igyekeztek kielégíteni. Jakab protoevangéliuma, az örmény gyermekévangélium és Tamás elbeszélései Jézus gyermekkoráról azonban nem kerültek be a Bibliába. Az egyház nem ismerete el az érvényességüket.

GYERTYAUGRÁS • A Bács megyei sokácok a szobában szétszórt szalmából három olyan kalászt, amelyben szem van, kiválasztanak, s azokat három kis gyertya közé teszik. Ezeket szenteste holdfeljötte után meggyújtják, s egy fiú tartja kesztyűvel eltakart jobb kezében. A fiú hármat fordul sarka körül, miközben azt mondja: „Dicsértessék a Jézus!”, mire mind azt felelik: „Krisztus megszületett!” A fiú erre elkiáltja magát: „Vigadjunk tehát!”, azután egyet ugrik s eloltja a gyertyákat – olvasható *Jankó* János Adatok a Bács-Bodrog megyei sokácok néprajzához című tanulmányában.

HALOTTAK KARÁCSONYA • Kanadában él egy olyan hiedelem, hogy karácsony estéjén, a halottak felkelnek a sírjaikból. Viszszanyerik legszebb, életbeli alakjukat, s a ravatalozó lábánál álló feszület előtt gyülekeznek. Térdre ereszkedve várják néhai plébánosukat, aki hangos imát mond lelkeikért, s elbeszéli a Megváltó születéséről és fogadtatásáról szóló evangéliumi történetet. Miután befejezte a misét, a halottak felállnak és néhány percig vágyakozva néznek a falu és szülőházuk felé. Megnyugodva látják az ablakokon kiszűrődő karácsonyi fényeket, hallgatják kis ideig a feljükk kúsó ünnepi énekeket. Ezt követően csendben visszatérnek hantjaik alá. Érdekes, hogy a francia Bretagne-ban is megtalálni ugyanennek a hiedelemnek

nyomát. Ott úgy hirdetik az eseményt, hogy nem minden esztendőben kerül rá sor. Csak néha – bizonytalan időközökben – jönnek ki a helyi halottak a sírjaikból. Éppúgy hajdani papjukkal, papjaikkal együtt imádkoznak, ám nemcsak – és nem elsősorban – a maguk bűnbocsánataért, hanem élő leszármazottaik lelki üdvéért. A sírkertet ők sem hagyhatják el, de nekik is megadatik, hogy elteljenek karácsony hangulatával, örüljenek egymásnak, majd úgy feküdjenek vissza sírjaikba. Sokan tudni vélik, hogy csak olyankor kelhetnek fel az imádságokra, amikor a település minden élő lakója tiszta szívvel karácsonyol.

HANGI • Új-Zélandon, ahol december 25-26. a rekkenő nyári hőség időszakára esik, a szokások is messze esnek az északi féltekén megszokottaktól. Sokan átvették és beépítették ünnepi szokásaikba a bennszülött maoriktól eltanult ételkészítési technikát. Családi körben a szabad ég alatt töltött ünnepi programjaik során „hangit”, azaz gödörkemencét, főző-sütő lyukat ásnak a földbe. Előbb nagy tűz lángján-parazsán forróvá tüzesítenek néhány természetesebb követ, majd azon melegében ezekkel bélelik ki a kiásott gödröt. Erre helyezik rá a friss levelekbe és/vagy nedves textíliába csomagolt kosarat, amibe a zöldségeket, gyümölcsöket, és hússokat helyezték. A gödör tetejét földdombbal takarják, amely így csapdába ejti az étel körüli kövek hőjét és a hatására áramló levegőt. Állítólag utolérhetetlen aromájú és ízvilágú ételek születnek így.

HANUKABOKOR • Az újkori zsidó állam, Izrael megálmodójának, a cionista mozgalom elindítójának, Herzl Tivadarnak (Theodor Herzl-nek) zsidó vallás és hagyományok iránti elkötelezettségében aligha kétkelhet bárki is. A pesti Dohány utcában született férfi bármily meglepő, érett fővel is hitével összeegyeztethetőnek tartotta a karácsonyfaállítás. Naplójában – ahogy azt Lázár György a Szombat folyóiratban 2014 decemberé-

ben megjelent írásában idézte – érdekes eseményt rögzített. 1895. december 24-én éppen a fát díszítette gyerekeivel, amikor barátja, Gudemann rabbi betoppant. A rabbi túlságosan kereszténynek tartotta a karácsonyfát, mire Herzl kifakadt: hát akkor hívják Hanuka-fának! Lázár a Chrismukkah – avagy Herzl karácsonyfája című cikkében arra is emlékeztet, hogy német zsidók otthonaikban már az 1800-as években állítottak karácsonyfákat és a szokás Bécsben is népszerű volt. Herzl alkalmi elnevezése némi átalakulással manapság is él. Los Angelesben „Hanukka bush” (Hanukabokor) a neve a Dávid-csillagokkal és kék-fehér szalagokkal feldíszített fenyőfáknak.

Az amerikai üzletek erre a szokásra alapozva zsidó témájú karácsonyfadíszeket: kis menórákat, Dávid-csillagokat, fára akasztható hanukai pörgettyűket is tartanak a kínálatukban.

HÓKIFLI • Bár egész évben készíthető aprósütemény, többnyire mégis a karácsonyi időszakban kerül terítékre. Talán azért is ekkor, mert porcukorral sűrűn „telehavazott” küllemével a régi fehér karácsonyok emlékét és ígéretét hordozza. Neve is ebből ered. 2018-tól ráadásul igazi világhírességnek számít. A három magyar sütesű desszert egyike, amelyeket a CNN Travel csatorna szakértői beszavaztak a világ leg-

jobb édességeinek jegyzékébe. (A másik két magyar szereplő az Esterházy-torta és a Rigójancsi lett.)

HOLDÁLLÁS • Az 1740-es évektől kiadott Lócsei Calendárium a naptári részen kívül rövid krónikát, kisebb történeteket és jóvendőléseket is tartalmazott. A Fröhlich Dávid lócsei matematikaprofesszor által szerkesztett kiadvány a karácsonyi holdállásból vont le következtetést az elkövetkező esztendőre. „Ha Karácson napja holdnevelkedésre esik, jó esztendő leszen és annál jobb, mentül közelebb az új holdhoz. Ha pedig holdfogytára jön, kemény esztendő leszen és mentül közelebb az végéhez, annál kegyetlenb.” Figyelembe véve, hogy 2019-ben az év utolsó újholdjának pontos időpontja december 27-én reggeli negyed hétre esik, ami csak nagyjából egynegyed nap karácsony végétől számítva – különösen remek esztendőnek nézhetünk elébe... Feltéve, ha ős-kalendáriumunk igazat szólt.

IDŐ • Arra már Széchenyi felhívta a figyelmet, hogy az idő többet ér a pénznél, mivel az ellopott pénz valaha még visszaszerezhető, az elvesztegetett idő azonban soha. A legértékesebb ajándék – ezt már mi tesszük hozzá – tehát az, ha valaki személyünkre szánja a maga idejét. Erről sajnos hajlamosak vagyunk megfeledkezni. Egymástól füg-

getlen háztartáskutatások igazolják órákra vetítve, hogy egy családanyára mekkora terhek nehezednek a meghitt karácsony megteremtése során. A takarításra, függönyök, terítők, szalvéták, és karácsonyi öltözékek mosására, a feltálatl étkek beszerzésére, a főzni- és sütnivalók megvásárlására, elkészítésére átlagosan 20-30 órát fordítanak. Egy egész napot, vagy még többet is az életükből! Ajándék ez! Olyan, amit nem lehet a fa alá tenni, de ami minden karácsonyi élményünket és emlékünket örökre áthatja.

IPARMŰVÉSZ-DÍSZEK • A Nagytétnyi Kastélymúzeum huszonnyolc termében az advent idején évről évre esetenként húsznál is több karácsonyfává cicomázott fenyőt tesznek közzemlére. Ezeket a karácsonyfákat jeles magyar iparművészek álmodják meg, és saját készítésű különleges alkotásaikkal díszítik ünnepi pompába. Az előző évi kiállításon bemutatott díszeket mindig a rákövetkező év hasonló rendezvényén árverezik el. Mindig nagy keletjük van.

JÉGCOKOLÁDÉ • Németországban népszerű karácsonyi édesség. Német neve Eiskonfekt. Kókuszolajjal készül, s ennek révén 10 °C-kal alacsonyabb az olvadáspontja, mint a megszokott csokoládéké, s így olvadásakor jellegzetes hűsítő érzetet kelt. Gyakran mentolos ízesítésű, ami még fokozza is ezt a hatást.

JÉZUSRINGATÁS • A francia karácsonyi népszokások közé tartozott – még Párizsban is ismeretes volt – a XIX. század harmadik harmadáig. A misére összegyülekezett hívek karácsony első napján a liturgia végeztével népi karácsonyi énekeket zengtek a Megváltó születését köszöntve. A templom egyik oldalhajójában felállított betlehemi jelenethez vonultak, ahol egymás kezét fogva énekes körtáncot lejtettek. Csoportjukból sorra kivált egy-egy személy, hogy ringassa egy kicsit a bölcsőt, amibe a dicsfény övez-

te kisdedet a jászolból átfektették. Mindaddig kerütek-fordultak a helyszínt, míg mindenkire rá nem került a ringatás sora.

KAKASLES • Régi hazai babonáság. Ha a kíváncsi leány (s melyik nem az?) karácsonykor az udvar közepén egy szakajtó tetejére áll s kellő türelemmel képes fülelni, hiheti (hisz ükanyjai is így tartották), hogy amerről az első kakasszót hallja, majdani férje abban az irányban lakik. Másfajta kakasfürkésző próbát is tehetett, ha karácsony napján először a baromfiólba lépett (a második kísérlet már nem bírt jóserővel). Ha jötte után az illetéktelen behatolás iránti tiltakozásként a kakas adott előbb hangot, akkor a következő évben való férjhezmenetelt hirdelve, egy időre megszabadult a levesben úszkálás rémétől. Annak a tyúknak viszont, amelyik a kakast megelőzően kotyogott bele a dologba, korántsem maradtak ilyen kedvezőek a kilátásai. Ő ugyanis azt jelezte oktan káricsolásával, hogy a kandi nőpalánta még legalább egy esztendeig pártában marad.

KALÁCSAJÁNDÉK • A horvát népszokásokat és babonákat is gyűjtő *Margalits Ede* (1895-ben a budapesti horvát internátus igazgatója, majd a budapesti egyetemen a horvát nyelv és irodalom rendkívüli tanára) Károlyvárosban és vidékén is folytatott kutatásokat. Ottani hagyományként rögzítette, hogy a helyi horvát lányok fonott kalácsokkal (božičnica) indulnak az éjféle misére, hogy azzal ajándékozzák meg azt a legényt, akit szeretnek.

KAPUKOSZORÚ • Megszokott látvány advent idején a kapukon, bejárati ajtókon elhelyezett „kopogtató” jellegű koszorú. Már a régi rómaiak idején is használatosak voltak ilyenek. A birodalom határain belül az újévet köszöntötték vele. Örökzöld ágakból fonták, mert az adott otthonban élők egészségét vélték velük biztosítani. A hagyomány az első ilyen koszorúfonatot egy szabin király,

Tatius nevéhez fűzik. Ő egyenest *Strenia* istennő szent ligetéből kapta meg e célra az ott termő babérfa ágait. Magát a koszorút *strenának* nevezték. A város templomainak és hivatalainak kapuján mindig újévkor cserélték le az előző évi koszorúkat. Ez a szokás szivárgott le az alsóbb néprétegekhez. Ők *Strenia* templomába vitték ágaikat, és áldozatot mutattak be egészségük érdekében. A kegyhelyen bemutatott ágakat fonták aztán otthoni koszorúvá. A szokás szüntelen megmaradt, békésen átnőtt a keresztény Róma szokásai közé, majd a pápa városát követve világszerte elterjedt. Az egészségváró motívum karácsonyvárová nemesült, így a kihelyezés időpontja is korábbra került. A koszorú kopogtató méretű változatának szülőhazája a XVIII. századi Anglia volt, ahol újabb magyarázat társult e formához. „Hogy a szálláskereső szent család bekopogjon erre jártában” – mondták és írták erről.

KECSKEPÉNZ • A britek a karácsonyi jótevés egyik formájaként kecskéket küldenek az úgynevezett harmadik világ legszegényebb országaiba. Erre a célra nyitott több segélyszervezet is számlaszámot, s folytat gyűjtőakciókat karácsony körül. A befolyt összegek jelzik, hogy a II. Erzsébet királynő országában élő polgárok szíve más földrészek nyomorgó emberein is megesik. Az adományozó kedvre jellemző,

hogy karácsonyról karácsonyra 12-15 ezer kecske ára kerekedik ki a nemes felbuzdulás révén. A kecske viszonylag igénytelen állat. Elterjesztése sokat segíthet az afrikai éhségövezetek lakóinak sorsán.

KENYÉRMÉRET • A ruszin háziasszonyok versengenek egymással, hogy kinek a karácsonyi kenyere sikerül nagyobbra. Minél nagyobb a kenyér, szerintük Isten annál bővebben méri majd áldásait az elkövetkezőkben. Több cipó is sült ilyenkor, de azok meg éppen, hogy kisebbek a szokásosnál. A karácsonyi asztalra ugyanis minden étkezésnél egész kenyér kerül, hogy a következő évben mindig jusson kenyér az asztalra.

KOLDULÁS • A XX. elején is élt még az a furcsa szokás, mely századokkal korábban gyökeresedett meg Finnország északi felében. A család férjhez menendő lánya karácsonyeste kiállt a kapuba, lehúzta egyik lábáról a cipőjét és harisnyáját, majd féllábon állva koldult pénzt az arra menőktől. A

kapott pénzhez hozzá sem nyúlt, azt a kezében fogott harisnyájába kellett hullatni. Persze mindenki meghallgatta a kérést, ez nem csak szokás, hanem szinte elvárás is volt. Ami pénz ugyanis így összegyűlt, azt a leány kelengyéje összeállítására költötte. Ennek a szokásnak mai folytatása, hogy az eljegyzett vőlegény karácsonyi látogatásakor egy harisnyányi aprópénzt is visz magával. Ezzel jelezi, hogy jövődöbelijét kiváltotta a koldulásból (azaz nem kell aggódnia, mellette mindig lesz mit a tejbe aprítania).

LÉGITÁMADÁS • Évekkel korábban e helyt írtunk már arról a Felvidék és Lengyelhon egyes térségeiben még ma is élő népszokásról, amely arra ösztönzi a helyi családfőket, hogy a szenteste fegyvert ragadjanak. Boldog puskalövésekkel adják hírül a karácsony beköszöntét. Nincs ez másként a Balkánon sem. Hogy ez a hagyomány nem veszélytelen, arra egy különös – életeket szerencsére nem követelő – 2008 januárjában bekövetkezett rendkívüli esemény is fényt vetett.

Montenegró (korábban Crna Gora) fővárosa, Podgorica légtérben, a leszállási szakaszban lövés érte a Montenegro Airlines légitársaság egyik Fokker 100-as utasszállító repülőgépét. A vizsgálat megállapította, hogy a becsapódó lövedéket kézi lőfegyverből indították, s mivel aznap éppen január 7. volt, azt valószínűsítették, hogy nem terrortámadás történt. A puskalövésekkel köszöntött ortodox karácsony kapcsán végzett egyik örömlövés okozott csaknem tragédiát, így találta el valaki a gépet.

MESZELÉS • A letelepült beás cigányok minden karácsonykor kimeszelték, kimeszeltették otthonukat. Nemcsak a külső, hanem valamennyi belső falat is. Alapszabály ugyanis náluk, hogy „a Megváltót tiszta házban kell fogadni”.

MÉZKORTY • Ha azt tapasztalják, hogy egy – már szerelemre érett – eladdig pörge nyelvű palóc leányzó szenteste a kései órákban hirtelen megcsendesül, ne lepődjenek meg. Ha még a kérdésekre sem válaszol, legfeljebb bólogat vagy fejét rázza, annak komoly oka van. Lakóövezetükben ugyanis az a hír járja, hogy az a lány lesz szerencsés hamarost a szerelemben, az mehet férjhez rövid időn belül, aki éppen mézet eszik, amikor éjféle misére

harangoznak. Úgy magyarázzák, hogy ilyenkor az édes íz szétárad az arcban, csábítóvá teszi az ajkakat és arcvonásokat. Így a számba jöhető férfiak szeme könnyebben megakad majd az illető a lányon. (Szegények! Milyen boldogok lehetnek, hogy a sok locsifecsi nőszemély között végre lelnek olyat, aki képes illendően tartani a száját.) Ugye már ki is találták az alkalmi némaság okát? Hát persze! Aki egy korty mézet öblöget a szájába, s le nem nyelne semmi pénzért sem, hogyan is nyitná beszédre az ajkát. Illendően csendben van... legalábbis harangozásig.

MINDENKI KARÁCSONYFÁJA • Svéd-Lappföld (Lapland) falvaiban és városkáiban a közös fát felállítás előtt együtt díszítik fel a helybeliek. Mindenki olyan dísz köt rá, ami azokra a kívánságaira utal valami módon, amelyek teljesülésére leginkább vágyik. Egyet, legfeljebb kettőt a maga öröme, egyet a családja, vagy egyetlen családtagja számára, egyet-egyed pedig a lakóközösségnek és az országnak/világnak kívánhat ily módon. A kívánsággatásra csakis az előzetesen kihirdetett időpontban van mód. Ott forgó-lódik tehát egyszerre mindenki, aki csak teheti. Az esemény jó alkalmat teremt a beszélgetésekre, a koccintásokra is. Amikor letelt

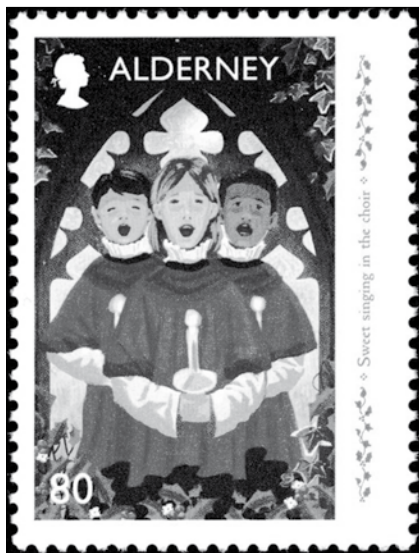
az idő, az addig kisebb-nagyobb, otthonról hozott létrákkal körülvett fára még fényfüzereket tekernek, a polgármester felteszi a csúcspdísz. Miután a feldőléstől védő kötelekkel kipányvazzák, egy nagyot énekelnek, s hazatérnek otthonaikba. A készülődés ilyen formája nemcsak hangulatteremtő közösségi alkalom, hanem komoly segítség a szülőknek is. Elég csak gyermekeik odahaza és az iskolában papírból vagy furnérlemezből kivágott, megszínezett díszítményeire, a mézeskalács- vagy kiegészített kerámiafigurákra figyelniük, máris megtudhatják legtitkosabb vágyaikat is.

MISZTÉRIUMJÁTÉK • A Kongói Demokratikus Köztársaságban a karácsony igazi vallási ünnep a keresztény közösségekben. Az ajándékozás és különösen az ajándékvásárlás szokása náluk jobbra ismeretlen. Ha a közös karácsonylások világrekordjait is számon tartanák, a derék kongóiak mindenképpen magukénak tudhatnának egyet. A leghosszabb ilyenkor tartott vallásos színelőadás kategóriájában feltétlenül övék lenne az elsőség. Szenteste (pontosabban már a szent délutánon) nagy kórystalálkozókat tartanak a templomokban. Rendszerint a közösség öt-nyolc énekkara lép fel és előadásuk után, a meg-

újrázott énekekbe, akinek csak kedve van, bekapcsolódhat. Esti 8 és 9 óra között az énekesek átadják a helyüket a közösség műkedvelő színjászóinak, akik az Európában is szokásos Paradicsom-, Betlehemes- és Heródes-játékot ötvözve, egybefüggő történettel alakítva, szórakoztató betétekkel, táncokkal és pantomimekkel kiegészítve adják elő. A bűnbeszéstartól kezdődő ó- és újszövetségi történetekből összeállított cselekményt úgy időzítik, hogy pont az éjféle harangszó előtti másodpercekben sírjon fel a betlehemi kisdéd. Felhangzik a hálaének, de az előadás a rövid mise idejére sem szakad meg: a háttérben az alkalom szülte művészek jászol körüli némajátéka folyik tovább. Amint véget ér a mise, énekelve megjelennek a színen a pásztorok, majd a napkeleti bölcsek. (Ezen a tájon persze nemcsak Boldizsár, hanem a maradék kétkirályok is fekete bőrűek.) A színjáték nagyjából fél egy-egy óra körül zárul a heródesi szörnyű gyermekgyilkosságokkal, és az aprószentekért elmondott közös imával. Az ünneplők csak ezután térnek haza.

NOEL • A Noel egy latin eredetű, francia közvetítéssel született férfinév (Noël) magyar változata. A Noël franciául karácsonyt jelent, ami viszont a „les bonnes Nouvelles” kifejezés utolsó szavából alakult ki. A „les bonnes Nouvelles” szó szerint azt jelenti „a jó hír” (mi örömhírként szoktunk emlegetni), ami az evangéliumra utal. Eredetileg csakis a karácsonykor született fiúgyerekeknek adták ezt a nevet, ma már azonban bárki megkaphatja. Van Magyarországon anyakönyvezhető női párja is. Ez a Noella.

OCA • A karácsony előtti utolsó vasárnap neve a görögkeleti szerb egyházban. Az Atyák napja. Ahogy *Bálint* György említi: a szerbek mellett a sokácoknak, bunyevácoknak, de a szabadkai magyaroknak is szokásuk volt (remélhetően az ma is) ezen a napon megemlékezni az édesapák-

ról. Köszöntésük voltaképpen a megelőző vasárnap, a Materica, folytatása, amelyen az édesanyákat, nagyanyákat, anyósokat keresik fel kisebb ajándékokkal.

OLENTZERO • Aki a fizimiskáját nézi, aligha sejtí, mennyire fontos közszereplő. Arca kormos, öltö-zete viseltes, pont olyan, mint a többi helyi népviseletbe öltözött szemetesember a környéken. Szakálla, bajusza nincs, haja se túl sok. Szájában pipa lóg, lábánál pedig néha borosflaska dülöngél, amiként ő is, midőn enyhén beszszelve hivatalos útját járja. Ő a baszk gyerekek télapója... Pontosabban az a valaki, aki Mikulás helyett elvégzi a baszkföldi ajándékkihordás feladatát. Őt várják izgatottan arrafelé minden karácsonykor. Olentzero neve egyébként a jó (onen) és az idő (zaro) szó ötvözete, amelynek elemei együtt mégsem „jó idő”, hanem „a jóság ideje” jelentést hordozzák.

ORATÓRIUM • Az oratórium egy színpadon előadott, magasztos (általában bibliai témához kötődő) énekes zenei műfaj. Számos hatásos kórusrészeket és szólóénekeket, duettekét (korálokot, kantátákat, énekbeszédeket, áriákat) és zenekari muzsikát ötvöz. Neve az oratio (ima) szóból ered. A leghíresebb karácsonyi oratóriumot (a címe is ez) Johann Sebastian Bach írta 1734-ben. A mű népszerűsége azóta is töretlen. Napjainkban is rendszeresen szerepel a világ

legismertebb hangversenytermeinek karácsonyi kínálatában. Az orgona áradó hangszerelésében már kitűnt Bach a polifonikus hatás érdekében itt sem takarékoskodott – sőt mondhatnánk tobzódott – a hangszerek megszólaltatásában. Trombiták, hegedűk, csellók, brácsák, dobok, üstdobok, fuvolák, oboák (köztük tenor- és vadászoboák, oboa d’amorék) és fagottok hangjai vetekednek a felzengő emberi énekhangokkal... és persze az orgonasípoknak is akad munkája.

ORGONAÁG • Az 1930-as években még élt Kalotaszentkirályon az a szokás, hogy András napján a lányok vízbe tettek, lakásukba vittek egy közönséges kerti orgona-ágot („májusi orgonát”). A vízzel töltött edényt rátették egy szívük-höz közel álló legény nevére. Aki több vasat is tartott a tűzben, vagy teljesen bizonytalan volt az érzelmeit illetően, a valamennyi számba vehető fiú nevére tett egy-egy vizescsuprot ággal. Karácsony volt a döntő. Amennyiben az ág kinyílt az ünnep első, vagy legalább második napjára, boldogok voltak, mert úgy tartották, hogy azé a legényé lesznek majd. Ama lányok is megkönnyebbülhettek, akik több ággal kísérleteztek, hisz a nyílatlan ágak legalább szűkítették azok körét, akiken már érdemes tovább gondolkodniuk... És karácsony lesz a következő évben is.

PÁRNA • Ukrajnában, ahol pravoszláv naptár szerinti december 24-25-én (január 5-6.) ünnepelek a karácsonyt, Szent Miklós napja is későbbre esik december 6-ánál. Náluk a naptáracsúszás miatt december 19-én jár a Mikulás. A szófogadó ukrán gyerekeknek is ajándékokkal kedveskedik, ám az ország jelentős részében (pl. a Donyeck-medence térségében) nem a cipőkbe, csizmácskába, hanem párnáik alá csempészi azokat. Hogy a Fogtündér leste-e el az ő módszerét, vagy az öreg ajándékhöző nem rest ennyire megkorosodván is újakat tanulni, azon nem érdemes vitatkozni.

PEPPARKAKOR • A svédek gyömbéres karácsonyi keksze, sok családnál alkalomhoz illő mintákra sütvé, díszítésre is felhasználják. Függléket, füzéreket is készítenek belőle. (Nevében a peppar a borsot jelöli svédül, mert valaha mindent, ami erőteljesen fűszerezett volt, borsosnak neveztek Skandináviában.) Egy babonás szokás is fűződik e kekszhez. Aki hisz benne, egy pepparkakort vesz a tenyerébe, kíván valamit kimondatlanul, majd másik keze valamely ujjával nyomást gyakorol a keksz közepére. Ha az illető munkadarab három részre törik, valósággá válik mindaz, amire gondolt. Egy magára valamit is adó svéd háztartásban akad elég pepparkakor, így sikertelenség esetén más kívánsággal újra lehet próbálkozni. Ha mégis elfogy: tessék szomszédolni! Karácsonykor mindenütt van tetemesebb készlet belőle. (Talán a magyar háztartási keksszel is érdemes egy vágyteljesítő próbát tenni.)

POSTA • Régente vasárnap és ünnepek idején is működött a posta. Levél- és csomagkézbesítők hada hordta a küldeményeket még szenteste és karácsony napjaiban is. Tóth Béla (1857-1907), a jeles hírlapíró emelt szót a postások érdekében. Azért, hogy tekintsenek el ettől a gyakorlattól. Azt javasolta, hogy – a holland vasárnapi bélyeg mintájára – kerüljön forgalomba nálunk is olyan bélyeg, aminek a borítékra vagy csomagra ragasztásával jelezni lehet: ünnep után is ráér a kézbesítése. A bélyeggyűjtők nagy bánatára azonban ötlete megvalósíthatatlan maradt.

RADINA • A komaasszonyossághoz valamikor temérdek köteleesség társult. Ezek talán legfontosabbika az volt, hogy a szülés utáni első napokban főtt étellel és egyéb jókkal kellett ellátnia szülési fájdalmait elpihenő komatársát, a legyengült anyukát és esetenként annak családját is. Székelyföldön, a Csíkségben és Sóvidéken, ahogyan Kelet-Magyarország nagy részén is az e célra összekészített s személyesen

házhöz szállított elemózsiát radinának, rodinának nevezték-nevezik, ami szláv eredetű sejtet. Mária radinjaként emlegetik azt az ételegyüttest, amit az éjféli misére vonult család hátrahagyott tagja készít össze és helyez a megterített asztalra a „boldogságos kis-mama” születésére tekintettel.

RÁDIÓCSENGETTYŰK • Izlandon a gyerekek feszült figyelemmel hallgatják az állami rádiót a többi családdal együtt. A délutáni adásban karácsonyi muzsika szól, majd 18 óra előtt néhány percre elnémul, hogy mindenki hallhassa a legközelebbi templomok harangjait. Amikor az erre szánt percek is elpereregnek, az újabb némaságot halk, de határozott csengettyűk hangja váltja föl. Ez jelzi, hogy mindenki a karácsonyfa körül gyülekezhet, az angyalkák már elvégezték dolgukat. Vérméréslet szerint: áldást mondanak, énekelnek a fa körül. Az ajándék-halmokat is megszemlélhetik, de kibontásukra hagyományosan csak vacsora után kerül sor. Az étkezés a karácsonyfanak otthont adó szobában zajlik.

RÓZSA • Nem igazi! Tésztából készült! Hagyományokhoz hű szerb családokban karácsony elengedhetetlen kelléke a kör alakú „nagy kalács” (Veliki kolač), melynek közepébe kerül ez az úgynevezett rózsza, ami megsütve a nevezett virág alakjára nyílik szét. Közepébe néhol félbeszedett dióhéjat helyeznek, melybe apró piros szalaggal átkötött kis bazsalikomot tesznek. A bőségidéző jelekkel (búzakalász, hordó, szőlő stb.) kicifrázott kalácsot többnyire karácsony első napján vágja fel a házigazda, miután háromszor megforgatta és meglocsolta borral.

STÓLA • Aligha jutott nagyobb figyelem papnak a nagyvilág bármely szegletén, mint Egerben a XVIII-XIX. század éjféli miséin. Ott ugyanis a padosorokban ülők le nem vették a szemüket róla. A helyi babona szerint ugyanis a boszorkányok ilyenkor arra

törekcsenek, hogy egy óvatlan pillanatban megragadják a stólát, s lerántsák azt a pap nyakáról. (Hogy mi szükségük lenne rá? Nos, arról nem szól a fáma.) Egy bizonyos, hogy sohasem jártak eredménnyel, ilyen okból egyetlen stóla sem került a veszteséglistára. Arról ugyanis mindenképpen megemlékeznének az egyházkronikák.

STÖRIBROT • Felső-Ausztria hagyományos karácsonyi kenyere. Egyediségét az adja, hogy a készítéséhez felhasznált búza- és rozsliszt mellett tejjel-vajjal s kevéske cukorral-sóval kevert tésztájába örölt ánizst is gyúrnak, a külsejét pedig gazdagon megszórják ánizsmaggal, köménnyel és/vagy korianderrel. A hozzá kapcsolódó legenda azonban még ennél is különlegesebbé teszi. Azt beszélik róla, hogy amikor Jézus a világra jött, egy nagyon erős égi

világosság keletkezett a sötét éjszakában. Az emberek mindent odahagyva rohantak ki házaikból, megnézni az égi jelenség okát. Hosszan gyönyörködtek a tekergőző fények alatt, s követték a csillagtáncot. Néhányan úgy elmerültek a látványban, hogy megfeledkeztek a kemencébe tett, hátrahagyott kenyereikről. Amikor észbe kaptak, lélekszakadva szaladtak haza. A kis Jézus áldását adta minden jóakarátú emberre. Nem akarta, hogy születésével bárkinek is kárt okozzon, ezért a kenyerek nem hogy hamuvá nem égtek, hanem sokkal jobbak lettek annál, amit addig valaha is ettek. Ezek voltak az ős-Störibrotok.

STRUWWELPETER • 1845 karácsonyán Heinrich Hoffmann német lélekgyógyász sorra járta a berlini könyvesboltokat. Elégedetlen volt a kínálatukkal, mert nem lelt olyasféle képes mesekönyvet,

amit hároméves kisfiának szánt a fa alá. Tantörténetekre vágyott, amik megmutatnák, mennyire veszélyes dolog olyasmiket cselekednie egy kisgyerekeknek, amiktől a szülei óvják, vagy tiltják őket. Mivel nem talált, az ünnepig hátralévő néhány nap alatt maga írt egy ilyen verses mesét. A képeket is ő rajzolta hozzá, majd a lapokat könyvvé fűzte össze. Egy hosszú körmű, túlon túl is bőséges és ápolatlan hajú gyereket tett főszereplővé. Struwelpeternek nevezte el, amit első magyar fordítója Kócos Petivé keresztelt át. A tisztálkodni nem szerető (ezért barátira sem találó, kirekesztett) kisfiú mellett, székén hintázó kisfiú, gyufával-tűzzel játszó kislány, állatokkal gonoszkodó kisleány, az ujjszopást elhagyni nem akaró csemete és más válogatott „rosszgyerek” bűnhődése valóságos rémtörténet-sorozat. Mégis sok-sok kiadást megért, számtalan országban kiadták. (Angolra Mark Twain fordította.)

SÜTŐTÖKFÁNK • A portugálok hagyományos karácsonyi édessége a „filhós”, melynek tészájába a liszten, tojáson és élesztőn túl nem kevés pépessé tett sütőtököt gyúrnak. A kelt tésztából aztán tájegységenként gombóckákat vagy laposabb korongokat gyúrnak. Kisütés után fahéjas porcukorral szórják meg. A karácsonyi ebéd elmaradhatatlan desszertje.

SZEMÉTGÝJTŐK • A lengyelországi Podkarpackie tartomány (Kárpátaljai vajdaság) területén sajátos népszokás dívik. Karácsony második napján az ottani falvakban a legények összeállnak és sorra keresik fel a lányos házakat. Talicskával, seprűkkel, partvisokkal és szalmabábokkal felfegyverkezve indulnak el már a legkorábbi reggeli órákban. Azért kérnek és kapnak bebocsátást, hogy ellenőrizzék, a család legidősebb lánya rendesen feltakarított-e. Tiszták-e a szentestén hagyományos szalmával teleszórt szobák. Mivel az előző dologtiltó nap, amelyen mindenféle házimunka tilos, ha az illető kisasz-

zony nem akar szégyenben maradni, sokszor már éjjélkor, vagy hajnalban takarításba kezd. Ahol szalmát lelnek, ott némi vodkáért cserébe maguk a szemégyűjtők seprik föl a maradékot, s viszik ki a talicskáikba. Ezt persze bárki láthatja az utcán, ahol nem egyszer népes gyerekhadak figyelik és viszik hírül az eredményt. Nagy dicsőség, ha nem hoznak ki semmit, s persze jóindulat kérdése is. Mert bizony néha maguk a legények hullatnak ki észrevétlen némi szalmát, pusztán a vodkabér miatt. Ahol találnak hulladékot és mégsem engedik takarítani őket, vagy nem fizetnek illendő vodkamennyiséget munkavégzésükért, ott nagy csúfságot tesznek. Egy felöltöztetett szalmababot akasztanak az adott porta előtti fára, kötnék kerítése külső oldalára vagy hajtanak fel a háztetőre. Ugyanígy járnak azok is, akik be sem engedik őket, hisz – így hirdetik ki a legények – csakis a takarítatlanságot takargathatják. Ha tiszta lenne minden, akkor bátran szemléztethetnének.

SZLOVÁK BETLEHEM • Rajecká Lesná (Frivaldnádas), a Felső-Vág mentén fekvő kisközség. A búcsújáró helyként sokak által látogatott falu egyik nevezetessége Jozef Pekara (1920-2005) fafaragó népművész Szlovák Betlehem című alkotása. Az 1980-1998 között hársfából készített mesetermő közel 8,5 m hosszú, 2,5 m széles és 3 m magas. Attól „szlovák” és attól különleges, hogy Szlovákia legnevezetesebb – jól

felismerhető – épületei, kastélyai, várai láthatók rajta nagy bőségben a bibliai táj körül. A szlovák emberek régen volt mindennapja is megjelenítik a kifaragott munkálkodó alakok. Az ország mindmégannyi térsége képviselve van. A mű középpontjában természetesen a nevezetes istálló karácsonyi történései állnak. Az alkotást a világ jelenlegi legnagyobb méretű faragott fa-Betlehemeként tartják számon.

TELESZPHOROSZ • A későbbiekben vértanúsága okán szentté avatott, görög származású pápa, nyolcadikként ülhetett Szent Péter egyházfői székébe. Bár csak 125 és 136 között töltötte be ezt a tisztséget, ennyi idő is elegendő volt számára ahhoz, hogy több maradandó intézkedést tegyen. Egyháztörténészek tőle eredeztetik a húsvét vasárnap megünneplését, illetve az ünnepet megelőző nagybőjt bevezetését. Ugyanígy a személyéhez kötik a karácsonyi éjjeli mise elrendelését is.

TŰZIFAJÓSLÁS • A parádi palócok még a XX. század derekán is karácsony éjjelén annyi darab tüzelőfát támasztottak a szobafalnak, ahány családtag élt egy fedél alatt. Mindenki megjelölte a magáét. Amikor aztán az éjjeli miséről hazatértek, izgatottan szemlélték meg, nem dőlt-e el valamelyik közülük. Akié ugyanis elfeküdt, az a rákövetkező karácsonyig rettegphetett. Az a szóbeszéd járta, hogy akinek állva nem marad a maga fája, nem éri meg a jövő ünnepet. Gömörben szintén lejegyezték ugyanezt a szokást.

TŰZPISZKÁLÓK • A szerbek körében karácsony kora reggelén nagyon várják a férfilátogatót, hogy a piszkavassal megmozgassa kisé az égő badnyakot (a szenteste lángra gyújtott fahasábot, rönköt) és köszöntőt mondjon. Eljárásával a háziasszony bőséges csirkeszaporulatát és a háziak egészségét igyekszik előmozdítani, amiért is megajándékozzák. A tűzpiszkálás néhol a fiúgyermek feladatköre, akik ez ügyben csapa-

tosan házról házra járnak. Áldás-kívánságukért és a tűzkostrásért természetesen ők is különféle adományokra számíthatnak.

ÚSZÓVERSENY • Katalóniában már több mint száz éve rendezik meg a karácsonyhoz legközelebbi szombat sajátos sporteseményét. Ez egy szabadvízi úszóverseny, a Karácsony Kupa. A verseny helyszíne mindig a barcelonai öböl, sajátosságát pedig az adja, hogy olyankor általában mindössze 7-12 fokos ez a tengerszakasz. Kinn a parton ennél is hidegebb van. A zord idő azonban mit se számít: az utóbbi esztendőkből mindig félezer körüli a résztvevői létszám. A kupával az elsőséget megszerző legjobb férfi és női versenyzőt jutalmazzák. Az esemény mindig népes nézősereget vonz (akik persze olykor sálban, nagykabátban gyönyörködnek a habot szelők látványában.)

VÁGD MAGAD! • Németországban az utóbbi években elterjedt mozgalom és árusítási forma. Az erdészetek a nálunk is jól ismert Szedd magad! akciók egy változataként azt a megoldást népszerűsítik, hogy karácsonyfának valójáért ki-ki menjen el a fenyőneveldekbe. Ott válassza ki azon fajta és azon méretű faegyedét, amit az ünnepekre otthonába szán. A családtagokkal folytatott keresgélés a jó levegőn kikapcsolódásnak sem utolsó. Ha akarják, maguk nekigyürkőzhetnek a favágásnak, fűrészselgetésnek, de természetesen a megfelelő segéd-erők is rendelkezésére állnak. A terjedő mozgalom legfőbb ered-

ményének azt tekintik, hogy csak annyi fát vágnak ki ily módon, amennyire valóban szükség van. A vásárlóknak pedig nyilvánvalóan az is fontos, hogy az így vászolt díszítenivalók nagyságrendekkel olcsóbbak, mint a piaci árusoknál beszerezhetőek.

VINCISOVÁLÁS • A ruszin családok hagyományos köszöntőmondását nevezik így, amit a karácsonyi szalmának az ünnepi szobába történő behordásakor mondanak. Nevét a falvanként, tájegységként, de akár családonként is eltérő jókívánságok első, szinte mindenütt azonos mondatának – nyomtatékosítva megismételt – kezdő szaváról kapta. (Vincujem van, vincujem nato Boze narodzene... – Köszöntöm, köszöntöm Jézus születését...)

VENCEL KIRÁLY • Az „Igazából szerelem...” című nagyszerű film nehezen felejthető jelenete, amikor a filmbeli brit miniszterelnök (Hugh Grant alakította) kapuról kapura járva keresi szélnek eresztett munkatársát, szerelmét. Az egyik ajtónyitáskor gyerekekre lel, akik mit sem sejtve arról, ki áll velük szembe, ráveszik a látogatót, hogy énekeljen nekik valami szép karácsonyi dalt. A miniszterelnöki sofőr is rázendít vele együtt: „Vencel király hajdanán szent karácsony éjén fent csücsült a vár fokán, onnan nézett széjjel...” – kezdődött az ének. Milyen különös – juthatott sokak eszébe – a Vencel név nem tűnik túl angolosnak. Igazuk volt. Az említett személy nem hogy angol, de még csak király sem volt. I. (Szent) Vencel (Václav) fejedelem, Csehország védőszentje. Családjá és ő maga is – Szt. Cirill és Szt. Metód hittérítők jóvoltából – már keresztény volt, amikor népének többsége még pogányságban élt. Egy pogány lázadás során hitének vértanúja lett. 1853-ban John Mason Neale és Thomas Helmore egy XIII. századi dallamot felhasználva írta meg a „Good King Wenceslav” (A jó Vencel király) című karácsonyi

énekét, ami az egész brit nemzetközösségben máig közkedvelt.

ZABÖNTÉS • A Cerová vrchovina (Cseres-hegység, Cserovai-dombvidék) keleti szegletében élt ruszinok körében hagyomány a karácsonyi asztalra történő zaböntés. Az étkezőasztal egyik sarkára nagy ügyesen egy félszakajtányi zabot öntenek, majd két széles piros szalagot vetnek át rajta, hogy azok keresztet formázzanak. Az ünnep végéig az asztalon hagyják, utána a jószágaiknak adják. Bó termést és szaporulatot remélnék az eljárástól.

ZOKNIHAJÍTÁS • Nem, ez nem egy manapság sikerre vitt új sportág! Nagyon is régi, és nem is sport. Oroszország hajadonjainak megrögzött szokása. Valamilyen nehezékekkel megtömik az e célra kiválasztott hosszúszerű zoknit, és barátnőikkel karácsony délelőtt elvonulnak vele egy alkalmasnak ítélt helyre. Ott aztán felváltva megpörgetik fejük fölött a nevezett ruhaneműt. Amikor megítélésük szerint kellő forgási energiát adtak már neki, hirtelen elengedik. Figyelmesen nyomon követik légi útját, majd földet érése helyszínén megtekintik, merre áll az orra. A néphit szerint majdan az irányban viszik férjhez őket.

ZSEBKENDŐ • A falusi örmények a múltban gyermekeikkel együtt fölös számú zsebkendővel indultak útnak karácsony napján. A közeli szentélyekbe, templomokba mentek, gyertyákat gyűjtöttek, imádkoztak, majd zsebkendőjüket a hazafelé vezető út fáira kötötték, azt remélve, hogy velük együtt minden betegséget és szorongást hátrahagynak. Visszafelé az is szokásuk volt, hogy felvonultak egy dombra-hegyre, ahonnan nagyobb köveket dobtak le, hogy a betegségekkel mindenképpen megszabaduljanak.

Hegedűs Sándor összeállítása

Címeráldás és közösségi házavatás

Aranylapok, aranynapok a magyarországi ruszinok történetében

Március végén egy általános kihallgatáson fogadta **Ferenc pápa** a magyarországi ruszin közösség képviselőit, s megáldotta a **Kramarenko Viktor** közösségi elnök és **Giricz Vera** szövívő által színe elé vitt ruszin címert. A Szentzséki Magyar Nagykövetség segítségével létrejött találkozóról **Kocsis Fülöp** hajdúdorogi érsek-metropolita számolt be a Vatikáni Rádió műsorában.

Fotó: Vatikáni Rádió

Minthogy a ruszinok döntő többsége görögkatolikus keresztény, képviselőik Kocsis Fülöp görögkatolikus érsek-metropolita segítségét kérték – így jutottak el a Vatikánba, hogy Ferenc pápa áldását kérjék a debreceni közösségi házukban készített ruszin címerre. A Szentatya örömmel és készségesen tett eleget kérésüknek, így a ruszin küldöttség képviselői megáldott címerrel térhettek haza a hajdú-bihari megyeszékhelyre.

A Kárpát-medence északkeleti részén élt ősi kisebbségi népcsoportokhoz tartozó közel 70-80 ezer ruszintól mintegy 5 ezren élnek Magyarországon. Sokan vannak Szlovákiában is, ám a többség Kárpátalján él.

A Vatikáni Rádió stúdiójában adott interjú során Kocsis Fülöp elmondta: a ruszinok beszélnek a még élő legősibb szláv nyelvet, miként a csángó magyarok egy archaikus magyar nyelvezetet őriznek. Az 1600-as évektől kezdve görögkatolikus felekezetűek, hitükért sokat szenvedtek. Egyik legjelesebb képviselőjük a szovjet diktatúrában vértanúhalált szenvedett **Boldog Romzsa** Tódor munkácsi ruszin görögkatolikus püspök – ismertette az érsek-metropolita. Ő ruszin származása mellett azon a nyelven szólt a soknemzetiségű Kárpátalja közösségeihez, amilyeneken őhöz fordultak.

– A ruszinok egyik nagy problémája, hogy nincs anyaországuk, közösségeiknek mindenütt maguknak kell helytállniuk és jogukat érvényesíteniük. Ezért is fontos számukra, hogy Debrecenben közösségi házat építsenek, amihez egy kis fatemplomot is megáldottak.

Április 26-án az interjúban megemléített debreceni görögkatolikus ruszin közösségi házat is felavatták Debrecen-Józsan. A szertartást Kocsis Fülöp érsek-metropolita vezette. Az általa megáldott épület abból a célból épült, hogy a ruszinok vallási és társadalmi központja legyen. Az épületre a Ferenc pápa által márciusban megáldott címer és kereszt is felkerült.

Kocsis Fülöp köszöntőjében kiemelte: rajtunk múlik, hogy valóban történelmi hatású lesz-e ez az esemény, vagy sem. A főpásztor arra buzdított, hogy az elének tornyosuló akadályok hitünkben ne rendítsenek meg. Erre jó példa a közösségi ház; az ilyen fejlesztések ki-

küszöbölnek belőlünk az elkeseredést és gyűlölködést, és mindinkább arra sarkallnak, hogy észrevegyük, mi a feladatunk – mondta az érsek-metropolita.

„Közösségi házat azért hozunk létre, hogy az közösséget teremtsen. Nyitott közösséget. Nem csak néhány embernek, egy kisebbségnek, hiszen nem nevezhető közösségnek az, ami másokat kizár. Egy társulás akkor élő, ha befogadó tud lenni” – hangsúlyozta a főpásztor. Reményét fejezte ki, hogy „eljöhet az a nap, amikor ukrán testvéreink is meglátogatnak minket Debrecenben, és velük együtt dicsőíthetjük az Úristent”.

Zárásként a görögkatolikus főpásztor bejelentette, hogy e ház csak kezdet, a várostól kapott telken van még hely egy még pompásabb építménynek. „Ha nyitott közösséget akarunk, akkor túl kell lépni a földi határokon, és mennyei közösséget kell építeni. Ha a Jóisten is segíti az elképzeléseket, akkor elkészülhet Debrecen első ruszin fatemploma” – mondta Kocsis Fülöp érsek-metropolita.

Giricz Vera, az Országgyűlés ruszin nemzetiségi szószólója történelmi jelentőségűnek nevezte a debreceni görögkatolikus ruszin közösségi ház létrejöttét.

Az ünnepi eseményen **Soltész Miklós**, a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára is részt vett. Elmondta, hogy a ruszin közösségi ház felépítését 39 millió forinttal támogatta a kormány, működtetésre 5 millió, kutatásokra további 4 millió forintot biztosít a jövőben.

Magyarországon tizenhárom őslakos nemzetiséget ismer el az alaptörvény, a ruszin közülük a kisebbek közé tartozik, de ez nem jelenti azt, hogy csorbulnak lehetőségeik – közölte a politikus.

a Vatikáni Rádió
és a Magyar Kurír tudósításai alapján

Várna, a kereszténység védőpajzsa

A Bolgár Országos Önkormányzat, a Belváros-Lipótváros V. kerület Bolgár Önkormányzat és a bolgár nemzetiségi szószóló szervezésében konferenciával emlékeztek meg a várnai csata 575. évfordulójáról. Az Országház felsőházi üléstermében április 25-én a fenti címmel megtartott rendezvény fővédnökei *dr. Kövér László*, az országgyűlés elnöke és *Mariyana Nikolova*, Bulgária miniszterelnök-helyettese, levezető elnöke pedig *dr. Lomnici Zoltán*, az Emberi Méltóság Tanácsának elnöke volt.

Az eseményt *Jakab István*, az országgyűlés alelnöke *Hunyadi János* egyik feljegyzett – elszánt hősiességét bizonyító – mondatával nyitotta meg: „A szökés lehetetlen, a megadás pedig számomra elképzelhetetlen”. Ünnepi köszöntőjében Lomnici Zoltán a várnai csata kapcsán felidézte a tizenkét évvel későbbi nándorfehérvári diadalt, valamint emlékeztetett a magyar és bolgár nép történelmi csatái között meglévő párhuzamokra. *Mariyana Nikolova* kiemelte, hogy a várnai csata volt az első eset, amikor a középkori Európa a szabadság megőrzése és a felszabadulás reményében, az oszmán terjeszkedés megállításáért összefogott. Összeurópai jelentőségűnek nevezte, hogy az európai civilizációt, a kereszténységet megmentették.

Soltész Miklós, egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkár emellett rámutatott arra is, milyen következménye volt a tétlenkedésnek, és annak, hogy Nyugat-Európa államai a kisebb nemzeteket magukra hagyták: kilenc évvel később elesett Konstantinápoly, és azóta is muszlim fennhatóság alatt áll, a balkáni népek számára pedig nem százötven évet, hanem ötszáz évet jelentett a török uralom. Az 1800-as évek végéig tartó idegen fennhatóságból adódó hátrányok állnak szemben tehát a gyarmatosító államok előnyével. Buda elfoglalására emlékeztetve párhuzamot vont a múlt és jelen történései között.

Varga Szimeon, bolgár nemzetiségi szószóló köszöntőjében elmondta, hogy bár az ütközet november 10-én zajlott, ez a dátum közel esik a magyar-bolgár barátság napjához (október 19.), melyet idén Bulgáriában ünnepelnek, ezért a konferenciát Sárkányölő Szent György nagyvértanú napjához igazították. A köszöntőket követően előadást tartott *Hriszto Matanov professzor*, a Szófia-i Ohridi Szent Kelemen Tudományegyetem Bizánc és a Balkáni Népek Tanszékének vezetője, *dr. Óze Sándor* történész és *dr. Diószegi György Antal* művelődéskutató, s felolvasták *Marin Kosztov*, a várnai emlékpark igazgatójának értekezését. A záró gondolatokat *Gaal Gergely*, a Mátyás Király Emlékév Tanácsadó Testületének elnöke és *Dr. Muszev Dancso*, a Bolgár Országos Önkormányzat elnöke mondták el.

Dr. Diószegi György Antal előadása

Hunyadi János egyetemes jelentősége a magyar-bolgár barátság és a kereszténység egysége fényében

Tisztelt Konferencia!

Megtisztelő és nagyszerű érzés itt lennünk az Országházban, és méltó módon megemlékeznünk XV. századi őseinkről. Művelődéskutatóként fontos hangsúlyoznom, hogy a magyar-bolgár barátság értékárát gyarapítja a mai napon megtartott nemzetközi konferenciánk! A magyarországi bolgárok nagyszerű szervezésében valósulhatott meg ez a nemzetközi rendezvény, mely már önmagában is felmutatja az értékelvű történelmi emlékezet fontosságát.

A „*Respublica christiana*” a középkorban a kereszténység egységét kifejező fogalom volt. Ezen eszmény jegyében küzdöttek magyarok, lengyelek és bolgárok 575 esztendővel ezelőtt a várnai csatában. Az évforduló jegyében szervezett nemzetközi konferenciánk kiemelkedő jelentőségét az adja, hogy Európa történelmében a „*kereszténység védőpajzsa*”

fogalom a legdicsőségesebb középkori eszményörökségünk. A csata értékelésekor a keresztény egység, az európai keresztény sorsközösség értékvilágát is meg kell látnunk.

Nem véletlen, hogy a konferencia épp ezen a napon zajlik. Pontosan 575 évvel ezelőtt, az 1444. április 24-e körül tartott eskütételen került sor arra a rendkívül fontos eseményre Magyarországon, amelyen az itáliai *Giuliano Cesarini* bíboros előtt a király és a rendek a török ellen kereszties háború indításáról döntöttek. Április 24-e ugyanakkor Szent Györgynek, a középkori magyar és bolgár nép körében egyaránt tisztelt vértanú katonaszentnek az ünnepe is. A bolgár történész, *Bisztra Cvetkova* A várnai csata címet viselő könyvében leírja, hogy Várnánál a magyar derékhad egyik csapata kétezer lovast számlált, és Szent György zászlaját hordozta. Művelődéstör-

téneti jelentőséggel bír, hogy a középkori magyar vitézeink Szent György zászlaja alatt vonultak a csatákba már első királyunk óta. A Szent Korona alsó, görög részén is megtalálható Szent György zománcképe. Magyar Szent Koronánk görög és latin feliratos zománcképei egy ezredéve hirdetik a keresztény egység fontosságának egyetemes üzenetét! A keresztény egység és sorsközösség alapvetéseinek fényében indokolt látni és megérteni a XV. századi Európáért Várnában harcoló haderő történelmi szerepét is.

A magas eszményt felmutató *Várna, a kereszténység védőpajzsa* cím jegyében emlékezünk meg a várnai csata hőseiről, köztük elsőként a legkiemelkedőbb magyar hadvezérünkről, *Hunyadi János*ról, aki erdélyi vajdaként és székely ispánként állt a magyar haderő élén a várnai csatában. Hunyadi hadvezéri minőségének egyetemes jelentőségét mutatja az is, hogy huszonnégy csatája végződött diadallal, és csupán két küzdelme során következett be vereség. Minden magyar tankönyvben szerepelnie kellene, hogy a világtörténelem színpadán Hunyadi János volt a legdicőségesebb keresztény hadvezér!

I. (Jagelló) Ulászló magyar királynak 1444. augusztus 4-én Szegeden kelt oklevele is tanúsítja, hogy Várnánál a „kereszténység védőpajzsa” eszményt megtestesítő magyar-lengyel-bolgár haderő csapott össze a világhatalmi hódítást célul kitűző szultáni hadsereg ellen. Cvetkova a következőket rögzítette e tárgykörben: Hunyadi Jánosnak a korábbi években a törökök felett aratott győzelmei a bolgárok tömeges csatlakozását eredményezték a hadjárat során. A magyar haderő láttán a helyi lakosság Várnában, Makropoliszban, Kaliakra, Galata és Kavarna várakban megnyitotta a kapukat a felszabadítók előtt. Ki kell emelni, hogy a magyar királyi haderő felszabadító céllal indult a várnai csatába, és ezt a bolgár lakosság közvetlenül meg is tapasztalta. Hunyadi nagy tiszteletben állt a XV. századi balkáni népek körében, a Kárpátoktól a Fekete-tengerig, Konstantinápolytól Albániáig minden nép benne és az általa vezetett haderőben látta a török uralom alól történő felszabadítás reményét.

A várnai emlékhely bemutatja Bulgária történelmi szerepét a XIV-XV. századi törökellenes küzdelmekben, őrzi a várnai csata hősei és Hunyadi János emlékét, egyúttal hangsúlyozza a magyar-bolgár barátság évszázadokon átívelő jelentőségét is. Az emlékpark Petar Ivanov *Dimkov* bolgár ezredes tevékenységének köszönhetően nyílt meg 1935. augusztus 4-én, és a mai napig folyamatosan felmutatja a sorsközösség eszményét Európa számára. Számos nép fiai küzdöttek Várnánál, ám leginkább a magyar-lengyel-bolgár sereg jelentette a meghatározó haderőt a törökök elleni küzdelemben. A magyar-bolgár mellett a magyar-lengyel nemzetbarátság színhelye is a várnai emlékhely, hiszen itt esett el hősies küzdelemben 1444-ben az akkor húszéves, lengyel születésű I. (Jagelló) Ulászló lengyel és magyar király. A magyar-olasz nemzetbarátságának

pedig bizonyítéka, hogy a várnai csatában elesettek között ott volt Cesarini bíboros, nagyműveltségű tudós főpap, aki a XV. századi keresztény reneszánsz legkiemelkedőbb személyiségei közé tartozott, és akit a kereszténység egységének eszménye indított erre a hadjáratra.

A bolgár történelmi hagyomány és történetírás mindig is értékén mérte Hunyadi János hadvezéri képességét. A bolgár történetírásban a XV. századi magyar haderő jelentőségét rendre a reményt jelentő vitézség jegyében fogalmazták meg. Ez azt jelenti, hogy a bolgár történettudatnak folyamatosan része volt Hunyadi János egyetemes értékvilága. Ez a bolgár emlékezetműveltség adta meg a méltó alapot az emlékhely létrehozására.

A várnai emlékhely különleges jelentőségű a magyar-bolgár kapcsolatokban. Olyan emlékhely valósult meg ugyanis ott, mely a mai napig ugyanazt az értékrendet üzeni, mint a létrejöttékor. Európai értékeink megóvása, a kereszténység védelme jegyében került sor 1444-ben a várnai csatára, melynek magyar, lengyel és bolgár hősei közös örökségeink tárházába tartoznak. A várnai emlékhely a XXI. században is egyetemes üzenetet mutat föl: az egymást megbecsülő nemzetek tiszteletet érdemelnek és ez a megbecsülés a múlt, a jelen s a jövő tekintetében is kiemelkedő jelentőségű. Fontos, hogy ez az üzenet napjainkban is méltó követőkre találjon.

Bisztra Cvetkova könyvében nagyon komoly történelmi elemzést adott a Hunyadi János vezette hadjárat lényegi voltáról, melyben nagy teret kapott a magyar könnyűlovasság szerepének a bemutatása. A Buda-Várna között légvonalban 840 km-es távolság a valóságban megtett hadjárat utvonalon 1200 km-es volt, melynek nagy részét a balkáni területeken kellett végrehajtani. Hatalmas távolsági hadműveletről volt tehát szó. Ez volt Szent István király kora óta az első, keleti irányba indított, nagy távolságra vezetett magyar lovas hadjárat. (Emlékezzünk persze arra is, hogy 1217-ben a *II. András* magyar király által a Szentföldre indított magyar zarándokhaderő az odautat ugyan hajóval tette meg; de az 1218-ban haza vezető út lovas teljesítménye is kimagasló volt.) A XV. századi magyar könnyűlovasság, azaz a magyar huszárság hadtörténelmi jelentősége, Hunyadi János magyar huszársága kapcsán fontos látnunk, hogy e haderő valójában lovas íjász jellegű volt. Ez a korabeli magyar huszárság által képviselt ősi magyar lovasíjász harcmódor jelentette a XV. század keresztény reneszánsz világában Európa védelmét! Kelettől nyugatig sok csodálatot vívott ki a magyar könnyűlovasság.

A haderő vezére, Hunyadi János erdélyi vajda és székely ispán minőségében irányította a hadmozdulatokat. Fontos ezt ismét kiemelnünk, mert az erdélyi és székely haderő csatateri értéke kimagasló volt a hadjárat során, és minden magyar hadtörténész számára közzismert a székelység évezredek óta átívelő hadászati jelentősége. A várnai csata hősi halottai kapcsán név szerint meg kell emlékeznünk

Dengelegi Pongrác erdélyi alvajdáról és Betleni Gergely székely alispánról, a keresztény vértanúk közé tartoztak még továbbá Bátor István országbíró, királyi zászlótartó, Dominis János váradi püspök, Perényi Miklós asztalnokmester, Rozgonyi Simon egri püspök, főkancellár, Tamási Henrik somogyi és verőcei ispán, volt udvarmester, Ilyésházy Mihály, Nábrády János, Szénási István és a Chapy család három tagja.

A várnai csata során a magyar-lengyel-bolgár haderő vesztesége nagyjából 10-12 ezer fő lehetett. Hatalmas veszteség volt ez az Európa védelmét felvállaló keresztény haderő tekintetében. Fontos adalék azonban, hogy – miként azt Bisztra Cvetkova ki-mutatta – a török haderő vesztesége 30 ezer főre volt tehető, és a csata után a török szultán így értékelte győzelmét: „Jaj nekem, ha gyakran adódik ilyen áron diadalmaskodnom!”. A szultán által vezetett haderő vesztesége tehát rendkívül súlyos volt. Évek kellettek a török haderő újjászervezéséhez. Annál inkább kiemelendő jelentőségű – és Hunyadi hadvezéri ére-nyeit igazolja –, hogy a magyar haderő újjászervezé- se már 1445-re megvalósult. A tágabb összefüggé- sek keretében azt indokolt látnunk, hogy Európának 1445-től egészen 1453-ig volt lehetősége arra, hogy közös haderő révén vegye fel a küzdelmet a világ- hódítást célul tűző török hatalom ellen, a keresztény Európa védelmében. Ezt azonban a kor Európája nem tette meg. Évszázadokra ható mulasztás volt ez. A várnai csata után kizárólag Magyarország lépett föl teljes katonai erővel a törökökkel szemben Eu- rópa védelmében. Így volt ez Hunyadi János 1456. évi nándorfehérvári diadaláig, majd Mátyás király korában is. A várnai csata a hősiesség helytállás dicső- ségét mutatja: 1444-től kezdve egészen Buda 1541-es elestéig minden balkáni nép továbbra is a magyar haderőtől várta felszabadítását.

A várnai csata keresztény vitézeinek hősiességét kapcsán még három fontos művelődéstörté- neti értéket kell megemlíteni. Elsőként azt, hogy a várnai emlékhely jelentősége a Trianon utáni magyar-bol- gár műveltségi diplomácia világában is nagyra értéke- lendő. Számos korabeli ma- gyar és bolgár híradás jelent meg az emlékhely kapcsán, melyek napjainkban is fon- tos források a művelődés- történeti kapcsolataink tár- házában. Jó példa erre egy 1935. július 30-án közzétett híradás: a várnai emlékhely révén Bulgária „a történelem meggyőző erejével mutat rá, hogy mit tett Magyarország a keresztény Európa védelmezése terén”. A korszak bolgár sajtó- ja igen magas színvonalon írt az emlékünnepekről. 1935. augusztus 5-én a Ma-

gyar Távirati Iroda arról is tájékoztatást adott, hogy a bolgár lapok mindegyike „...kiemeli a magyar csa- patok szerepét, továbbá Hunyadi János fővezér stratégi- ai ügyességét és hősiességét”. Rögzítették azt is, hogy „Hunyadi János milyen helyet foglal el a bolgár folklór- ban és a bolgár népdalokban”. Másodszor fontos azt is megjegyezni, hogy a várnai csata után Hunyadi Já- nos lovagi és hadvezéri példája formálta Nyugat-Eu- rópa, elsősorban Franciaország és Itália XV. századi lovageszményét. Ő volt a „fehér lovag”, a keresztény lovagok alapmintája, akit Isten az egész keresztény- ségnek küldött, aki képes Európát megvédeni a török veszedelemtől. Európa XV. századi keresztény reneszánsz világában Hunyadi János lett a legmél- tőbb lovageszmény megtestesítője, soha más lovag nem emelkedett ilyen emlékeztetmíveltségi magas- latokba. Végül meg kell említeni azt a tényt is, hogy nem csupán Nyugat-Európában létezett ez a Hunya- di-lovageszmény, ugyanis görög eposz is született a magyar-lengyel-bolgár haderő várnai csatájáról, és leginkább Hunyadi János magyar hadvezéri és lo- vagi minőségéről. A görög pap és filozófus, Parasz- pondülosz Zótikosz, az eposz szerzője ott volt a csata színhelyén, és 465 soros eposzban örökítette meg a keresztény haderő és legfőképp Hunyadi János di- csőségét! E műben található a következő üzenet, amely ma is időszerű: „...a keleti és a nyugati kereszt- tények összes nemzetsége / tiszteletre méltó emlékezetet merítsen a jelenből!”.

Zárógondolatként fontos kiemelten hangsúlyoz- nom, hogy tisztelet és köszönet illeti Bulgáriát azért, hogy 1935-ben megteremtette a várnai emlékhe- lyet. Ezzel Európa számára máig igazi értékmintát teremt, példát mutat európaiságból, méltó emlék- őrzésből, keresztény értékrendből, valamint művel- tségi látásmódból. Nemzeti hagyományaink körében olyan történelmi örökség ez, ami a mai napig áthatja a magyar-bolgár barátság értékvilágát.

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Vitázik a világ ifjúsága XIII. nemzetközi döntője

Az október 10-én, Budapesten megrendezett XIII. nemzetközi döntőben arról folyt a vita, hogy „Korlátozzák-e személyre szabottan a repülőutak számát?”. A döntővitát fantasztikus teljesítményével Michail Krumov nyerte.

Magyarországot a nemzetközi vitahéten Fazekas Ella, a Német Nemzetiségi Gimnázium tanulója és Jakubovics Gergely, a Karinthy Frigyes Gimnázium diákja képviselték, akik 3000 vitázó közül a legjobb 24 közé jutottak be.

A nemzetközi döntő minden évben a német nyelvű vitavetélkedő csúcspontja. Azok a tanulók vehetnek részt a projektben, akik a német nyelvet, mint idegen nyelvet tanulják, és érdeklődnek aktuális társadalmi és politikai témák iránt. A 12 részt vevő országból a két legjobb diák jut tovább a nemzetközi döntőhöz.

Közülük – szónoki tehetségüknek köszönhetően – négyen jutottak be a nemzetközi kvalifikációs fordulókba és az elődöntőből a döntőbe, és a záró vitában a következő helyezéseket érték el:

1. Michail Krumov, Bulgária
2. Katrin-Lisa Laius, Észtország
3. Andrea Sosková, Szlovákia
4. Maryna Dmytryk, Ukrajna

Fazekas Ella a vetélkedő után elmondta: „A Vitázik a világ ifjúsága próbára tette a kitartásomat, fejlesztette a némettudásomat, megtanított magabiztosan fellépni, és önbizalmat adott. Sok új barátot szereztem, akikkel a verseny alatt szinte egy kis család lettünk.”

Jakubovics Gergely így látja a vetélkedőt: „Szerintem a legérdekesebb az egészben az, hogy a témák, amiket kapunk, elsősorban nagyon triviálisnak és könnyen megválaszolhatónak tűnnek, majd több hetes kutatás után kiderül, hogy az egész sokkal bonyolultabb és összetettebb, mint azt elsősorban gondoltuk.”

A nemzetközi döntőre és a hozzá kapcsolódó programokra a vitázókön kívül több mint 300 vendég érkezett. A döntőre ellátogatott Petra Pau, a német parlament alelnöke is. A XIII. nemzetközi döntő fővédnöke Enyedi Ildikó filmrendező és Wilhelm Droste író voltak. További kétszáz néző követte a vitát online élőközvetítésben. A Vitázik a világ ifjúsága – közép- és kelet-európai országok vetélkedője a Goethe Intézet, az „Emlékezet, Felelőség és Jövő” Alapítvány, a Közhasznú Hertie Alapítvány és a Külföldi Német Iskolák Központi Igazgatóságának közös projektje.

Görög emléktábla-avatás Tótkomlóson

Emlékezés, koszorúzás és közös tánc

Emléktábla-avatással tekintettek vissza a polgárháború elől menekült görög gyerekek Tótkomlóson eltöltött nyarának hetvenedik évfordulójára. A helyszín a Jankó János Általános Iskola és Gimnázium udvara volt. A dokumentumfelvételek tanúsága szerint 1949-ben, megérkezésük után ott sorakoztak fel azok a gyermekek, akiket tótkomlósi családok fogadtak be néhány hétre. Ennek az eseménynek állít örök emléket az augusztus 20-án leleplezett háromnyelvű – görög, szlovák, magyar – emléktábla.

A táblaavató ünnepség szervezője Sianos Tamás görög, és Paulik Antal szlovák nemzetiségi szószóló, kezdeményezője pedig a Budapesten működő Tótkomlós Barátainak Köre Egyesület volt. Az eseményt megtisztelte jelenlétével Emil Kuchár, a Szlovák Köztársaság békéscsabai főkonzulja, Török Tamás, a Ma-

gyarországi nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes asszony képviselője, Zelman Ferenc, az Országos Szlovák Önkormányzat elnökhelyettese, Papalexisz Kosztasz, Beloiannis község polgármestere és Kosztasz Tingisz, Beloiannis község ciprusi testvértelepülése, Pervolia polgármestere.

Nemcsak Magyar-, hanem Görögországból is érkeztek vendégek, a görög közösség tagjai, az egykori vendéglátó tótkomlói családok képviselői, a város képviselő testületének tagjai, valamint a nemzetiségi önkormányzatok, civil szervezetek és helyi intézmények képviselői. A tábla leleplezése előtt dr. Garay Rita, Tótkomlós polgármestere köszöntötte a megjelenteket, majd a szlovák és a görög szószóló mondott ünnepi beszédet. Az egykor Tótkomlóson vendégeskedő százötven görög gyerek képviselőiben Akritidu Szofia emlékezett vissza a hetven évvel ezelőtti eseményekre, aki ötéves volt annak idején. A táblaavatást követően a görög vendégek és az érintett komlói családok képviselői baráti találkozón vettek részt a szlovák iskolában, ahol megtekinthették a korabeli fényképekből összeállított kiállítást és Mandzurakis Szarandisz buzukiművész zenéjére alkalmuk nyílt közös táncra is. Az esemény résztvevői bekapcsolódtak a Komlói Napok rendezvénysorozatának eseményeibe is.

Paulik Antal szlovák szószóló beszéde

Tisztelt Vendégek, Hölgyeim és Uraim!

Augusztus 20. Magyarország legrégebb és egyik legjelentősebb nemzeti ünnepe. Szent István napja nem csupán az első király emlékét ápolja, hanem a Kárpát-medencei államiság folyamatosságára is emlékeztet.

Nem véletlen, hogy görög országgyűlési szószóló kollégámmal és a budapesti tótkomlóiak baráti körével éppen erre a napra szerveztük a görög menekült gyermekek itteni tartózkodására emlékeztető tábla avatását. Ahogyan arra országunk vezetői gyakran utalnak, Magyarország, a magyar nemzet befogadó attitűdjét ugyanis éppen Szent Istvánnak a fiához intézett Intelmeiből eredeztetjük.

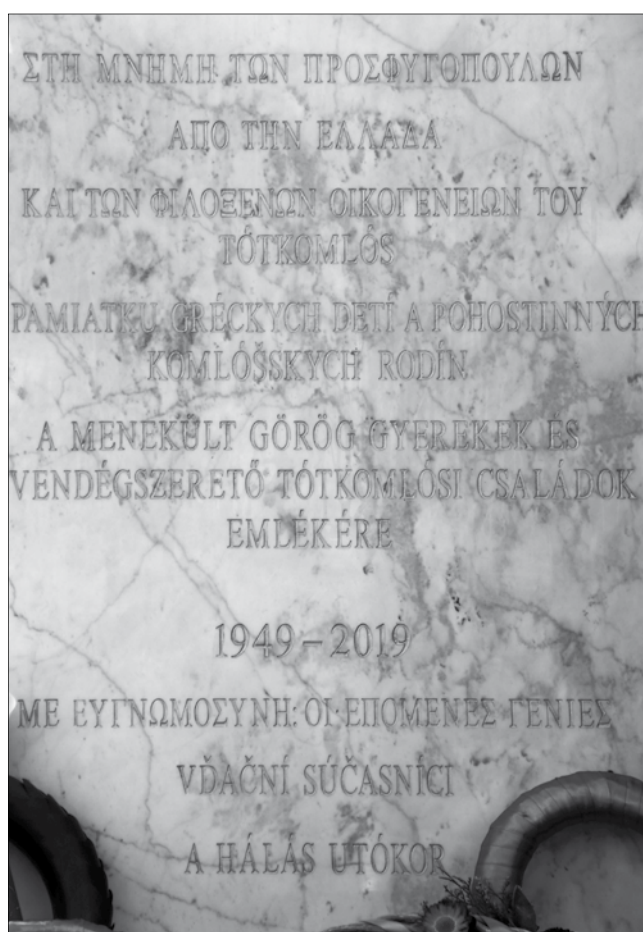
E befogadó nyitottság egyik megnyilvánulása volt, amikor hetven évvel ezelőtt hazánkba érkeztek a görög polgárháború menekültjei: gyermekek és felnőttek, akiknek nagyobb része azután meg is telepedett az országban. A görög gyermekek egy csoportja jött ide, Tótkomlóra, hogy az itt tartózkodással is feledtessék velük az átélt borzalmakat. Az ismert fényképen éppen itt, a magyar iskola udvarán sorakoztak fel az ide érkezettek, ahonnan azután a befogadó családokhoz kerültek. Talán érdemes megemlékezni arról is, hogy milyen időszakban történt mindez. A világháború mindössze négy évvel ezelőtt ért véget. A front átvonulását követően azonban újabb megrázkódtatás érte az akkori községet, a magyar-csehszlovák lakosságcsere során 939 család távozott innen. A helyükre érkezők letelepedése, beilleszkedése még tartott. A helyben lakók élete sem volt tehát akkoriban könnyű.

Az érkező görög gyermekeket azonban mégis szívesen fogadták, és igyekeztek számukra megfelelő ellátást biztosítani. Erről tanúskodik az, hogy egykori kis vendégeik máig kedves emlékként tartják

számom az itt töltött napokat. Most is több mint ötvenen érkeztek közülük, illetve leszármazottaik közül ide, hogy együtt emlékezzenek meg arról a szeretetről, amivel Tótkomlós fogadta őket. Ha jól tudom, néhányan még Görögországból is eljöttek, hogy megemlékezzenek az eseményről, ami szintén azt jelzi számomra, hogy egykor jól érezték magukat itt.

Bízunk abban, hogy ezek a hetven éve megalapozott kapcsolatok fennmaradnak, hogy a tótkomlóiak szívélyes befogadó attitűdje nem változik, és ha kell, továbbra is készek segíteni az arra rászorulókat! Legyen ez a most felavatásra kerülő emléktábla bizonyítéka annak is, hogy két, egymástól elég távoli közösség is képes egymás tiszteletére, egymás megsegítésére, ha azt a történelmi viharok megkövetelik! Maradjon fenn ennek emlékezte úgy itt, Tótkomlóson, mint a magyarországi görög közösség körében!

Köszönöm a figyelmüket.

Somogyi Zsuzsanna felvételei

Sianos Tamás görög szószóló beszéde

Nagy tisztelettel köszöntök minden megjelent vendéget, külön szeretettel köszöntöm a tótkomlói szlovák közösség tagjait és dr. Garay Rita polgármester asszonyt. Szeretném ezúton is megköszönni Hollerné Racskó Erzsébetnek, a Tótkomlós Barátainak Köre Egyesület elnökének és Paulik Antal szlovák országgyűlési szószóló úrnak, hogy e közös projekt

mellé álltak, és teljes támogatásukról biztosították az emléktábla ötletét. A tótkomlói gyermekek 1949. évi nyaralásának emlékét Akritidu Szófia honfitársunk karolta fel több mint egy évtizeddel ezelőtt, és ennek eredménye ez a mai táblaavatás. Neki is köszönet jár ezért.

De hogyan is kerültek Tótkomlóra ezek a görög gyerekek?

A görög nemzet a II. világháborúban egységesen lépett fel az olasz és a német megszálló csapatok ellen, és a baloldali érzelmű ellenállók óriási támogatottságot élveztek. A felszabadulás után az angol hadsereg megijedvén a baloldali erők kormányra kerülésétől, mindent elkövetett, hogy leverje az egykori ellenállók fegyveres csapatait. Testvérháború robbant ki, amely három teljes éven át, 1946-1949 között zajlott.

A háború borzalmai elől a baloldali erők 1948-ban megkezdték a görög gyermekek kimenekítését az észak-görögországi falvakból. Három hónapra tervezték elküldeni őket az akkori baráti szocialista országokba. Az első gyermekcsoport 1948. április 7-én érkezett meg a budapesti Keleti pályaudvarra. A polgárháború alakulásával már látható volt, hogy nem három hónapról fog szólni ez a látogatás. Az őszi tanév kezdetére meg kellett oldani a gyermekek iskoláztatását, így kezdődött meg a görög nyelvű oktatási rendszer kiépítése Magyarországon. A gyermekek elhelyezését korábbi főúri kastélyokban biztosították, ahol bentlakásos iskolákat hoztak létre. Ilyen otthonok működtek Iszkaszentgyörgyön, Fehérvárcurgón, Hőgyészen, Dégen, Balatonalmádin, Balatonkenesén és Balatonszabadin.

Mintegy hármezer gyermek érkezett szülők nélkül, akiket ezekben a gyermekotthonokban helyeztek el. A később érkezett felnőtt korú lakosságot Budapesten a kőbányai dohánygyár egykori épületébe költöztették, illetve a mezőgazdaságban dolgozni kívánt lakosság számára Fejér megyében építettek egy teljesen új falut, amely ma Beloianisz néven ismert.

Annak ellenére, hogy Magyarország rendkívül nehéz helyzetben volt, és az ország újjáépítésével volt elfoglalva, mi, gyermekek az intézetekben semmiben nem szenvedtünk hiányt. Rendkívül jó magyar és görög tanáraink voltak, akik tisztességre, becsületre tanítottak minket. Minden gyermek elvégezte az általános iskolát, sokan közép- vagy iparitanuló-iskolába kerültek, majd később nagyon sokan egyetemet, főiskolát végeztek. A tanítás a felsőoktatásban számunkra is teljesen ingyenes volt.

Tótkomlóra 1949 nyarán üdülni hozták ide a görög gyermekeket, és helyi családoknál szállásolták el őket. Három hónapot töltöttek a településen, ahol a befogadó családok sajátjukként szerették a gyerekeket, és gondoskodtak róluk ebben a rövid, de egész életükre kiható időszakban. Ezért szeretnék még egyszer köszönetet mondani a görög közösség nevében a tótkomlói családoknak.

Hollerné Racskó Erzsébet összeállítása

25 éves a Barátság

Irodalmi összeállítás a 15 éves Barátság antológiából

Hracsja Kocsar

Nahapet

(részletek)

Ezerkilencszázhuszonegyben magányos vándor érkezett az Aragac-hegy oldalában megbúvó falucskába. Minden holmija egy háti és egy kézibatyuba kötve, másik kezében kerges bot. Magas, szikár alak, úgy ötven év körüli, soványságától még nagyobbnak látszik hatalmas fekete szeme. Nem is szemek: két sötét, véghe-tetlen mélységű szakadék. A jövevény azonnal beköltözött a falu szélén üresen árválkodó kalyibába.

...Nahapet már jó ideje élt a faluban, de alig tudtak róla valamit. Az a hír járta, hogy a Ván-tó vidékéről, Artamet faluból érkezett. Elvesztette az egész családját, akárcsak a többi artameti menekült. Aztán évekig bujdosott, vándorolt, végül – véletlenül-e vagy sem – megtelepedett az Aragac-hegy oldalán megbúvó falucskában.

...A legelső napokban, amikor kitört a háború, arrafelé is zavaros idők jártak, és a kajmakám magához hívatta Nahapetet. „Nahapet, mondta neki, sokat vendégeskedtem nálad, sok kenyeret megettünk együtt. Most háború van, veszély leselkedik rád, hadd fizessenek neked jóval a jóért... Nahapet, mondta, térj át a mi vallásunkra, legyél muzulmánna, hogy házadba bele csapjon a villám, el ne égessen, porig ne sújtsa a családodat.” Megértette Nahapet a kajmakám szavát, hogyne értette volna. Gondolkodott, aztán így válaszolt neki: „Tiszteletreméltó kajmakám, ha most megteszem, amit kívánsz, a másvilágon hogy adok majd számot a lelkemről? Örmény keresztény vagyok én – mondta –, örményként is halok meg. A vallásomat, a népemet, a múltunkat nem tagadhatom meg.” „Hej, megbánod te még ezt, Nahapet” – szölt a kajmakám. „Nincs mit megbánnom” – mondta Nahapet. Aztán lett, ami lett. Nahapet egy szál maga maradt, az egész nagycsaládját legyilkolták, széthurcolták.

...Mikor Nahapet felesége a kisebbik leányát ki akarta szabadítani a katonák kezéből, egy kardcsapással végeztek vele. Nahapet két kezét a tornáca oszlopához kötötték, úgy kellett végignéznie a fiait meg a felesége halálát, a leányait megbecstelenítését. Utána eloldozták az oszloptól, szabadon engedték. Eredj, mondták neki, parancsba kaptuk, hogy az életedet megkíméljük, mehetsz, amerre látsz...

...Antaram a beszédben végre elért oda, ahová kezdettől szándékozott. Elmondta, hogy ismer egy özvegy-asszonyt, Nubar a neve. Az özvegy az ő vidékükéről való, egészséges, becsületes, dolgos asszony, ugyanúgy elvesztette gyermekét és hitestársát, akár Nahapet. Ők már eldöntötték Apróval, hogy megkérik Nubart Nahapet számára, ezért szeretné, ha bátyja elmenne velük a menyasszonyért, és magával hozná ide. Antaram azt is elstutogta, hogy már beszélt Nubarnak Nahapetről. Az sem fiatal már, Nahapet sem sihederkorú, nem kell szerelemről ábrándozniuk.

...Nahapet tovább pipázott és azon gondolkozott, amit a húga már jó előre kitervelt Apróval. Vajon össze lehet-e ragasztani a széttört cserépedényt? Neki, Nahapetnek azt ajánlják, hozzon új asszonyt a házhoz, aztán majd gyermekei születnek tőle – ugyan miféle asszony lesz az, aki elfelejti vele Manusakot? Miféle asszony az, aki Nahapet megfagyott szívét életre leheli, aki lelkének sebeire gyógyírt tud adni? Ugyan miféle gyermekek születhetnének még Zsirajr, Hrajr, Gevorg, Andranik, és Murad után? Ahogy rájuk gondolt, azonnal megjelentek előtte mind, együtt. Szosze és Dzsejran is ott álltak a fiúk között. Manusakot is látta... Csinos, nyúlánk természetű, sötét pilláit szegyenkezve lesüti. Ilyennek látta őt Arckéban, amikor látogatóban járt a nénjénél, s a leánynak selyemkendőben almát küldött. Emlékeiben úgy élt a felesége, ahogyan először meglátta. Hallotta a hangját is:

Dle jaman, csónak jön a Ván-tavon át...

...Másnap már mindenki tudta, hogy Apro és Antaram férjhez akarják adni az özvegy Nubart az artameti Nahapethez.

A hír eljutott az Artametből menekült öreg Hakobhoz is. Az öregember elméje elborult a sok szenvedéstől, de időnként voltak tiszta pillanatai. ...Reszkető kézzel húzott elő egy zacskót rongyos ingéből. Belenyúlt, pár szem almamagot vett ki belőle, odanyújtotta Nahapetnek:

– Fogd, Nahapet, menj, mentsd meg az artameti almát!... A törökök fejszével irtják a fákat... folyik a vér az almafából, zokognak a fák, halnak az ágak... Mentsd meg az életüket, Nahapet! Benned van minden reménységünk... Fogd ezt a magot, vidd, eredd!

Nahapet két kezébe fogta az öreg reszkető kezét, meghajolt, megcsókolta a kiszikkadt ujjakat. És életében először esett meg vele, hogy mások előtt kitört belőle a zokogás. Sírt keservesen, mint az ártatlanul megvert gyermek. Sírt, fogta a szerencsétlen, bomlott elméjű Hakob öreg, eres kezét, s hol ajkához, hol szeméhez emelte. A boldogtalan öreg ettől mintha feleszmélt volna. Jobb kezét kiszabadította, kebléhez ölelte Nahapet fejét, úgy vigasztalta:

– Ne sírj, drága kincsem, Nahapet... ne gyötörd magad... úgyis hiába! Ami volt, elmúlt fiacskám. Nincs már gyász és halál, nincs siralom, zokogás, mindennek örökre vége... Menj haza Nahapet! Menj, ültess almafát! Gyakran öntözgesd, nehogy szomjan vesszen, nehogy kiszáradjon! Nőjön nagyra az almafád, sokasodjon! Nőjön és sokasodjon, most és mindörökké!

...Nahapet megsuhogtatta az ostort, s az ökrök, mintha szárny emelné őket, röptek a kétkerekűvel.

Nubar ócska sáljába burkolózva ült a szénán, tekintete a távolba révedt. A messzi hegyek ormán megjelentek az első napsugarak, de a völgyre még árnyék borult. Hirtelen rátört egy emlék: olyan érzése volt, mintha Musegh, a férje vinné szekéren a Szent Karapet-kolostorba. Zarándokútra mentek... Amikor elsőszülött gyermeküket eltemették, fogadást tettek, hogy áldozatot visznek a musí Szent Karapet-kolostorba újabb gyermekáldásért...

...Szegény jó Musegh! Megálmodta a fiát, és valóban fia született. A fiúcska a keresztségben a Korjun nevet kapta. Az én fiam, ha felnő, oroszlán lesz, mondogatta mindig Musegh. Kétéves sem volt még a kis Korjun, mikor egy este belázasodott. Másnap hajnalra kiszervengett, egy éjszaka alatt elvitte a láz. Musegh meg sem tudta, hogy meghalt a fia. De jó is, hogy nem tudta meg! Akkor épp a Ván védőivel harcolt a barikádokon, Nubar pedig a Ván környékéről összeverődött menekültek táborában volt. Meghalt a fiúcska; zokogtak, gyászoltak, elsiratták, el is temették. Három nap sem telt bele, a védvonalból a katonák meghozták Musegh holttestét is...

Nahapet váratlanul fordult meg, Nubar éppen a szemét törölgette...

Az asszony erre összeszedte magát, megtörölte a szemét, és elnézett messzire, messzire, a hegyek karéja felé. Arca szomorú volt, szemét még mindig könnyek harmatozták. Az ökrök lassan lépegettek, mintha ők is éreznék az emberi bánatot. A mezőkből hűvös kék pára szállt fel. Reggeli fényben fürdött a táj; a síkság, a hegyhát. A föld és a szikla szomjasan szívta magába a nap melegét.

Nahapet lehorgasztott fejjel töprengett.

...„Földre szállt angyal volt Manusak – szólalt meg lelkében a gondolat –, földre szállt angyal volt. Aztán felment a mennybe, és magával vitte ártatlan gyermekeit is. Áldott legyen az emléked, Manusak, ezerszer legyen áldott! Ha most fentről letekintesz rám, bocsáss meg nekem!... A boldogtalan Nubar sem vétkes semmiben. Jólelkű emberek tanácsára, Isten segedelmével kötöttünk szövetséget... Hát bocsásson meg szentséges lelked nekem is, a szegény Nubarnak is, Manusak! Úgy legyen, mindörökké, ámen... ámen...”

...A nap már a hegyen ült, amikor Nahapet és Nubar elérték a falut. A talisi pihenő után még öt-hat óra szekerezés várt rájuk. Addigra elfáradtak az ökrök, eltörődtek ők maguk is. Az alkony utolsó sugarai tűzlángba borították az eget, a bíbortól a barackszínig lángolt a szemhatár.

– De szép is a naplemente, Nubar – szólta hátra csendesén Nahapet –, ritka szép nap ez a mai...

Az állatok – ki tudja, miért – megálltak.

– Fogjuk ki az ökröket – indítványozta Nahapet –, hisz megérkeztünk, itthon vagyunk már...

Az ökröcskék fellélegeztek, hogy kihúzhatták a fejüket a járomból, s hosszan álldogáltak egymás mellett, nézték ők is a lángoló eget. Nahapet és Nubar a szikla szélén ülve hallgatagon figyelték a hegyek karéja mögött lebukó napot. Az este lassan kioltotta az alkony fényeit, az égbolt színe sötétre vált, s egyszer csak azt vették észre, hogy keletről a hold emelkedő sarlója tekint le rájuk.

– Induljunk Nahapet – suttogetta Nubar.

– Fáradtak az ökrök, hadd legeljenek még – mondta Nahapet. – Nézd csak, milyen gyönyörű itt is a hold! Olyan, mint nálunk. Emlékszel, hogy ereszkedett a Ván-tóba? Onnan borította fénybe a széles égboltot...

Nahapet meggyötört szívének sok volt egyszerre ennyi szépség. Lehunyta a szemét, és abban a percben almaillatot érzett. Úgy tűnt neki, Nubar felől árad az artameti alma ismerős, fűszeres, holtakat is feltámasztó illata.

Dzsotjänné Krajcsir Piroksa fordítása

Lelkigyakorlat

Szeretek városban élni, sőt fővárosban. Ott minden megtalálható, pezseg az élet. Vidéken is szeretek lenni, ahol *csend* van és *nyugalom*. Legjobban azt szeretném, ha mindez egy helyen lenne. Sokáig azt gondoltam, hogy ez lehetetlen, csak vágyálom.

Egyszer azonban a televízióban bemutatták Olaszországba szakadt, s ott világhírnévre szert tett hazánkfia lakhelyét. Kis, kertes, kőkerítéssel körülvett ház Róma szívében. Bent *csend* és *nyugalom*. Kilépve a kapun azonban máris ott vagyunk a forgatagban, nyüzsgésben. Mintha csak csatornát váltottunk volna a tévén. Igen, ilyesmire gondoltam, tehát mégis lehetséges.

Aztán egy nehéz év után valamennyire megvalósíthattam ezt a vágyamat. Az orvosom azonnali tengerhez utazást írt fel gyógyírnak, de nekem ez a római ház ugrott be. Valami ilyen helyre kellene most mennem. Hallottam, hogy léteznek olyan kolostorok, amelyekben az egyszerű turista is megszállhat. Bár Rómában is van ilyen, én mégis Zágrábot választottam, mert beszélem az ország nyelvét, ismerem a várost.

Azon nyomban felhívtam ott élő nyelvész barátomat, hogy szerezze meg nekem néhány kolostor címét. Olyan állapotban vagyok, hogy úgy érzem, el kell vonulnom a világtól. A kelleténél hosszabb *csend* után barátom halkán megkérdezte: „Végleges az elhatározásod?” „Igen”, feleltem. Csak miután letettem a telefont döböntem rá: ő azt hiszi, hogy véglegesen kolostorba akarok vonulni. Hát, egyelőre nem. De a címeket megszerezte.

Az első fogadóképes kolostor után már nem hívtam a többit. A kolostor főnökszonya azt hitte, hogy egy későbbi, szemináriumra érkező csoport tagja vagyok. Mikor azonban közöltem vele, hogy nem tartozom hozzájuk, és hogy már holnap jönnek, csak annyit mondott: „Jöjjön, várjuk!”. Nem kérdezte, hogy ki vagyok, mit akarok... Megérezte, hogy nekem most erre van szükségem.

Fogalmam sem volt, hogy hova megyek. Milyen lehet egy kolostor belülről? Ódon, vastag falak, kissé omladozó vakolat, félhomályos folyosókon nesztelenül suhanó apácák!? Mint a filmekben? Ha kapok egy tiszta kis cellát – egy ágygal, székekkel esetleg asztallal –, ahol nem szól a telefon, nincs tévé, számítógép, s ahol semmilyen módon nem lehet elérni, mert senki sem tudja, hogy hol vagyok, nekem az már elég lesz.

Kissé elcsigázva érkeztem meg másnap a városba, a pályaudvarra. Nem figyeltem sem a várost, sem az embereket, csak arra koncentráltam, hogy időben leszálljak a megadott számú megállóban, ahol az autóbusról majd megpillantok egy templomot. Többet a helyről nemigen tudtam, ezért a biztonság kedvéért megkérdeztem a mellettem álló asszonyt. Hamarosan már az egész busz azon vitatkozott, hogy hol kell leszállnom, amikor egy éles kanyar után hirtelen megpillantottam a templomot. Szinte elállt a lélegzetem.

A házak mintegy varázsütésre elfogytak. A megállóhoz közeli domb tetején meleg színekben ragyogott a templom. Talán az ilyenkor, ősszel szokatlanul erős napsütés miatt is. A domb innenső oldalán a kálvária aranyló stációi kapaszkodtak felfelé. A templom körül három-négy hasonló színekre festett épület arra utalt, hogy egymáshoz tartoznak. Közöttük ápolt növényzet, szőlő s egy-egy pad, a nem is olyan távolban pedig a Medvednica legmagasabb csúcsa, a Sljeme ágaskodott.

Már vártak, félretették számomra az ebédet. Később átvezettek a vendégházba, mely úgy nézett ki, mint ha csak a napokban adták volna át. Kis szobámban nem volt több bútor, mint azt szerettem volna, de minden új volt és ízléses. Este még egy kicsit sétáltam a kertben. Tökéletes *csend* volt, semmi hang, semmi nesz. A levegő olyan friss volt, hogy szinte égette a torkomat. Leültem egy padra, és azon gondolkodtam, hogy kerültem én egyik napról a másikra a káoszról a *nyugalom* szigetére, ahonnan, ha akarom, a kanyaron túl, bármikor bevethetem magam a nyüzsgő városba. De nem akartam. Még nem.

Napokig egyedül voltam a vendégházban. Senki és semmi nem zavart. Még az apácákkal sem találkoztam. Az ebédlőben, mire lementem, már meg volt terítve. Mintha csak egy láthatatlan tündér terített volna meg. Nem győztem betelni ezzel a *csennddel* és *nyugalommal*. Eddig azt hittem, hogy ehhez legalábbis egy tibeti kolostorba kellene elvonulnom. Esténként kiültem kiválasztott padomra, s miközben néztem a hol ködbe burkolódzó, hol tisztán kirajzolódó hegycsúcsot, lassan előjöttek az emlékek. Párszor én is kirándultam arra a hegyre. Akik elvittek, jó barátaim, anya és leánya, már nem élnek. Közös sírban fekszenek a Mirogoj temetőben. Meg kellene őket látogatnom.

Aztán már nappal is kiültem a kertbe. Az apácák meg-megálltak a padomnál beszélgetni. Egészen fiatalok is voltak közöttük. Sokat megtudtam a rendjükről is. Esténként elkezdtem misére járni a dombon álló templomba.

Majd elérkezett a nap, amikor bemerészkedtem a városba. Csak a kedvenc helyeimet akartam végigjárni, ismerősökre nem vágytam. Először elmentem a közeli Maksimirba, abba a hatalmas, körülkerített, csodálatos parkba, melynek szépségével szinte sosem tudtam betelni. Most kihaltnak tűnt, csak néhányan

üldögéltek az egyik tó partján. Ennél beljebb én sem merészkedtem. A mindig zsúfolt villamossal tovább mentem a Jelačić térre, a találkozások, randevúk színterére. Szokás szerint sok volt az ember, de most nem gondoltam arra: de jó lenne, ha engem is várna itt valaki. A tér fölötti piacon álmosító hangulat uralkodott. Azért a virágmezemet és levendulaolajamat, mint máskor, most is megvettem.

Gyalog mentem tovább az Ilicán, ahol ember és villamos egyenrangúan közlekedik. Egyik sem ad elsőbbséget a másiknak, ezért aztán sok a baleset. A fogaskerekűvel felmentem a Felsővárosba. Körbejártam a Márk teret, és a Szent Márk-templomot, de inkább a Strossmayer sétányon sétáltam. Néztem a fákat. Nekem ilyenkor, ősszel a legszebbek. Mindenféle színben pompáznak a levelek. A zöld, sárga, barna, s ezek minden árnyalatától át egészen a pirosig, bordóig. Még egy kicsit elüldögéltem egy padon Antun Gustav Matoš, a költő életnagyságú alumíniumszobra mellett, aztán átmentem a Kaptol dombon álló székesegyházba. Tele volt turistákkal, itt sem időztem sokáig. Lementem a Tkalčičeva utcába, ahol étterem éttermet ér, hátha feldobódom kissé. Az előttük álló asztalok körül, mint mindig, a nap bármely szakában, sokan ültek. Nem halottam azonban azt a kellemes zsongást, amit régen. Elmentem még a Zrinjevac parkba. Ide úgy el lehetett vonulni valamikor, mintha nem is a város közepén lett volna. Most nem éreztem ezt az intimitást.

Valahogy szürkének láttam az egész várost és az embereket. Öltözetükben és hangulatukban is. Hol vannak azok a csodálatos kirakatok, melyek vonzották a szemet? Azok az elegáns nők a belvárosból? Fásultan, némán préselődtek egymáshoz az emberek a járműveken. Csak egyszer hallottam, hogy egy asszony oda szólt egy férfinak, de minden indulattól mentesen: „Uram, már fél órája a lábamon áll”. És mintha hiányozott volna az utcákról egy korosztály a férfiaktól. Vajon ezek a férfiak mind ott nyugszanak a Mirogoj temető egyensírkövei alatt, mint az utolsó háború áldozatai? Azt mondják, hogy a háború következményeként húsz évvel esett vissza fejlődésében az ország. Ezt látom én, vagy csak a saját hangulatom festi szürkére a várost?

Másnap elmentem a Mirogoj temetőbe, ahol annyi nagyszerű író, költő is nyugszik. Most nem járom végig a síremlékeiket: a barátaimhoz jöttem, anyához és leányához. A sírjukat könnyedén megtaláltam a hatalmas temetőben, hiszen az anyával többször meglátogattuk, néhány éve eltávozott leányát. Így egyedül, mivel tavaly óta ő is mellette van, nehezebb volt megállni a sírnál. Végiggondoltam, mennyi mindent éltünk át együtt. Volt gondtalan nyaralásunk a tengernél, de 1995-ben együtt éltük át a Zágráb elleni támadást is. A fekete sírkövet szinte beborították a hulló falevelek. Egyenként leszededgettem őket, majd – az összes papírszembkendőmet felhasználva – fényesre suvickoltam a sírkövet. Kicsit még elüldögéltem mellettük a leveleit hullató fa alatti kis padon.

Besötétedett mire „hazaértem”. Az apácák már aggódtak, hogy mi történhetett velem. A főnökasszony szelíd erőszakkal leküldött az étterembe. Enni kell, még ilyen későn is. Aztán közölte velem, hogy holnaptól már élénkebb lesz itt az élet a vendégházban, mert jön egy francia csoport, valamilyen szemináriumra vagy lelkigyakorlatra. Együttal engem is meghívott, hogy vegyek részt a vendégház kápolnájában megtartandó esti misén – amit a zágrábi püspök fog celebrálni – és az azt követő ünnepi vacsorán. Zágrábi püspök? Kik lehetnek ezek?

A franciák élénkek, kedvesek voltak, este talán egy kicsit hangosak is, de ez most már nem zavart. Étkezés után vidáman daloltak. Talán kaptak egy kis misebort, de az is lehet, hogy szent énekeket énekeltek. Nem tudom, nem ismerem a francia szent énekeket.

Talán az ő hatásukra, belém is több élet költözött. Elhatároztam, hogy legalább egy ismerősömet felhívom. Lidijával a Nemzeti Könyvtárban találkoztunk. A könyvtár hatalmas üvegpalota, az aulájában szinte elvész az ember, de Lidijával csak megtaláltuk egymást. Felmentünk a legfelső szinten lévő étterembe, ahonnan nagyszerű kilátás nyílik a városra.

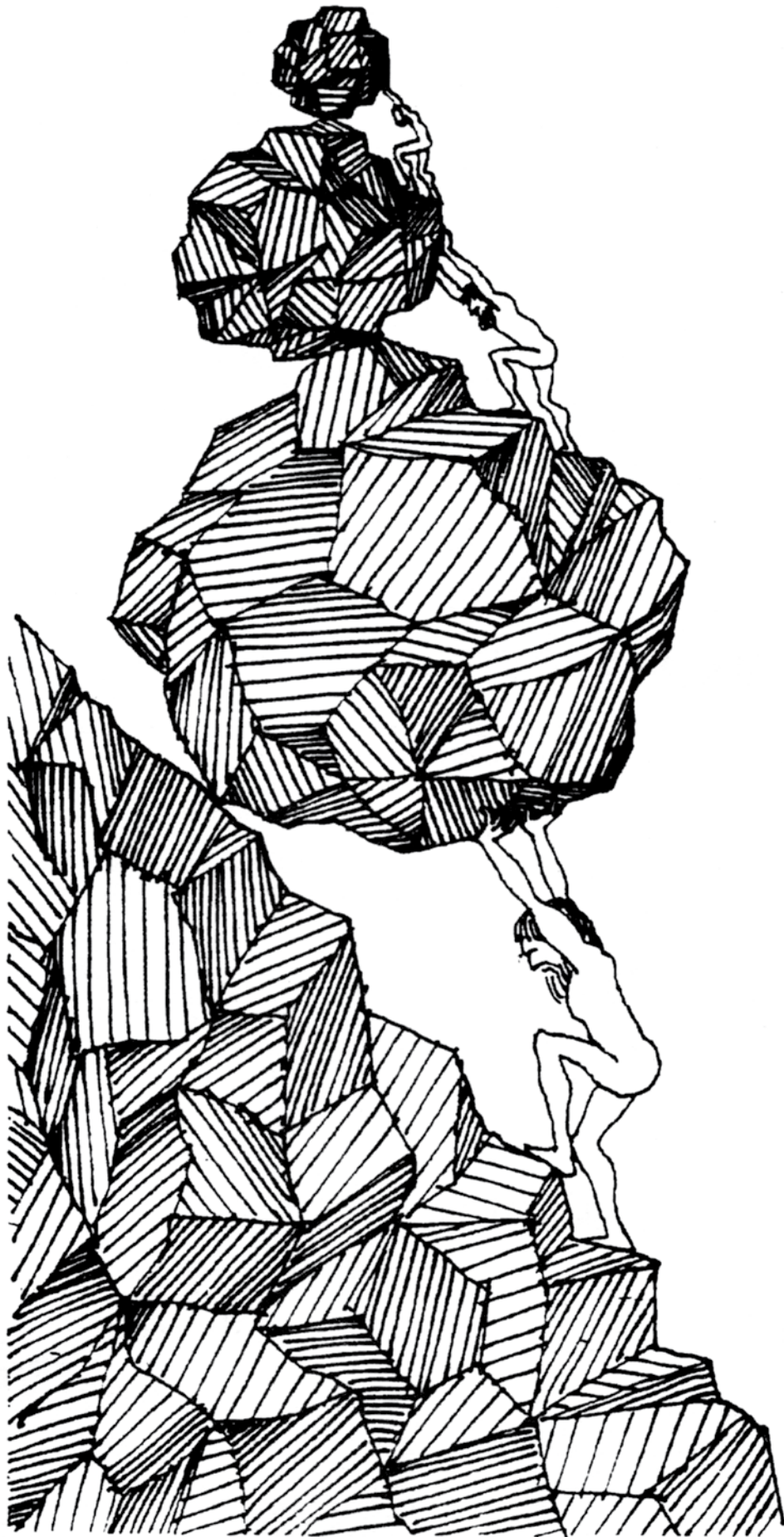
Lidija, családjával együtt, vukovári menekült. Ezt a mai napig nem tudta feldolgozni, pedig rengeteget dolgozik rajta még most is. Szinte azóta ismerem, amióta itt él. Mindjárt látta, hogy segítségre van szükségem. Ilyen őszintén, mélyen, órákon át, még sohasem beszélgettünk. Felszabadító volt. Közben meg is ebédeltünk. Zsongott az étterem a diákoktól. Eddig ezt észre sem vettem. Lenéztem a városra. Ilyen magasból nem tűnt szürkének.

Jól éreztem magam az ünnepi vacsorán is, még a püspöknek is bemutatattak.

Ideje hazautazni. Ezt közöltem a főnökasszonnyal is. Búcsúzásként meghívott a vasárnap reggeli misére a kolostor kápolnájába. Ezt megtiszteltetésnek vettem. Kicsit mégis szorongtam, amikor másnap reggel beléptem a kápolnába. Egyedül csak én voltam civil. Szürke pulóveremben is kiríttam a fekete ruhás apácák közül. Éreztem, hogy ha nem is feltűnően, de figyelnek. Mi lesz, ha eltévesztem a szertartást? Nem vagyok olyan nagy misére járó. Inkább az üres templomokat szeretem, ahol közvetlen kapcsolatban vagyok a Mindenhatóval. Mégis szinte irigyeltem azokat, akik mély áhítattal, mit sem törődve a többiekkel, összekulcsolt kézzel hosszasan tudtak térdepelni az Úr színe előtt.

Észrevettem, hogy segítő szándékkal figyelnek. Hol innen, hol onnan nyújtják oda a nyitott imakönyvet, énekkönyvet, hogy megmutassák, hol tartunk a misében. A padban mellém ülő főnökasszony tartózkodó figyelmességét most is, ahogyan egész itt tartózkodásom alatt mindvégig éreztem.

És akkor, amikor már mindenki felült, fejemet összekulcsolt kezeimre hajtva még sokáig térden állva maradtam. Nem is azért, hogy Istenhez fohászkodjam, hanem hogy elrejtsem a megihatottság és a hála könnyeit.

Kajtán Tibor: Kisebbségek

-K-

Marko Dekić-Bodoljaš versei

Illatok (*Mirisi*)

Ma, reggel
az emlékezet ablakán
csörömpöltek a villamosok,
s átszóve
a régmúlt élmények
drótkötél hálóiival,
integettek
az acélos villanypóznák.

Ma, reggel
felturbékoltak a galambok
az elhagyott otthon
küszöbe fölött,
mely vakítóan csillog
az álmodozás sínein,
a végleges visszatéréshez,
a megrökönyödött gyermekkor
giz-gazos udvarába.

Ma, reggel
a múlt kilométerei
látogatóként
dülöngéltek a
bácskai rónaság
szélesre tárt ölelésébe,
mely lebegő könnyedségével
és veszélyes súlyosságával,
hajolt fölem.

Ma, reggel
érthetetlen reám bukkantak
a falusi cimborák
nyugtalan árnyai,
valamilyen bahanális zsvivajjal,
ágaskodó fekete paripákkal,
s a tamburák cirpelő hangjával,
melyek disszonanciája sértette
az összetört poharak
metsző csengését.

Ma, reggel
szétpattantak a valamikori sebek
vörösszínű kötéseit,
zuhogó illatokká váltak
a falusi akácfák,
s szétömlöttek
a megrökönyödött emlékek sodrai,
az udvarokon és kertekben,
összeroppantak
a visszatérés vágyának sortüzei,
létem kis közébe –
szeretett Bodolyámba.

a szerző fordítása

*Jutros su
na prozoru sjećanja
zatandrakali tramvaji
i razmahale se
čelične bandere
ispreplitane
žičanim mrežama
davnašnjih doživljaja.*

*Jutros su
zagugutali golubovi
nad pragom
usamljenog doma
što bliješti
na tračnicama mašte
konačnog povratka
u dvore korova
usplahirenog djetinjstva.*

*Jutros su
kilometraže prošlosti
zagegale u pohode
bačvanskim ravnicama
u zagrljaj širok
koji se lepršavo lako
i ubitačno teško
nadmio nad
mene.*

*Jutros su
neshvatljivo nabasale
na mene uznemirene sjenke
seoskih drugara
uz neku bahatu galamu
i propinjanje vranaca
sićanih glasova tamburica
koje je disonantno
narušavao rezak zvon
razbijenih čaša.*

*Jutros su
prsnuli zavoji
rumenila nekadašnjih rana
zapljuštali mirisi
seoskih bagremova
i razlili se brzaci
usplahirene sjete
dvorštima i bostanima
razlomili se plotuni
željnoga vraćanja
u sokačić moga postojanja –
voljenog Bodolji.*

Hej, Baranya...

Hej, Baranya, bővelkedsz dombokban
Duna vize ékesít még jobban.
Téged díszít erdő és legelő,
Termő határ, gyümölcsillat felhő.

Hej, Baranya, szőlő vagy te érő,
Sosem láttam tehozzád felérőt.
Sokak szíve dicseddel van teli,
De még jobban ki neved viseli.

Hej, Baranya, sokác ékes hona,
Vígóság benned elrejtve nincs soha.
Repül a dal, a kóló hullámzik,
Tambura szól, pengő húrja hangzik.

Berkes Ákos fordítása

Baranya, te drága!

Dimbes-dombos Baranya, te drága!
Díszöved a Duna jobbik ága.
Díszköntösöd: gazdag mezők, rétek,
Gyönyörű vagy, be szívesen nézlek.

Fejkoszorúd tán a legszebb éked,
Erdők, szőlők díszítenek téged.
Sokác szívek leggyönyörűbb vágya,
Aki látott, nevedet is áldja.

Dimbes-dombos Baranya, te drága!
Sokác fiúk-lányok boldogsága!
Tambura szól, hullámzik a kóló,
Talpuk alatt még a föld is forró.

Kormos Sándor fordítása

A remények összeomlottak...

A remények összeomlottak,
S eltűntek az álmok,
Mély órvényben süllyedtek a vágyak.
Amikor szárnyat terjeszt
A súlyos, kínos csend,
Új érzések ereje
Hiábavaló.

A remények összeomlottak,
Hullám, hullámmal vív.
Viharos lélekben tespedtség árad,
Mely nem ismeri fel
A könnyet, fájdalmat, húséget,
S egy szív lángolását.

a szerző fordítása

Az élet Poliban...

Van egy hely a balkáni országok eldugott szegletében, távol a modern kortól, a televíziótól vagy attól a felfedezéstől, hogy az ember már a Holdra lépett, egy kicsi, de annál jelentősebb falu, a hegyek között, kis patakotól körülveve, szerényen megbújva a városok között.

Van egy hely, ahol télen akkora a szűz hó, hogy az ember, amint belelép, elvesz nagyságában, egy hely, ahol tavasszal minden kertben virágoznak a fák és a gyümölcsök, ahol a napfelkeltét a fűvön fekvő is megnézheted, anélkül, hogy bármilyen épület megzavarhatna ebben, egy hely, ahol futhatsz a réten, szabadon, cseresznyés füllel, 32 foggal, bódultan és ájultan az illatoktól és a természettől, amely mindenhol ott van, érintetlenül, a maga tökéletes tökéletlenségében.

Ezen a helyen nőtem fel, ebben a külvilágtól elzárt, önként vállalt rabságban. Itt, ahol minden nap történik valami, ahol ismernek téged, ahol kibeszélnek, ahol mindennek meg van a maga rendje, ahol farkas törvények uralkodnak, ahol mindig ugyanakkor nyugszik le a nap...

Van egy hely... És ez a hely, Poli...

A lakók csípős, őszi reggelre ébredtek aznap Poliban. Néma volt a táj. Csak a szél süvített vadul a fák lombjai között, megrebegtetve a nagy, barna leveleket, melyek aztán a földre hulltak apró kis kupacokban. Az esőcseppek gyöngyözve lógtak le a növények száraitól, majd ahogy a nap lassan körbeölelte őket, lecsúsztak és koppantak egyet a száraz, kemény földön.

A kertek lassan teltek meg csirkékkel, akik éles hangjukkal adták a gazdáik tudomására, éhesek. Erre a kutyák is kidugták fejüket kalibáikból, szimatoltak egy keveset, majd leheverésztak a poros földre, és csak nézték a többi sorstársat, amint bejárják lassan az eddig üresen álló udvart.

A faluban mindenki lassan ébredezett, bágyadtan, kissé erőtlenu. Aztán ahogy szemüket az ablakokra tapasztották, a lakók szomorkodva, de megállapították, ideje már felkelni.

Kincses mama, mint minden nap, ma is korán felpattant, hogy megetesse a disznókat, és hogy a kutyát is megitassa. Iván épp akkor fordult másik oldalára, felnézett, morgott egyet, majd visszabújt a meleg dunyha alá. Nem szerette a reggeleket, tudta, hogy felesége hamar rászól majd, elhalmozza munkával és egész nap csak dolgozhat. De minek?, okoskodott magában, aztán fejében lejátszódott a szokásos párbeszéd. Ahogy az asszony unszolja, ahogy ő majd próbál ellenállni és végül a feltétlen megadás, a szóhang nélküli. Ez a fiúk sorsa, nevetett magában a mondaton, melyet épp abban a pillanatban, olyan frappánsan kiötlött, és melyre igen büszkén megveregette saját vállát, hangosan kimondva a dicsérő szavakat: „Okos vagy, Iván!”. Így ment ez egy darabig, de a nagy öröm hamar elmúlt, a férfi pedig lassan felült, és morgott még egyet. Kinézett az ablakon. Kincses mama épp az udvaron volt és egy csirkével vitatkozott, felrúgta dühében, majd gyors léptekkel bearaszolt a házba, becsapva maga mögött az öreg ajtót.

– Na, mi lesz már, felkeltél végre? – szólt oda férjének, és közben rá sem nézett, majd folytatta a mosogatót, mint aki nem is vár választ. – Megettem a csirkéket, de az egyik nagyon makacs, nem hajlandó enni, a fene vigye el...

Iván hátradőlt, és végigmérte feleségét. Szerette az asszonyt, már több mint 40 éve éltek együtt Poliban, itt ismerkedtek meg, itt szerettek egymásba, itt nevelték fel a gyermekeiket is, az unokákról már nem is beszélve. És hogy mi volt a hosszú és boldog házasságuk titka? A férfi erre sose tudott olyan választ adni, amely kielégíthette volna a szomjas füleket és igazán ki tudta volna segíteni az érdeklődőket. Pedig sokan akadtak Poliban, akiket izgatott a válasz.

Mert hát Iván bárhogy is nézte, méregette, Kincses mamában nem volt semmi rendkívüli. Pont olyan volt, mint a többi falusi asszony, apró és kerek, de annál fürgébben járt a keze, ha munkáról volt szó és még fürgébb lett, ha beszédre került a sor.

– Mit nézel, he? – kérdezte végül, amint az utolsó tányért is leöblítette. Férjére tekintett, aki még mindig csak mosolygott.

– Csak eszembe jutottak a régi szép idők.

– Szép is volt az, mikor még fiatal voltam, magas és sudár, akár egy nádszál...

– Magas? – kérdezett vissza Iván, miközben csodálkozva végigmérte felesége 150 centiméterét. Majd osztott és szorzott, fejben számolt egy ideig, de a magas valahogy csak nem akart összejönni. Ekkor félénken bár, de így szólt:

– Akarod mondani nagydarab?!

– Nagydarab én? Olyan vékony voltam és sudár, hogy csak na... – folytatta a munkát az asszony, mint-ha ez a beszélgetés nem is játszódott volna le az imént. Iván még egyszer felesége kerek idomaira nézett,

méregette egy ideig, majd megállapította magában, hogy a nőekkel jobb nem vitatkozni ebben a témában, és tekintetét újra a hatalmas ablakra tapasztotta, ábrándos mosollyal az arcán.

– Elugrom a Gizikéhez, szegény nagyon oda lehet... Majd este jövök, addig vidd ki a lovat a stadionra, és ássad fel a virágágyást is... – szölt Kincses mama és már lépett is ki a nyitott ajtón.

Gizi a falu másik végén lakott, nemrég halt meg a férje, és igen szomorú volt miatta, bánatát pedig az ősi gyógymóddal enyhítette, és mivel a masztika (egy különleges déli pálinka) volt az egyik kedvenc itala, összekötve a kellemest a hasznossal, gyakran a pohár fenekére nézett, természetesen csak a nagy bánat enyhítése érdekében, orvosi utasításra.

Mint mindig, az öreglányok ma is kint ültek házaik előtt, egy padon lógatták a lábukat és eszmét vagy inkább információt cseréltek arról, hogy ki, mikor, hol és hányszor tett meg vagy éppen nem tett meg valamit. Poli egyébként híres volt erkölcséről és arról, hogy ezeket az erkölcsöket mennyire nem tartják be. Így hát örömeire vagy bánatukra, de mindig akadt valaki, akiről lehetett beszélni, vagy inkább, akit ki lehetett beszélni.

A mai kibeszélő „show” házigazdája a makarónis Verka, és Ica, a madárijesztő volt. Verka a nevét arról kapta, hogy férje tésztákat árult, míg a beszédes madárijesztő név Ica mamára nem éppen előnyös külseje miatt ragadt. Poliban szinte mindenkinek volt ilyen vagy hasonló gúnyneve, amiről az illető vagy tudott, vagy nem, mindenesetre ezek segítettek a tájékozódásban, ebben a kis faluban.

Ma éppen Emil, a bolond volt soron a kibeszélésben, de mivel Kincses mamát ez a téma nem vonzotta, továbbállt, hogy minél előbb Gizi házához érjen.

Emil egyébként valóban bolond volt, soha nem járt iskolába és soha senki nem merte megszólítani. Nap-hosszat üldögélt magányosan a Kút melletti kis ösvény mellett, egy korlátra támaszkodva és figyelte az eseményeket, télen és nyáron, hóban és fagyban, napsütésben, és csak pisilni járt haza. Édesanyja gondoskodott róla, és mindenkit biztosított, hogy ártatlan teremtés, addig az esetig, amíg egy nap Emil meg nem kergette az egyik öreglányt a férfiasságával. Történt ugyanis, hogy az öreglány épp arra sétált, talán meg is szólította a fiút, talán csak ránézett szánakozva, amit az jellel vehetett, és innentől a történetet mindenki ismeri. Azóta is mesélik mindenhol, ahogy egy öreglány sipítózva menekül, miközben üldözik kilógó nyelvvel, letolt gatyával.

Ezután az eset után már senki nem merte megközelíteni Emilt, sőt, Kincses mama is, mivel arra vitte az útja, mindig felvertezte magát a furcsa fiú ellen.

Így tett ma is, dobogó szívvel haladt az ösvényen, majd miután kiért, fellélegzett. Innen már hamar Gizi házához ért, de amint belépett, furcsa zajra lett figyelmes. Kinyitotta az ajtót és ott találta barátnőjét a földön ülve, könnyekben, zokogva, hatalmas nagy fájdalommal. Arra gondolt, hogyan, mi módon vigasztalhatná meg elgyötört lelkét, majd így szólt.

– Ne sírj, Gizi. Ez az élet rendje.

– De hát hogy, én erre nem voltam felkészülve...– szipogott az asszony, és fel sem nézett. Hiszen szinte tele volt...

Kincses mama nem értette a furcsa metaforát, csodálkozva és megdöbbenve nézett maga elé. Vajon ezt hogy értette, agyalt magában, és közben furcsa illat ütötte meg az orrát.

– Masztika? – szagolt bele a levegőbe gyanakvóan, mire Gizi mama még nagyobb sírásba kezdett.

– A masztikám, még szinte tele volt és most... most... eltörtem...– bömbölt torka szakadtából... Ördög vigye el... És most még a telefon is csörög... – állt fel a földről, lépett át a törött szilánkokon és szólt bele a kagylóba.

– Mi van? – morgott férfias hangján.

– Ki vagy? – kérdezte az idegen.

Poliban egyébként ez volt a bevett szokás, ami a telefonálási kultúrát illeti. Az emberek hajlamosak voltak elfelejteni, hogy ők keresnek valakit és nem fordítva, így maradt az udvarias halló helyett a szimpla, sokatmondó és szinte hétköznapi „Ki vagy?” mondat, ha a Poli-beliek telefonálni akartak.

– Itt a Penka, a sánta. Gizi, te vagy az? – folytatódott a beszélgetés.

Kincses mama eközben a fotókat nézegette, melyek a kandallót díszítették. Mekkora bajusza van, tekintett Gizi egyik képére riadtan, melyen barátnőivel volt lefényképezve az egyik szüreti mulatság után. Falun ugyanis senki nem járt kozmetikushoz, abból az egyszerű okból kifolyólag, hogy nem volt a faluban ilyen, és a gyanta szóról az a mély benyomás élt az öreglányok szívében, hogy egy veszélyes, harapós állatfaj. Így hát, ami igaz az igaz, a nők bajsza Poliban olyan sűrű volt, hogy sálat lehetett volna kötni belőle télire, de mivel senki nem lógott ki a sorból e téren, se a férfiak, se az anyókák nem csináltak ebből túl nagy gondot.

Gizi mama épp akkor tette le a kagylót, megtörölte könnyeit, a földre nézett, hőn szeretett masztikás üvegcséjének darabjaira, sóhajtott egyet, majd barátnőjéhez fordult.

– Idegen jár a városban, gyere, nézzük meg kinek a kicsodája lehet. – mondta, és már indultak is, hogy fényt derítsenek a titokra, amelyre oly nagyon kíváncsiak voltak.

Falun az ismeretlenek kifizetésének menete volt. Ez is egy volt azok közül a rítusok közül, amelyek Polira olyan nagy mértékben jellemzőek voltak. Az öreglányok csapatokra oszlottak és így követték nyomon az

áldozatot. Volt, aki biciklivel, volt, aki a padon ülve, de mind egyetértettek abban, hogy tudni kell, ki az az idegen és mi a célja. Általában, amint elhaladt az illető, már elkezdődött a hangos találgatás arról, ki lehet, mit keres itt, a bátrabbak pedig utána is szóltak néha napján, hogy „Hé, kinek az unokája vagy, kislány?”. De ez volt a ritkább eset, általában csak a találgatás volt az, ami Poliban, akárcsak az ópium, szenvedéllyé vált ezeknek a nőknek az életében. Gizi mama és Kincses, mire odaértek a tett színhelyére, ahonnan az idegen elhaladt, már nem találtak senkit. Tanakodtak egy ideig, hogy mi történhetett, majd úgy döntöttek, hogy utána mennek a dolgoknak, és elsétálnak a falu központjáiig.

A falu központjában egyébként mindig zajlott az élet. Rengeteg kocsmá volt, a Régi Étteremben pedig esténként műsorok és még néha napján élőzene is ment. Olyan volt ez, mint egy kulturális központ, ahol ha valaki tudni akart valamit, ide jött, ide, ahol a történetek megszülettek, és ahol ugyanezek a történetek ugyanolyan hamar el is felejtődtek.

Gizi, a térre érve, hamar megpillantotta fő pletykatársait, oda sietett hát, majd gyorsan megkérdezte.

– Na, mit tudtatok meg? Ki volt az idegen?

– Koljo új felesége.

– Kié??? – szölt Kincses mama, aki épp ekkor ért oda. Meglepődött, hiszen Koljo a testvére volt. Tudta, hogy sok nő volt a férfi életében, ezt soha nem is tagadta, az ördög vigye el, de ez már a nyolcadik feleség volt, aki az évek alatt megjárta Koljo ágyát és a falut is egyaránt.

– Most hozta a szomszéd faluból... – szölt az egyik bajszos, Kincsesre nézett, majd sejtelmesen hozzátette. Abból a faluból...

– Fúúúú... – ordított Gizi, aki nagyon jól tudta miféle népség lakja a másik falut. Mocskosak és büdösek voltak, állítólag, mert hát látni még senki nem látta őket.

– Ez már a nyolcadik... Vajon mikor üldözi el innen? – folytatta Gizi halkan.

Kincses mama még mindig nem szólt, volt annak már vagy húsz éve is, hogy összeveszett testvérevel, az okát már nem tudta, de arra emlékezett, hogy dühös volt, sőt, őrzöngött, s amikor kiejtette ezek után Koljo nevét, soha nem felejtette el hozzátenni a „Pokolba vele” nem éppen baráti kifejezést. Főleg erről volt híres Kincses mama, erről a kifejezésről és arról, hogy soha nem mulasztotta el megtenni azt, amint mihaszna öccse szóba került szerelmi életének valamelyik kudarca révén.

– Hogy nem szégyelli magát... – bukott ki végre belőle a szitkozódás. Kolja, te idióta... – hallgatott el.

Ebben a pillanatban az öreglányok szinte megmerevedtek. Egymásra néztek, mintha valami történelmi eseménynek lettek volna szem, vagy inkább fültanúi. Új pletyka született, Kincses mama nem tette hozzá a híres mondatot, micsoda újság, meredt a semmibe Gizi és fejében már különféle változatok születtek arról, hogy fogja ezt majd mesélni holnap, és majd azután is, mikor álmodozásából felverték az ismerős, rongyosra használt szavak.

– A pokolba vele... – mormogta Kincses, és ezzel a köd elszállt. Csönd és mély sóhajok váltakoztak. Minden véget ért, és az öreglányok fellelegeztek. Minden a régi volt, újra.

Már esteledett, amikor Gizi búcsút vett, és elindult otthona felé. Kincses mama is úgy döntött, hazamegy férjéhez, elmeséli neki a történeteket, és felvidítja őt egy kicsit. Az ismerős úton haladt, és az út végén pedig már meg is pillantotta a nagy házat, a kis udvart, az otthont. Ez a föld jelentett neki mindent, szeretett itt élni. Csak azok a rusnya fák ne lettek volna, amik a házat takarták, csak azokkal nem volt kibékülve sehogy sem.

Ezek ugyanis a foci pályá részei voltak, amely pont a házuk előtt volt, ezektől a fáktól és bokroktól övezve, akár egy romantikus regényben. Kincses mama viszont nem szerette a dajkameséket, és igen zavarta ez a sok zöld szín és a szomszéd is, az Icsó, aki éjszakánként rendre ott aludt, a stadionban, valamelyik fa alatt, mivel szent meggyőződése volt, hogy a rétet az UFO-k használják piszkos kis földöntúli ügyeik rendezésére. Így hát Icsó, akár egy kitartó kereszties lovag, puskával és egy pálinkás üveggel indult neki a vadászatnak éjjelente, a lakók kis örömeire. Kincses mamát is gyakran felverte a puska éles hangja, de döglött galambokon kívül soha nem találtak egyebet a hírhedtté vált helyszínen.

– Itt járt a Szvetla... – szölt Iván, amint felesége belépett az ajtón.

– Mit akart a szégyentelen?

– Húst kölcsönbe, de elküldtem...

– Jól tetted! – bólintott Kincses, aki ki nem állhatta az asszonyt.

Szvetla régen lányának, Kátjának a barátnője volt, de már fiatalként is romlott teremtnésnek számított. Nevelőszülei sokszor szégyenkeztek szerelmi ügyei miatt, és mert híressé vált az „egy italért bármit” kifejezése nyomán. Majd férjhez ment, és szült pár gyereket, régi nagy szépségéből pedig nem maradt mára semmi. Rohadtak a fogai, nem szeretett fürödni és a rosszmájúak szerint a teheneivel aludt magányos estéken, mikor férjének a városban akadt dolga.

– Elfogyott a Marika pálinkája, amit a múltkor hozott – szölt Iván, és Kincses mama tudta mi a teendő ilyenkor, de előtte elmesélte férjének, mi minden újdonság történt vele, amióta korán reggel elváltak.

Marika egyébként híres volt ízletes rövid italairól és a még rövidebb eszéről. Húsz éve ugyanis az asszony megcsalta férjét, az öreglányok kiszagolták, majd zsarolni kezdték vele. Azóta is sakkban tartják a bolondot, amint kifogy a készletük, vagy csak megszomjaznak. Kincses mama se a boltba járt, ha pálinkázni támadt

kedve, hiszen csak elejtett pár megjegyzést Marikának, kétszer megnyomta a hűtlen szót és máris a finom nedűvel tért haza, diadalittasan a ténytől, hogy még húsz év után is képes erre a csodára.

Mire Iván végighallgatta feleségét és a legújabb fejleményeket, beesteledett, és sötétség borult Polira.

Ezek után, mint mindig, az öreg megetette a csirkéket és elrendezgette a kis udvart, majd Kincessel nyugovóra tért, csókot váltva, összebújva a meleg dunyha alatt, várva az új napot, a holnapot...

Ruszev Roszen grafikája

Áts Erika versei

Család

a nagyival utaztunk a gépen
és ordítottak
bombát csináltak belőlünk
szálltunk
egyenesen az anyu dolgozójába
puha karja íve eltörött
a telefonkagyló után nyúlt éppen
apu
hét nap hét éjjel kotort
porban romban pusztá kézzel utánunk
rettentő forgószél volt
iszonyú földrengés
az képes erre
egyre azt motyogta
a szeptembernek mely vadul
orgonát bomlott
felfoghatatlan

Anyanyelv

Halála óráján az én
örmény magyar
három világnyelvet beszélő nagyanym
csak *ruténul* tudott,
így tyutyúgatta Ungvárott
a dajka.

Nem értettük mit mond.
Bennem az elfojtott iskolai orosz nyelv
végre, utolsó szavára villant:
bojit – jaj, fáj.

(És nekem
honnan jött szóra nyílik majd
üveggolyóba gyúrt ejtőernyőm,
a szivárvány?)

Talán táj

Fagolyólábon
jár az óratorony,
tizenhárom barakk
hasalt a hegyre.
Szögekkel szőrös szürke drótokon
csendet zörget a nekivadult este.
Fent hold. Nagy kő,
arca csak volt. Vár.
Nincs határidő.

Familie

*im Flugzeug auf meiner Reise mit Oma
brüllten sie los
haben aus uns eine Bombe gemacht
wir flogen
hinein ins Mutters Büro
der weiche Schwung ihres Arms zerbrach
sie griff gerade zum Telefonhörer
Vater grub
sieben Tage sieben Nächte
in Staub und Schutt mit bloßen Händen nach uns
muß ein Twister gewesen sein
ein Erdbeben
zu sowas fähig
stammelte er immerzu
in den September der wie verrückt
Fliederknospen trieb
nicht zu fassen*

Muttersprache

*Meine ungarisch-armenische Oma,
dreier Weltsprachen mächtig
redete in der Todesstunde plötzlich
ruthenisch,
wie sie gekost beim Stillen
ihre Amme.*

*Wir verstanden sie nicht.
In unserem verdrängten Schulrussisch
blitzte es erst bei ihrem letzten Wort:
„bojit“ – tut weh.*

*(Für den tausendfach gefalteten
Regenbogen in meiner Glaskugel
woher wird sein
das Reißleine-Wort?)*

Partizipien 1950

*Wachtürme auf Stelzen,
spreizbeinig, im Karree.
Dreizehn Baracken bäuchlings
hingestreckt am Hang.
Abendstille, verhetzt,
macht klirren den Dornendraht
zum Mond aus Stein
mit dem Gesicht Gewesen-sein
unbefristet lang.*

a szerző fordításai

Konrad Sutarski versei

Kápolnák

nem imádkozunk azokhoz
akiket szeretünk
nem emelünk nekik kápolnákat

az utcákon csak társalgás-cseppek maradnak
utánunk
köznapi
fénylő
esőcseppek
– senki sem tudja miért nem száradnak fel

Zsille Gábor fordítása

Egy tenyér érintése

felemeltem egy kesztyűt
ahogy a méh zümmögése is megragadható
és
megpillantottam öt ujjad
friss fehér nyomát

érintéssel nem ismeri fel a hallgatást

az ólomüveg ablakok mögötti verebek apró
árnyékok a fal tövében
tévelygő esőcseppek
mik ruhára hullnak
a megoldadt csípőre

érintéssel nem ismerni fel a hallgatást

Zsille Gábor fordítása

Évek múltán

Régi hajrák remények ujjongásai
hol vagytok benső áramok
ég fénye madarak röptét is meg-megállító

Itt itt közel
tegnap még láttam őket
A park padján újságot olvasgattak
mint bölcsök mint kik csóválják fejüket
Ó micsoda hírek – súgták az ujjongások
no semmi lényeges – mormolgatták a hajrák

S körül a levegő bénaságba fehérült
mintha alattomban a fagy dermesztené
mintha lassan kifolyna arcunkból a vér

Fodor András fordítása

Komédiások

Zsúfolt lépcsők megiramló árnyak
merülnek a mélybe
a mély alá
le az esőbe

a lépcsőkön a sok komédiás lépked
hosszú fehér kaftán
hosszú fehér nadrág
virág a kezükben meg lepkeháló
lép le holdnak fehér szerelmese

jaj szem ne lássa szem ne nézze
a szem is elborul szálkás itatós
magától fut föl a tinta
a tinta ez a bús melódia
egy rossz zenedoboz játéka
lépcsők le az esőbe érkezők
a csönd meg nem törik miért
a tócsa vize sem pattan miért

fehér bohócnak ajakán az ujjá

Szabó Imre fordítása

Koldus

valaki elítélt téged
valaki a falhoz lökött
te pedig beletörődtél
és naponta várod az ítéletet
az ítéletet melyben nincsenek letördelt
vörös szegfűk

Zsille Gábor fordítása

Földrajzórá

Természetesen a földgömb még létezik
és becézve glóbusznak nevezhető

A kontinensek határai szilárdabbak mint
az államhatárok
a tengerek tartósabbak mint a hegyláncok
bár változik egyik is másik is

Sose lehet tudni hol lappang az országok kincse
az urán és kőolaj lelőhelyekben
vagy tán hiányukban

Weöres Sándor fordítása

A flamand festészet fénykora

Az európai barokk festészet két óriása – Peter Paul Rubens és Anthonis van Dyck – főszereplésével garantált közönségsikert ígérő tárlat látható február 16-ig a Szépművészeti Múzeumban. Az előbbtől mintegy harminc, az utóbbtól tucatnyi remekmű vendégszerepel a közel százhusz alkotást bemutató kiállításon, amelyek a fogadó intézmény saját gyűjteménye mellé a világ leghíresebb negyven képtárából érkeztek.

Már az épület homlokzatáról messzire látszó hívkép is egy tévhitet cáfol, miszerint Rubens főként a meztelen, kövér női testek ábrázolásának volt elhivatott szakértője. Ezt a képet 1606-ban, genovai tartózkodása idején festette a huszonkét esztendő *Brigida Spinola-Doria* márkinőről, aki esküvője után, teljes menyasszonyi díszben állt neki modellt. Az ifjú hölgynek csak az arca és a kézfeje látszik ki az áll alatti, sűrűn ráncolt magas csipke gallér s a dúsan redőzött, ezüst szatén selyemruha takarásából. A textíliák aprólékos részletei, valamint a csillogó drapériák fényes felületei mesterien ellensúlyozzák a helyzetből adódó statikusságot. Természetesen a tárlaton szép számmal szerepelnek a Rubensre olyannyira jellemző korpulens, pucér hölgyek is, jobbára ókori, mitológiai jelenetek ürügyén, mint amilyen a *Venus és Cupido* 1628 táján olajjal festett vászna. Kislánya – *Clara Serena* – 1616 körüli bájos arcmása a gyermekábrázolás iskolapéldája.

A művészek akkoriban bevett szakosodását, megszokott együttműködését jól szemlélteti Rubens és van Dyck közös munkája, a *Mucius Scaevola Lars Porsenna előtt* (kb. 1618-20), akárcsak Rubens és az ifjabb Jan Brueghel olajjal festett falapja, *A három grá-*

Jan Fyt: *Madárkoncert* (1658) olaj, vászon Copyright Liechtenstein, The Princely Collections, Vaduz-Vienna

Peter Paul Rubens: *Brigida Spinola-Doria képmása* (1606) olaj, vászon Copyright Washington, Courtesy National Gallery of Art

cia (1620-24). Az idő tájt az is gyakori volt, hogy hárman dolgoztak együtt egyetlen kép kivitelezésében – például külön-külön az emberi vagy állati alakok, a természeti vagy építészeti környezet megfelelő ábrázolásában. Ennek érdekében pedig nemcsak közös műteremben dolgoztak össze, hanem különleges esetekben akár Amszterdamból Velencébe és vissza is utaztattak műveket, ha a legmegfelelőbb kolléga épp ott tartózkodott tanulmányúton.

A barokk korszaka magával hozta a lenyűgöző fali kárpitművészet újvirágzását is. A szövéshez nemcsak fekete-fehér, méretarányos kartonrajzok születtek, hanem tükörkép formában – akár egy az egyben – olajjal festett, színes vásznak is. A bécsi Liechtenstein hercegi gyűjtemény a mostani kiállítás legjelentősebb partnere, csaknem húsz alkotással járult hozzá a bemutató sikeréhez. Így most Budapesten kerülhetett először ismét egymás mellé Rubens nagyszabású *Decius Mus* sorozatának tőlük kölcsönzött egyik darabja – *A jóslat kinyilatkoztatása* –, illetve a madridi királyi palotából a festmény alapján ezüst és arany szálakkal szőtt különleges szőnyeg.

Van Dyck két évtizeddel volt fiatalabb annál a Rubensnél, kinek műtermében a mester segédjeként kezdte meg művészi pályáját. Rubens a „legjobb emberének” tartotta. Nem csoda, hogy az ifjabb vetélytárs igyekezett mihamarabb kikerülni a „nagy fa árnyékából”, és Amszterdamból akár Genovába, Párizsba vagy Londonba költözött rövidebb-hosszabb időre. Hamarosan az arisztokrácia felkapott portrészítője lett, sőt udvari festőként is befutott. Elegáns öltözetű, előkelő testtartású *Önarcképén* (1622-23) is látszik, hogy a főurakkal egyenrangúnak tartotta magát. Vessük csak össze *Filippo Francesco d’Este kutyával* (1634-35 k.) című képének hasonló alakjával!

Jobbára igényes és hiú modelljeinek idealizálásában is rutinos szakértőnek bizonyult. Az alacsony, csupán másfél méteres *I. Károly angol királyt* (1636-37 k.) díszruhájának pompájával, illetve környezetének nagyméretű elemeivel (márványoszlop és bársonydrapéria) próbálta mintegy megemelni. A kortársak által korlátoznak és rosszindulatúnak tartott testvérpárról festett kettős portréján (*Lord John és Bernard Stuart*, 1638-39 k.) ellenszenves jellemükről is eltereli a néző figyelmét feltűnően hivalkodó öltözködésük ábrázolása, valamint a keresetten díszes pózba állításuk révén. Amikor *Stuart Mária Henrietta hercegnő esküvői portréja* (1641) elkészítését kapta feladatul, a szülei által korán dinasztikus házasságkötésre szánt, alig kilenc éves gyermeklányt igyekezett minél érettebb nőnek feltüntetni. (A másfél méteres vásznat tavaly év végén szerezte meg a Szépművészeti Múzeum.)

A négyéves előkészítő munkával egybegyűjtött nagy festményválogatás méltó tálalásában a Régi Képtár vezetője és a tárlat kurátora, *Tátrai Júlia* művészettörténészé volt a főszerep. Figyelme mindenre kiterjedt. A tíz fő szekcióban bevezetésként megismerhetjük a XVII. századi Dél-Németalföld legjelen-

tősebb kulturális központjait, uralkodóit és művészeit. *Habsburg Albert és Izabella* regnálása alatt ért csúcsára az ellenreformáció, a katolikus hitélet virágzásával pedig a templomi célokra és magánáhitatra egyaránt festett oltárképek reneszánsza jött el. A rendezés a két régió – Flandria és Magyarország – gazdag múltra visszatekintő, kölcsönös kulturális kapcsolataira is kitekint, melynek egyik kulcsfigurája *Lipót Vilmos* főherceg volt. A flamand festők itáliai tanulmányútjainak részletezése, az ókori, a reneszánsz vagy a kortárs mesterek – köztük elsősorban *Caravaggio* – rájuk gyakorolt hatásának elemzése ugyanígy fontos kiegészítés.

A mitológiai, illetve bibliai ihletésű alkotások terjedelmes ciklusai után nem maradnak el a kor egyre növekvő polgári igényeinek kielégítésére szolgáló „aprómunkák” sem: a divatos vadászati, konyhai vagy vendéglői csendéletek mellett a tájak és az állatképek (házi vagy vadon élő szárnyasok, négy lábúak) is helyet kapnak. Drámai és lírai ábrázolások egyaránt akadnak köztük. A *Madárkoncert* (1658), *Jan Fyt* munkája, melyen kiterjesztett farkú páva, rebbenő szárnyú daru, tarka papagáj, kakas, liba, galamb és énekesmadarak kerültek egymás mellé.

„A flamand portré ezer arca” című részlegben a műfaj határait feszegetik az egyéni, páros és csoportos portrék, a családi körök, baráti vagy szakmai kompániák – a kortársak és az utókor számára – lakásbelsőben vagy természeti tájban történő megörökítései. A hatásos, olykor humoros záróakkord a korabeli hétköznapiakba és ünnepekbe betekintést engedő zsánerképek sora. Említsük csak az idősebb Pieter *Brueghel* méltán népszerű paraszti jeleneteit, amelyek a vaskos erotikát sem nélkülözik és *Adriaen Bruwer* kevésbé ismert *Vidám borivóját* (1634-37 k.). Az Európa-szerte elterjedt fabulák képi ábrázolásai – amelyekből szintén bőségesen merít a tárlat – a moralizálás és a satíra sajátos eszközeivel szolgálták a társadalom erkölcsi jobbítását.

Érdekes kortársi ráadás *Kicsiny Balázs*, a határainkon túl is elismert, hatvanas éveiben járó képzőművész erre a kiállításra készített életnagyságú plasztikája (*Végső vágás a képek birodalmában*, 2019). A haldokló Senecát ábrázoló két Rubens-festményből és az Afrikai halász hasonló alakú, ókori (a Louvre-ban őrzött) fekete figurájából kiindulva alkotott modern interpretációt. Színes fejű gombostűkkel Rubens-képek tépett, tarka papírdarabkáit rögzítette vasvázra. Az így megtestesült alak egy purhabból, fatáblából és digitális nyomatból álló „festményre” támad valódi ollókkal. Felsőtestét képkeret övezi, de az említett elődképek ovális, antik kőmedencéjét itt mai, zománczott pléh lavór, a fekete márvány podesztet pedig fekete négyzet-talapzat helyettesíti. A mosdótálban a repró papírdarabkái bokáig érnek, az őszi avar színes faleveleire emlékeztetve... Érdemes tehát láttára elmélázni a latin mondás, a *Sic transit gloria mundi* (Így múlik el a világ dicsősége) örök érvényű bölcsességét...

W. I.

Kicsiny Balázs:
Végső vágás a képek birodalmában (2019)

vegyes alapanyag és technika Copyright Kicsiny Balázs, ,
Műtárgyfotó: Simon Zsuzsanna, Bognár Benedek

Ragyogj! – Divat és csillogás

A Kiscelli Múzeum teljes templomterében e címmel látható átfogó – a XVIII. századtól napjainkig tekintő – viselettörténeti tárlat. *Szatmári Judit* Anna kurátor, az intézmény textilgyűjteményének vezetője a „fényűzés” kifejezésből, az égitestek világitásából – a Nap arany korongjából, a Hold ezüst sugárkoszorújából – indult ki, s a nappal és az éjszaka fehér-fekete ellentétét állította egymással szembe fő rendezési elvként. *Wittelsbach* Erzsébet Amália Eugénia (Siszi) pompázatos nászruhájától *Medveczky* Ilona minimális revü jelmezéig igen széles a kínálati skála. Előbbi öltözetet a hercegnő (Erzsébet királynénk) *Ferenc József* császárral 1854-ben tartott esküvőjén viselte. Ezüst fémfonallal átszőtt, lapos és domborműhímzéssel kivarrott fehér selyem uszályából később misepalást készült. A mostani kiállításon ebben gyönyörködhetünk. A táncművész nő teljes fellépő öltözéke és fejdíszje is megtekinthető, a gumírozott fekete flitter szöveten kézzel applikált műanyag- és üveggyöngyökkel, strasszokkal, igazgyöngysorokkal, kakastollal. A szocialista időszakban a cseh Jablonec nad Nisou üveggyáraiban készült csiszolt kristályok, bizsuk voltak a leghíresebbek. E ruha díszítőanyaga is ebből, a Monarchia idején még Gablonznak nevezett városkából érkezett, hogy a Magyar Televízió jelmezkészítő műhelyében megtervezett és elkészített öltözetre kerüljön. Tárlója mellé függesztették a Budai Parkszínpad 1983. augusztus 15-18. közötti „Medveczky Ilona és vendégei” című előadásorozatának plakátját. A fellépő hírességek névsora olvasható rajta: másokéi mellett *Bessenyei* Ferenc, *Gessler* György, *Kishonti* Ildikó, *Madarász* Katalin, *Gaál* Gabriella, *Paudits* Béla, *Vámosi* János és *Záray* Márta nevei. A Stúdió 11 z-

Ismeretlen festő: Az osztrák uralkodópár teljes ornátusban (18. század közepe)

Fotó: Fáyiné Szalatnyay Judit

nekara és a tánckar is említést érdemel. A nosztalgikeltést a legendás est filmfelvételének folyamatos vetítése teszi teljesebbé. A divat és a közízlés változását jelzi, hogy a 2017-es Story Gálán a diva ugyanezt a jelmezt már „civil” estélyiként viselte, nem kis feltűnést keltve...

A kezdetekre visszakanyarodva: *Korponay* Jánosné *Géczy* Julianna mellképe (Czirok János olajjal készített vászna, 1708) és a *Mária Terézia* – *Lotharingiai* *Ferenc* uralkodópár képe (bársony párnákon az osztrák császári és magyar királyi koronával) megidézi a XVIII. századot. Ez utóbbi kép a század közepén élt ismeretlen mester háromnegyed alakos portréja. Szintén névtelen művésztől való 1840 tájáról *Esterházy Pál és családja* (hitvese, fia és két lánya) csoportképe díszmagyarban. Mellette a maga valóságában egy korabeli remekelés áll: egy magyaros női ruhaderék, rózsaszín selyemből, fémfonals csipkével, zsinórral és rézgombokkal ékítve. A XIX. század első felében készítette *Szentpéteri* József, a híres pest-budai ötvösművész azt a kalapált, cizellált és zománcozott díszövet, amely ezzel egyidős. A másik vitrinben kócsagtollas süvegforgó, ékszergombok készlete, ezüst filigrán mentekőtő lánc, öntött, cizellált díszsarkantyú pár látható.

Perlaszka Domokos fekete-fehér, háromalakos férfi kiállított divatképét a Honderű 1843-a évfolyamában tette közzé. *Vidéky* Károly két-kétszereplős női divatlapjai a Regélőben jelentek meg, míg az Ullmann-palota dísztermének magyar ruhás báli jelenetét a Divatcsarnok (1860) 6. sz. mellékletében publikálták „Emlék a január 23-án megtartott »Urak bálja« hölgy-koszorújának” címmel. 1874-ben a Divat melléklete volt az S.B. monogramos rajzoló női páros

Az ívelt pódiummal „körmagyar” táncot idéző díszmagyar ruhasor

Fotó: Fáyiné Szalatnyay Judit

viselete, Monaszterly és Kuzmik divatházából. Ekkoriban már az egész kontinens divatját Párizsból – „a fény városából” – diktálták, ahol az angol származású, de francia földön letelepedett híres divattervező – Charles Frederick Worth – megteremtette az ún. „haute couture” (szó szerint „magas szabászat” vagyis a „csúcsdivat”) műfaját. Kisebb manufaktúrák egyesítésével hozta létre meghatározó divatházát, ahol „salon de lumière” elnevezéssel, mesterséges megvilágítás imitálásával külön termet rendezett be az estélyi ruhák próbájához. A fogalom máig francia eredetiben használatos Európa szerte.

A millenniumi díszmenetben tetőtől-talpig mágasöltözetben feszítő Bárdossy főispán paripája is díszszerszámmal ékes, két oldalt egy-egy apródja fogja kantárszárát Vágó Pál keltezetlen vásznán. Damjanich Jánost huszártábornoki egyenruhájában örököltette meg az ismeretlen festő. Képe mellett valódi zubbony látható a huszadik század első feléből, a gyapjuszöveten óarany fémfonals zsinórral és paszománnyal meg a hozzá illő csáköval.

A képzőművészek nemcsak a történelmi, hanem a társadalmi és gazdasági változásokat is nyomon követték. Ferenczy Valér olajfestményén (*A New York kávéház belseje*, 1920-28 között) még a „vihar előtti csendet” ábrázolta az esti fényáradtban mulatozó, elegáns dámákkal és urakkal. Az estélyi ruhák a gazdasági világválság elültével sem nélkülözhatték a csillogást, sőt erre még rá is játszottak. A flitterek nagyobbak, a díszítések feltűnőbbek és erőteljesebbek lettek, s kényszerből elterjedtek a műanyag kiegészítők, a bizsuk és a strasszok. „A párizsi de-

mi-szezon estélyiruha-újdonságai között ismét feltűnik néhány gyöngy, flitter vagy strasszal hímzett modell. A még néhány szezon előtt annyira kedvelt, csillogó gyöngy ruháknak ma már igen nagy konkurensé a fémmel átszőtt, pompóz, virágos brokát és az egyszínű fémlamé...” – írta Guthy Böske „Divatmazzsolák” című cikkében, a Színházi Élet egyik 1935-ös számában.

Az ún. „cifra nyomorúság” annak idején a paraszti ünnepi öltözködésbe is begyűrűzött. A Bükkalja és az Alföld határán elterülő Mezőkövesd tarka hímzésű, „matyó viseletétől” az erdélyi Mezősége, Kolozs megyében, a Nádas-mentén húzódo Kalotaszeg tájegységének máig gyöngyöktől, flitterektől, színes üvegekvektől csillogó-villogó folklórjáig, és például Magyarvista (Viştea) falujából a huszadik század második felében, nyomott mintás szövetből szabott gyermek-mellénykéig sok ruhadarab igazolja ezt.

Ennek egészen eltérő „égi másai” is megtekinthetők a tárlaton, a napjainkban felkapott divattervezők egyedi munkái között. A belvárosi Ernst Galéria osztrák és görög tulajdonos házaspárjának kölcsönzéséből került ide Eleni Korani művészettörténész nő fekete estélyi kistáskája, négy eltérő, pecsétgyűrűből kombinált zárral és fogantyúval (Alexander McQueen terve szerint). A divatvilág másik nagy márkapárosát (Dolce & Gabbana) túsarkú, strasszokkal és domborított fémlemezekkel díszített selyem estélyi cipője képviseli...

A sokrétű tárlat március idusáig, azaz március 15-éig látogatható.

Wagner István

Tetőtől talpig fehérben: fátyol, csipke, igazgyöngy (Fotó: Kondella Misi)

Forró levesek hideg napokra

Az év végi ünnepekhez közeledve Bárkányi Zoltán idén újra kiadott, kétszázötven receptet tartalmazó *Szlovák konyha című* kétnyelvű gyűjteményéből adunk közre néhány könnyű, böjtös levest az adventi napokra, s hallevest természetesen karácsonyra. Szilveszterre ajánljuk a minden jóval megrakott laktató leveseket, újévre pedig az elmaradhatatlan lencselevest.

Úgy látszik, a levesek ragadták meg leginkább Bächer Ivánt is, aki a szakácskönyv előszavában így mutatja be kedvenceit: „A szlovák konyha gyökerei le a szegénységbe és föl a hegyekbe nyúlnak. Közismert attribútumai az árpa, a köles, a krumpli, a káposzta, a bab, a gomba, a túró, némi füstölt hús, kolbász. De ezt a pár belevalót sokféleképpen és jó ízléssel variálta a szegény szlovák ember. A könyvben csak sztrapacska-levesből ötfélét találunk... Ha sohasem jártam volna arra, ha sohasem hallottam volna a Felvidék felől, nyilván akkor is magával ragadna a laskára vágott és zsírban porított, sült hagymával meglocsolt, péppé főtt, lisztel elkevert és villával szétnyomkodott paszuly gesztenyeillata, vagy a szárított gombával, aszalt szilvával és mazsolával készített burgonyaleves pikáns aromája... És akkor ott van még a burgonyaleves babbal, a bableves gombával, a gombaleves káposztával, a káposztaleves babbal, hogy arról a bablevesről, amely káposztával, gombával és krumplival készül, már ne is beszéljünk...”

Egy-egy jó leves után hétköznapi módon gyakran egy laktató tepsis tésztaétel, káposztás lepény, nudli, gombóc következett másodikként, ahogy a szakácskönyvben is a Hagyományos népi ételek fejezet követi a leveseket. Ezekből is válogattunk néhányat, így áll össze egy autentikus ebéd a szlovák konyhán.

Jó étvágyat, szép ünnepet és boldog újévet kívánunk!

Juhtúrós leves

Hozzávalók: 20 dkg juhtúró, 1,5 liter víz (lehetőleg a sztrapacska főzőleve), 30 dkg burgonya vagy néhány kanál sztrapacska, 5 dkg füstölt szalonna, 1 babérlevél, 1 gerezd fokhagyma, késhegynyi pirospaprika, metélőhagyma, só.

Sós vízben, a babérlevéllel és a fokhagymával megfőzzük a megtisztított és kockára vágott burgonyát (vagy ha van, a tészta főzőlevét használjuk), elkeverjük benne a juhtúrót és ízlés szerint fűszerezük. A szalonnát kisütjük, zsírára szórjuk a pirospaprikát és kevés vízzel felengedve a leveshez öntjük. Ha a sztrapacska főzőlevével készítettük, néhány kanál galuskát adunk hozzá. Tálalás előtt meghintjük apróra vágott metélőhagymával.

Aludttejes leves

Hozzávalók: 50 dkg burgonya, 1 liter aludttej, 1 babérlevél, 2 tojás, 3 dkg liszt, só.

Sós vízben a babérlevéllel megfőzzük a megtisztított, kockára vágott burgonyát. Az aludttejet elkeverjük a liszttel, a leveshez öntjük és összeforraljuk. Végül hozzáöntjük az elhabart tojásokat és még egyszer felforraljuk.

Szokolcai káposztaleves

Hozzávalók: 30 dkg savanyú káposzta (leve nélkül), 1 nyers sertécsülök, 10 dkg nyers füstölt tarja, 10 dkg marhaleveshús, 5 dkg parasztkolbász, 2 dkg szárított gomba, 10 db aszalt szilva, 4 dkg hagyma, 2 evőkanál olaj, szemes feketebors, szegfűbors, babérlevél, őrölt pirospaprika, 1 dl vörösbors, só.

Az olajon megfonnyasztjuk az apróra vágott hagymát, rátesszük a kisebb szálakra vágott savanyú káposztát, a megmosott húsféléket, a kolbászt, a gombát, az aszalt szilvát és a fűszereket. Vízrel felöntjük, és lassú tűzön főzzük, amíg a húsfélék meg nem puhulnak. A húsokat kivesszük, kockára vágjuk és visszatesszük a levesbe. Beleöntjük a vörösbort és összeforraljuk. A kész levest szükség szerint utána sózzuk.

Savanyú lencseleves

Hozzávalók: 20 dkg lencse, 30 dkg burgonya, 2 dl tejföl, 4 dkg liszt, 3 dkg füstölt szalonna, 1 babérlevél, só.

A beáztatott lencsét feltesszük főni. Mielőtt teljesen megpuhulna, hozzátesszük a kockára vágott burgonyát és a babérlevelet. Megsózzuk, és puhára főzzük. A tejfölt összekeverjük a liszttel, a leveshez öntjük és összeforraljuk. Tálaláskor a leveshez adjuk a kockára vágott, kisütött szalonnát is.

Póréhagymaleves

Hozzávalók: 25 dkg póréhagyma, 1 evőkanál olaj, 1,5 dl víz, 2 húskeverék. A galuskához: 15 dkg csirkemáj, 1 zsömlé, kevés tej, 1 evőkanál zsemlemorzsa, 1 tojás, só, őrölt bors, majoránna, petrezselyemzöld.

A póréhagymát vékony karikára vágjuk, az olajon megpároljuk, felöntjük vízzel, majd beledobjuk a két húskeveréket. Az elkapart csirkemájat összekeverjük a tejben megáztatott, kinyomott zsemelével, a tojással, borssal, majoránnával, a finomra vágott petrezselyemzölddel, és só helyett egy kis ételízesítővel ízesítjük. Ha túl lágy, egy kevés zsemlemorzst

keverünk hozzá. Összedolgozzuk és kb. 20 percig állni hagyjuk. A forrásban lévő levesbe szaggatjuk és készre főzzük.

Óbarsi halles

Hozzávalók: 1 kg hal, a hal ikrája vagy teje, 2 dkg zsír vagy olaj, 5 dkg hagyma, 15 dkg levestzöldség, 2 dkg liszt, 2 babérlevél, őrölt fekete bors, őrölt pirospaprika, egy kis darab csípős paprika, 1 gerezd fokhagyma, 15 dkg burgonya, 2 dl fehérbor, szerecsendió-virág.

A halat megtisztítjuk, kibelevük és szeletekre vágjuk. A fejéből a levestzöldség felével, hagymával, fokhagymával, babérlevéllel és csípős paprikával alaplevet főzünk. Egy kisebb edényben külön megfőzzük az ikrát vagy a tejet, néha megkeverve, hogy oda ne égjen. Egy másik fazékban a borral együtt megfőzzük a zöldség másik felét, csikokra vágva a halszeleteket, a kockára vágott burgonyát. Közben világos paprikás rántást készítünk, felöntjük a leszűrt és kihűtött alaplével, sóval és a szerecsendió-virággal ízesítjük, jól elkeverjük, majd összeforraljuk és átszűrjük. Hozzáöntjük a megfőtt zöldséges halszeletekhez, beleöntjük a megfőtt ikrát, és azzal is összeforraljuk. Zsírban pirított kenyérral vagy zsemelével tálaljuk.

Tejfölös halles

Hozzávalók: 1 kg hal, 1,5 liter víz, 12 dkg levestzöldség, 3 dkg hagyma, 3 gerezd fokhagyma, 5 dl tejföl, 2 dkg liszt, a hal ikrája vagy teje, 1 dkg zsír, 1 babérlevél, néhány szem szegfűbors és fekete bors, ételízesítő.

A levestzöldséget a hagymával, a fokhagymával és a fűszerekkel puhára főzzük. Ekkor beletesszük a megtisztított halat, és 15 percig (amíg a hal meg nem puhul) együtt főzzük tovább. A levest leszűrjük, behabarjuk a tejföllel elkevert liszttel. Az ikrát vagy a tejet kevés zsíron megpirítjuk, beletesszük a levesbe és összeforraljuk, végül visszatesszük a halat is.

Tepsiben sült köleskása szilvával

Hozzávalók: 30 dkg köles, 5 dl tej, 8 dkg vaj, 20 dkg aszalt szilva, fahéjas cukor, só.

Az átválogatott és megmosott kölest sóval és cukorral ízesített vízben feltesszük főni. Később hozzáöntjük a tejet, és puhára főzzük. A meleg kásába belekeverjük a vaj felét. A köleskása felét vajjal kikent tepsibe vagy tűzálló tálba simítjuk, szétterítjük rajta a megmosott és lecsepegtetett aszalt szilvát, majd miután befedjük a kása másik felével, a sütőben megsütjük. Sütés közben megkenjük a vaj másik felével. Fahéjas porcukorral meghintve tálaljuk.

Cicege füstölt juhsajttal

Hozzávalók: 1,5 kg burgonya, 1 tojás, 15 dkg liszt, 1 dkg zsír, 15 dkg füstölt juhsajt, őrölt fekete bors, köménymag, majöránna.

A burgonyát meghámozzuk, lereszeljük, a tojással, a liszttel és a fűszerekkel jól összekeverjük. Kizsírozott tepsibe terítjük, tetejét befedjük a karikára vágott füstölt juhsajttal (a juhsajtot parenycával is helyettesíthetjük), és a sütőben megsütjük. Melegen, aludttejjel tálaljuk.

Diós gőzgombóc

Hozzávalók: 1 kg rétesliszt, 25 dkg szilvalekvár, 1 tojás, só, tej, 8 dkg vaj, 8 dkg dió, 8 dkg porcukor, 3 dkg élesztő, 2 dkg cukor, 0,5 dl olaj, 4 dkg zsír a lábos kikenéséhez,

A lisztbe belemorzsoljuk az élesztőt, és a tojással, olajjal, cukorral és langyos tejjel közepesen lágy tésztát dagasztunk. Letakarva langyos helyen megkelesztjük, majd lisztezett gyúródeszkán kinyújtjuk, és egyforma négyzetekre vágjuk. Mindegyik négyzet közepére egy kiskanálnyi lekvárt teszünk, majd gombócot formálunk belőle. A gombócokat kizsírozott lábosba egymás mellé tesszük, vizet öntünk alája, és lefedve a sütőben gőzöljük. Amikor kész, darált dióval és porcukorral meghintjük, olvasztott vajjal meglocsoljuk.

Koritnicai alma

Hozzávalók: 4 közepes alma, 2 tojás, 11 dkg porcukor, 8 dkg rétesliszt, 6 dkg savanykás lekvár, őrölt fahéj, vaníliás cukor.

Az almákat megmossuk, magházukat kiszúrjuk és az üreget lekvárral megtöltjük. 5 dkg cukrot összekeverünk a fahéjjal és beleforgatjuk az almákat, majd kizsírozott tepsibe állítjuk őket. A tojások sárgáját 6 dkg porcukorral elkeverjük. A tojások keményre vert habját és a lisztet is finoman hozzákeverjük, majd evvel a tésztával leöntjük az almákat. Sütőben megsütjük, és még melegen megszórjuk vaníliás cukorral.

Burgonyás édes kenyér

Hozzávalók: 1 kg liszt, 40 dkg héjában főtt, áttört burgonya, 10 dkg margarin, 6 dkg mazsola, 5 dkg porcukor, 3 dkg élesztő, 2 tojás, 1,5 dl tej, só, 1 tojás és 2 evőkanálnyi tej a kenéshez.

A lisztet tálba tesszük, a közepébe kovászt készítünk úgy, hogy mélyedést formálunk, belemorzsoljuk az élesztőt, hozzáöntünk 1 dl tejet és hozzákeverünk a lisztből annyit, hogy egészen lágy tésztát kapjunk. Letakarjuk, és a kovászt megkelesztjük. Ha megkelt, a tojást, a felolvasztott margarint, a főtt, áttört burgonyát, a cukrot és a sót hozzáadva összegyúrjuk az egészet. Annyi langyos tejjel bedagasztjuk, hogy keményebb tésztát kapjunk. Közben beledolgozzuk a mazsolát is. Lisztezett gyúródeszkán hosszúkás cipót formálunk a tésztából, kizsírozott sütőlemezre tesszük, letakarjuk, és a kétszeresére kelesztjük. A tetejét bevagdossuk, tejjel elkevert tojással megkenjük, és előmelegített sütőben megsütjük. Csak másnap szeleteljük fel.

Olvassa a BARÁTSÁG-ot! Fizessen elő most 2020-ra!

Éves előfizetési díj: 3000 Ft (1800 Ft + 1200 Ft postaköltség). A folyóirat előfizethető átutalással:

az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége főszámlája,
Barátság folyóirat alszámláján, OTP Bank: 11743057-26413457

e-mail címeink: baratsag@upcmail.hu, eva.mayer@nemzetisegek.hu, honlapunk: <http://nemzetisegek.hu>

Inhalt „Barátság”/„Freundschaft”

Jahrgang 26. Heft 6.

In der im Dezember erscheinenden Weihnachtsausgabe werden – wie versprochen – die Erfahrungen der Nationalitätenwahlen im Oktober analysiert: der Fürsprecher im Parlament, der Jurist, die Vorsitzende des Verbandes der Landesselbstverwaltungen und die Vorsitzenden der Selbstverwaltungen berichten über ihre Eindrücke. Mit dem Titel „Ich bin, wer ich bin!“ spricht Filákovity Radojka, Journalistin von ungarischer-serbischer Herkunft, darüber, wie man in Ungarn heute mit doppelter Identität lebt. Wir stellen die vielseitige Persönlichkeit der Kroaten in Ungarn, den Journalisten, Historiker und literarischen Übersetzer Dénes Sokcsevits vor. Mit dem Titel „Es geschah im Jahre 2019“ berichten wir über die Ereignisse, welche im Laufe des Jahres nicht behandelt werden konnten, jedoch wichtig sind. Mit dem Titel „Unser Erbe, der Patschker“ wird die Geschichte des traditionellen ungarndeutschen Schuhwerks erörtert. In der Rubrik AUSSTELLUNG wird die Blütezeit der flämischen Malerei heraufbeschwört, und in der Rubrik JUBILÄUM finden die Leser eine literarische Auswahl aus der zum Anlass des 15. Jubiläums unserer Zeitschrift erschienenen Anthologie. Schließlich empfehlen wir Rezepte von heißen Suppen für kühle Wintertage. Die Zeitschrift BARÁTSÁG erscheint zum nächsten Mal am 15. Februar. Wir wünschen unseren Lesern Friedliche Weihnachten!

Contents “Barátság”/“Friendship”

Vol. 26. No. 6

In our New Year's December issue we are getting back – as we promised – to the results of the nationality elections of October: in our selection we are talking to the parliamentary spokesman, the lawyer, the president and vice president of the Association of National Self-Governments. Radojka Filákovity, Hungarian-Serbian journalist talks about living in today's Hungary with dual identity, titled “I Am Who I Am!”. We are introducing Dénes Sokcsevits, the multifaceted personality of the Croats living in Hungary: he is a journalist, historian and literary translator. We are also publishing a selection titled “It Happened in 2019” about the events that were, because of the lack of space and time we had to exclude from our periodical, but are important enough to get to know. We are writing about the traditional footwear of the Germans living in Hungary, titled “Our Heritage is the Patscher”. In our EXHIBITION column we evoke the golden age of Flemish painting, In the ANNIVERSARY column we publish a selection of the literary anthologies that appeared on the 15th jubilee of our periodical and we close this edition with recipes of the Hot Soups. The next issue of BARÁTSÁG comes out on the 15th of February. We would like to wish a Merry Christmas and a Happy New Year to all our readers!

Lapzárta: 2019. november 30.

A BARÁTSÁG következő száma 2020. február 15-én jelenik meg.